T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BATI ANADOLU HELLEN KOLONİZASYONU ÜZERİNE YENİ BİR DEĞERLENDİRME: MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ GEOMETRİK-ARKAİK DÖNEM MİMARİ BULUNTULARI

Yüksek Lisans Tezi

ENGİN DİRİK

Tez Danışmanı
DOÇ.DR. GÖKSEL SAZCI

Çanakkale – 2021

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

BATI ANADOLU HELLEN KOLONİZASYONU ÜZERİNE YENİ BİR DEĞERLENDİRME: MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ GEOMETRİK-ARKAİK DÖNEM MİMARİ BULUNTULARI

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Engin DİRİK

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Göksel SAZCI

Çanakkale - 2021

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Batı Anadolu Hellen Kolonizasyonu Üzerine Yeni Bir Değerlendirme: Maydos Kilisetepe Höyüğü Geometrik-Arkaik Dönem Mimari Buluntuları" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, özgünlüğünü ve bir başka mecraya sunulmadığını, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu ve yararlandığım kaynak ve verilerde hiçbir bir çarpıtma yapmadığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

08./02/2021

Engin DİRİK

ÖZET

BATI ANADOLU HELLEN KOLONİZASYONU ÜZERİNE YENİ BİR DEĞERLENDİRME: MAYDOS KİLİSEYEPE HÖYÜĞÜ GEOMETRİK-ARKAİK DÖNEM MİMARİ BULUNTULARI

Maydos Kilisetepe Höyüğü, yaklaşık 200x180 metre büyüklüğü ve 33 metrelik rakımı ile Gelibolu Yarımadası'nın en büyük höyüklerinden biri olma özelliğine sahiptir. 2010 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Göksel SAZCI tarafından başlatılan bilimsel kazılar günümüzde halen devam etmektedir. Yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda elde edilen verilere göre yerleşimin M.Ö. 3. Binden günümüze kadar iskân gördüğü tespit edilmiştir.

Bu çalışmada Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde 2010-2020 kazı sezonları içerisinde ortaya çıkarılmış olan, Geometrik dönemden Arkaik Döneme kadar tarihlendirilen oval planlı yapılar mimari açıdan incelenmiş; Batı Anadolu, Kuzey Ege Adaları, Karadeniz'e kıyısı olan bölgeler ve Anakara Yunanistan ile olan mimari benzerlikleri ve farklılıkları tespit edilerek, Maydos Kilisetepe Höyüğü'nün kolonizasyon içerisindeki yeri değerlendirilmiştir.

Yerleşime ait mimari buluntular doğrultusunda, Geometrik Dönemden Arkaik Döneme yaşamış olan bölge halkının mimari tercihleri ve bu mimariye ait özellikler araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Maydos Kilisetepe Höyüğü, Geometrik ve Arkaik Dönem, Mimari Buluntular, Oval Planlı Yapılar, Apsidal Planlı Yapılar, Hellen Kolonizasyonu, Batı Anadolu, Kuzey Ege Adaları, Karadeniz, Anakara Yunanistan, Polygonal Duvar, Kerpiç, Taş Temel.

ABSTRACT

A NEW EVALUATION ON WEST ANATOLIAN HELLEN COLONIZATION: MAYDOS KİLİSETEPE MOUND GEOMETRIC-ARCHAIC PERIOD ARCHITECTURAL FINDS

Maydos Kilisetepe Höyük is one of the largest mounds of the Gallipoli Peninsula, with a size of approximately 200x180 meters and an altitude of 33 meters. Scientific excavations started in 2010 by Göksel SAZCI serving as a faculty member in Çanakkale Onsekiz Mart University, still continue today. According to the data obtained as a result of archeological studies, it has been determined that the settlement has been inhabited since the third millennium BC.

Oval planned structures were discovered in Maydos Kilisetepe Höyük 2010-2020. In this study, the oval structures have been examined in terms of the architecture. Architectural similarities and differences among Western Anatolia, North Aegean Islands, Black Sea region and Continental Greece have been investigated. The condition of Maydos Kilisetepe Höyük has examined and it has been evaluated as the colonization activities.

The people's architectural preferences and features are investigated in line with the settlement Geometric-Archaic period architectural finds.

Key Words: Maydos Kilisetepe Mound, Geometric-Archaic Period, Architectural Structures, Oval Plan Structures, Apsidal Plan Structures, Hellen Colonization, Western Anatolia, North Aegean Islands, Black Sea Regions, Mainland Greece, Polygonal Masonry, Adobe, Stone Foundation.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında, Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde yer alan Geometrik dönem ile Arkaik Dönem tabakaları arasında tespit edilmiş mimari kalıntılardan yola çıkılarak yerleşimin mimari özellikleri araştırılmıştır. Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde yaşamsal faaliyetlerini sürdürmüş olan toplumların yaşam biçimleri, barınma ihtiyaçları ve diğer toplumlar ile etkileşimleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

2015 yılından itibaren ekip üyesi olduğum Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde tez konusu ve höyük içerinde yer alan Geometrik-Arkaik Dönem mimari kalıntılarını çalışmama izin veren ve akademik hayatımda bana örnek olan değerli danışmanım Doç. Dr. Göksel SAZCI'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Tez çalışmalarım sırasında bana yol gösteren ve bilimsel desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli meslektaşım ve dostum Dr. Öğr. Üyesi Meral BAŞARAN MUTLU'ya, teşekkürü bir borç bilirim.

Lisans ve Yüksek lisans öğrenimim boyunca manevi desteklerini benden esirgemeyen değerli arkadaşlarım; Mürsel SEÇMEN, Tuğçe ORAL, İpek ÖZDEN, Düzgün ÇİÇEK, Tufan PALABAŞ, Anıl SÖNMEZ, Ergün AKPÜRÜM, Mehmet ERDAĞ, Özkan ERTURAN, Barış ÖZGİLİK, Emre KOÇAK, İpek FERAH ve Kağan ÖZASLAN'a teşekkür ederim.

Son olarak tüm eğitim hayatım boyunca maddi manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman arkamda duran annem Nazan DİRİK'e, babam Muhammer DİRİK'e ve kardeşim Ozan DİRİK'e çok teşekkür ederim.

Engin DİRİK

Çanakkale – 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**

ABSTRACT ..... **ii**

ÖNSÖZ ..... **iii**

İÇİNDEKİLER ..... **iv**

SÖZLÜK ..... **vii**

KISALTMALAR ..... **ix**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **x**

HARİTALAR LİSTESİ ..... **xi**

PLANLAR LİSTESİ ..... **xii**

RESİMLER LİSTESİ ..... **xv**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ

1.1. Coğrafi Konum **3**

1.2. Araştırma Tarihçesi **4**

1.3. Yerleşimin Stratigrafisi **4**

İKİNCİ BÖLÜM
PROTOGEOMETRİK-ARKAİK DÖNEM OVAL-APSİDAL PLANLI YAPI GELENEĞİ

2.1. Orta Batı Anadolu **8**

2.1.1. Smyrna (Bayraklı Höyüğü) **8**

2.1.2. Phokaia **14**

2.1.3. Klazomenai **19**

2.2. Güneybatı Anadolu **25**

2.2.1. Ephesos **25**

2.2.2. Miletos **29**

2.3. Kuzeybatı Anadolu 32

2.3.1. Troia 33

2.4. Kuzey Ege Adaları 36

2.4.1. Lesbos (Midilli) 36

2.4.1.1. *Antissa* 36

2.4.1.2. *Mytilene* 41

2.4.1.3. *Pyrrha* 45

2.4.2. Lemnos (Limni) 48

2.4.2.2. *Myrina* 48

2.5. Anakara Yunanistan 50

2.5.1. Areopagus 50

2.5.2. Oropos 54

2.5.3. Assiros Toumba 68

2.6. Karadeniz 71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ GEOMETRİK-ARKAİK DÖNEM MİMARİ BULUNTULARI

3.1. Oval Planlı Yapı 1 (M.Ö. 750-650) 74

3.2. Oval Planlı Yapı 2 (M.Ö. 650-575) 76

3.3. Oval Planlı Yapı 3 (M.Ö. 650-575) 80

3.4. Oval Planlı Yapı 4 82

3.5. Oval Planlı Yapı 5 84

3.6. Oval Planlı Yapı 6 86

SONUÇ 89

KAYNAKÇA 94

EK 1. TEZ KAPSAMINDA İNCELENEN YERLEŞİMLERİN GENEL HARİTASI 103

EK 2. TEZ KAPSAMINDA İNCELENEN OVAL-APSİDAL PLANLI YAPILARIN YÜZYILLARA GÖRE DAĞILIMLARINI GÖSTEREN HARİTALAR 105

EK 3. AÇMA VE TABAKALARA GÖRE MAYDOS III ALAN NUMARALARI 108

EK 4. AÇMA PROFİLLERİNDE ALAN NUMARALARI İLE MAYDOS III TABAKASI 113

ÖZGEÇMİŞ 123

SÖZLÜK

Akropolis: Antik Yunan kentlerinde, kentlerin yanı başında yer alan yüksekliklere verilen ad. Üst şehir.

Andezit: Lavların yerkabuğunun derinliklerinden yüzeye çıkarak soğuması sonucu oluşmuş, kristalleşmiş, sert, sağlam ve ağır yüzey kayası.

Antropolojik İnceleme: İnsanı kültürel, toplumsal ve biyolojik çeşitliliği içinde anlamaya, insanlığın başlangıcından beri toplulukların çeşitli koşullara nasıl uyarlandığını, bu uyarlanma biçimlerinin nasıl gelişip değiştiğini, çeşitli küresel olayların nasıl dönüştüğünü anlamayı amaçlayan inceleme yöntemi.

Apsidal Yapı: Yapıya ait ana girişin karşısında apsisli, yani yarım daire şeklinde bir duvar veya girinti bulunan yapılara verilen genel addır.

Apsis: Yapıların kenar bölgelerinde yer alan kıvrımlı duvar.

Berzah: Coğrafyada bir yarımadayı karaya bağlayan, iki yanı su, dar kara parçası.

Hellen: Yunan topluluklarına verilen ad.

İstinat Duvarı: Toprağın ya da yapının kaymasını engellemek üzere yapılan duvar.

Koloni: Göçmen topluluğu ya da böyle bir topluluğun yerleştiği yer.

Konstrüksiyon: Birden fazla parçanın bir araya getirilip birleştirilmesiyle bir bütün halinde yeni bir oluşum meydana getirme.

Koine: Troas, Gelibolu yarımadası, Kuzey-Doğu Ege kıyıları ile Thasos, Lemnos, Samothrace ve Tenedos adalarını kapsayan, ortak lehçeye sahip bölge.

Lemnos: Limni adasının Yunancadaki karşılığı.

Lesbian: Lesbos (Midilli) adasına özgü, farklı özelliklerde taşların bir arada kullanılması ile oluşturan yapılara ait mimari tarz.

Lesbos: Midilli Adası'nın Yunancadaki karşılığı.

Nekropol: Antik Yunan kentlerinde yer alan mezarlık alanı.

Ortostat: Genellikle bir duvarın alt kısmına, inşa edilen derinlikten çok daha yüksek yapılan ve dik bir biçimde duran taş bloktur.

Oval Yapı: İçerisinde iki apsis barındıran, plan olarak tam bir oval forma ya da bu forma yakın yapılara verilen genel addır.

Peribol-Peribolos: Yunan mimarisinde yapıları, özellikle kutsal alanları çevreleyen yüksek koruma duvarı.

Pisè-Pisa: Dallardan oluşturulmuş örgüler ve dökme kerpiç kullanılarak yapılmış duvarlara verilen addır.

Platform: Diğer yerlerden farklı olarak yükseltilmiş alan.

Polygonal duvar: Değişik boyutlardaki ve şekillerdeki taşların çok köşeli örülmesi ile oluşan duvar tipi.

Pota: Bir madeni eritmek için kullanılan, yüksek ısılara dayanıklı kap. Eritme kabı.

Rekonstrüksiyon: Bir yapının kalıntıları ve diğer belgeler yardımıyla eski şeklinin belirlenerek yeniden yapılması işlemi.

Semerdam: Ters kayığı andırır biçimde yapılmış çatı.

Söve: Yapı içerisine, dışarıdan sıvı akışını engelleyen, dışa doğru olarak yapılmış çıkıntı.

Stratigrafi: Katmanbilim ya da tabakabilim. Yerkabuğunun kısımları olarak ele alınan tabakalı kayaların formasyonlardan, bileşimlerden, istiflenmelerden ve korelasyonlarından söz açan jeoloji koludur.

KISALTMALAR

C 14: Karbon'un yarılanma ömrü ile hesaplanan tarihleme metodu

Km.: Kilometre

M.Ö.: Milattan önce

M.S.: Milattan sonra

M.: Metre

No.: Numara

Şek.: Şekil

Yy.: Yüzyıl

S. : Sayfa

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo No	Açıklama	Sayfa
1. Maydos Kilisetepe Höyüğü		
Tablo 1.1.	Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde C 14 analizlerine göre tarihlendirilen tabakalar ve dönemleri (Sazcı, 2016: 59)	6

HARİTALAR LİSTESİ

Harita No.	Açıklama	Sayfa
2. Protogeometrik-Arkaik Dönem Oval-Apsidal Planlı Yapı Geleneği		
Harita 2.1.	Smyrna yerleşiminin coğrafi konumunu gösteren harita (Çizen: Engin Dirik).	8
Harita 2.2.	Phokaia yerleşiminin coğrafi konumunu gösteren harita (Çizen: Engin Dirik)	14
Harita 2.3.	Klazomenai yerleşimi coğrafi konumunu gösteren harita (Çizen: Engin Dirik)	20
Harita 2.4.	Ephesos yerleşiminin coğrafi konumunu gösteren harita (Çizen: Engin Dirik).	26
Harita 2.5.	Miletos yerleşiminin coğrafi konumunu gösteren harita (Çizen: Engin Dirik).	29
Harita 2.6.	Troia yerleşiminin coğrafi konumunu gösteren harita (Çizen: Engin Dirik)	33
Harita 2.7.	Lesbos (Midilli) Adası'nda Antissa yerleşimini gösteren harita (Spencer, 1995a: 286)	36
Harita 2.8.	Lesbos (Midilli) Adası'nda Mytilene yerleşimini gösteren harita (Spencer, 1995a: 274)	41
Harita 2.9.	Pyrrha yerleşiminin Lesbos (Midilli) Adası'ndaki konumu (Spencer, 1995a: 282)	45
Harita 2.10.	Robert Koldewey tarafından çizilen Pyrrha yerleşimine ait plan ve Akropolis alanı (Koldewey, 1890: Levha 11).	46
Harita 2.11.	Lemnos (Limni) Adası ve Subgeometrik Dönem'e ait Avlonas bölgesini gösteren harita (Çizen: Engin Dirik).	48
Harita 2.12.	Areopagus yerleşimi coğrafi konumunu gösteren harita (Çizen: Engin Dirik)	50
Harita 2.13.	Oropos yerleşimine ait erken dönem kalıntıların yer aldığı Skala Oropou'yu gösteren harita (Çizen: Engin Dirik).	54
Harita 2.14.	Assiros Toumba yerleşimini gösteren harita (Çizen: Engin Dirik).	68

PLANLAR LİSTESİ

Plan No.	Açıklama	Sayfa
1. Maydos Kilisetepe Höyüğü		
Plan 1.1.	Maydos Kilisetepe Höyüğü'nün topografik planı ve kazılan alanların konumu (Başaran Mutlu, 2018: 63).	5
2. Protogeometrik-Arkaik Dönem Oval-Apsidal Planlı Yapı Geleneği		
Plan 2.1.	Smyrna yerleşimi antik dönem topografik planı (Mazarakis, 1997: plan 395).	9
Plan 2.2.	Oval Ev'e ait plan ve rekonstrüksiyonu (Mazarakis, 1997: şek. 403, Ertüzün ve Akar Tanrıver, 2017: 519).	11
Plan 2.3.	Smyrna yerleşimi Subgeometrik Dönem planı (M.Ö. 700-650). Oval planlı c, d ve e yapıları (Akurgal, 1983: şekil 15).	12
Plan 2.4.	A8 ve R1 apsidal yapılarına ait plan (Ertüzün ve Akar Tanrıver, 2017: 521).	13
Plan 2.5.	Phokaia yerleşimi topografik planı (Özyiğit, 1998: 29).	15
Plan 2.6.	2 Numaralı Oval Ev'e ait plan. Erken Protogeometrik Dönem (Özyiğit, 2005: 48).	18
Plan 2.7.	1 Numaralı Oval Ev'e ait plan ve rekonstrüksiyonu. Erken Protogeometrik Dönem (Özyiğit, 2005: 48).	19
Plan 2.8.	Klazomenai yerleşimi topografik planı (Bakır vd., 2002:50)	20
Plan 2.9.	1 No'lu apsidal yapının birinci evresine ait plan (Bakır vd., 2001: 36).	22
Plan 2.10.	1 No'lu apsidal yapının ikinci evresine ait plan ve yapıyı ortadan ayıran duvar (Bakır vd., 2001: 37)	23
Plan 2.11.	J yapısına ait plan (Bakır vd., 2002: 52)	24
Plan 2.12.	Ephesos yerleşimine ait plan. Oval yapıya ait alan çember ile gösterilmiştir (Akurgal, 1988: 397).	27
Plan 2.13.	Oval Ev'e ait plan (OB) (Kerschner, 2017: 506).	28
Plan 2.14.	Miletos yerleşiminde ortaya çıkarılan A, B ve C (oval?) yapılarına ait plan. (Mazarakis, 1997: 594).	31
Plan 2.15.	Oval planlı B yapısına ait M.Ö. 8.yy. ve M.Ö. 7.yy. evrelerini gösteren plan (Mazarakis, 1997: 594).	32
Plan 2.16.	Troia yerleşimi, vw3 açmasında tespit edilen oval eve ait plan ve güneybatısında yer alan çukurlar. (Aslan, 2011: 385).	34

Plan 2.17.	Antissa yerleşiminde tespit edilen apsidal-oval planlı yapılara ait plan (Yapı III ve Yapı IV) (Lamb, 1934: levha 18).	37
Plan 2.18.	Antissa yerleşiminde tespit edilen Yapı III'e ait mimari evreleri gösteren apsidal plan (Mazarakis, 1997: Şekil 360).	38
Plan 2.19.	Oval planlı yapı olan Yapı IV-1'e ait plan (Mazarakis, 1997: Şekil 361a).	39
Plan 2.20.	Yapı IV-2'ye ait apsidal plan (Mazarakis, 1997: Şekil 361b).	40
Plan 2.21.	Mytilene yerleşiminde yer alan oval-apsidal planlı yapıyı ve istinat duvarını gösteren plan (Mazarakis, 1997: Şek. 354).	42
Plan 2.22.	Oval-apsidal planlı yapıya ait birinci (A) ve ikinci (B) evreler (Spencer, 1995a: 297).	43
Plan 2.23.	Oval planlı yapının ikinci evresine ait plan (Mazarakis, 1997: Şek. 355a).	44
Plan 2.24.	Pyrrha yerleşiminde ortaya çıkarılan apsidal-oval yapıya ait plan (1 No.'lu yapı) (Mazarakis, 1997: Levha 366).	47
Plan 2.25.	Pyrrha yerleşiminde yer alan oval-apsidal planlı yapıya ait plan (Mazarakis, 1997: Levha 367).	47
Plan 2.26.	Myrina yerleşiminde tespit edilen apsidal planlı yapıyı ve içerisindeki odaları (A, B ve C) gösteren plan (Ficuciello, 2013: 185).	49
Plan 2.27.	Areopagus yerleşiminde yer alan oval planlı yapının konumunu gösteren plan (Hill, 1953: 9).	51
Plan 2.28.	Areopagus yerleşiminde yer alan oval planlı yapıya (AOB) ait plan (Burr, 1933: 545).	52
Plan 2.29.	Oropos yerleşiminde yer alan Batı Bölgesi ve Ana-Doğu Bölgesi'ni gösteren plan (Mazarakis, 2012: 30).	55
Plan 2.30.	Ana-Doğu Bölgesi'nde yer alan oval-apsidal yapıları ve çağdaşlık durumlarını (renkler ile) gösteren mimari plan (Gounaris, 2007: 119).	55
Plan 2.31.	Oval Yapı A'ya ait mimari plan (Mazarakis, 1999: 54).	56
Plan 2.32.	Oval Yapı B-Γ'ya ait mimari plan (Mazarakis, 1998b: 45).	58
Plan 2.33.	Oval planlı Yapı E'ye ait mimari plan (Mazarakis, 1999: 56).	59
Plan 2.34.	Oval planlı Yapı Θ'ya ait mimari plan (Mazarakis, 2000: 71).	60
Plan 2.35.	Oval planlı Yapı I'ya ait mimari plan (Mazarakis, 1999: 73).	62
Plan 2.36.	Oval planlı Yapı IA'ya ait mimari plan (Mazarakis, 1998b: 67).	63

Plan 2.37. Batı Bölgesi'nde yer alan oval planlı yapıları gösteren mimari plan (Mazarakis, 2012: 30). 64

Plan 2.38. Batı Bölgesi'nin doğusunda yer alan yapıları gösteren mimari plan (Mazarakis, 2004: 31). 64

Plan 2.39. Oval planlı Yapı ΛB'ye ait mimari plan (Mazarakis, 2010: 11). 66

Plan 2.40. Oval planlı Yapı ΛΔ ve Yapı ΛE'ye ait mimari plan (Mazarakis, 2010: 13). 67

Plan 2.41. Kuzey ve Güney Apsidal Yapısı'nı gösteren mimari plan (Wardle ve Wardle, 2000: 654). 69

3. Maydos Kilisetepe Höyüğü Geometrik-Arkaik Dönem Mimari Buluntuları

Plan 3.1. Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde tespit edilen oval planlı yapılara ait genel plan (Aslan ve Sazcı, 2016: 124). 73

Plan 3.2. Oval Planlı Yapı 1'e ait muhtemel mimari plan (Çizen: Engin Dirik). 74

Plan 3.3. Oval Planlı Yapı 2'ye ait mimari plan (Çizen: Engin Dirik). 77

Plan 3.4. Oval Planlı Yapı 3'e ait muhtemel mimari plan (Çizen: Engin Dirik). 81

Plan 3.5. Oval Planlı Yapı 4'e ait muhtemel mimari plan (Çizen: Engin Dirik). 82

Plan 3.6. Oval Planlı Yapı 5'e ait güney duvarının profilde görünümü (Çizen: Engin Dirik). 84

Plan 3.7. Oval Planlı Yapı 5'in güneybatı apsisine ait muhtemel plan (Çizen: Engin Dirik). 85

Plan 3.8. Oval Planlı Yapı 6'ya ait muhtemel mimari plan (Çizen: Engin Dirik). 86

RESİMLER LİSTESİ

Resim No.	Açıklama	Sayfa
1. Maydos Kilisetepe Höyüğü		
Resim 1.1.	Maydos Kilisetepe Höyüğü, batıdan bakış (Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi Arşivi).	3
Resim 1.2.	Eceabat ilçesinin tam ortasında yer alan Maydos Kilisetepe Höyüğü (Sazcı, 2016:3).	4
2. Protogeometrik-Arkaik Dönem Oval-Apsidal Planlı Yapı Geleneği		
Resim 2.1.	Smyrna yerleşiminde yer alan Oval Ev'i gösteren fotoğraf (Akurgal, 2010: 61).	10
Resim 2.2.	G4, R1, C1 apsidal yapılarını gösteren bir hava fotoğrafı (Ertüzün ve Akar Tanrıver, 2017: 523).	13
Resim 2.3.	Foça'ya ait bir hava fotoğrafı, Phokaia yerleşimi günümüz yapılaşmasının altında kalmıştır.	16
Resim 2.4.	2 Numaralı Oval Ev (Özyiğit, 2005: 49).	17
Resim 2.5.	1 Numaralı Oval Ev'in kuzey duvarından bir görünüm (Özyiğit, 2005: 50).	18
Resim 2.6.	1 No'lu yapıya ait mimari kalıntılar (Aytaçlar, 2004: 19).	23
Resim 2.7.	F yapısına ait mimari kalıntıları gösteren fotoğraf (Ersoy, 2004: 51).	25
Resim 2.8.	Ephesos yerleşiminde yer alan oval planlı yapıya (OB) ait fotoğraf (Langmann, 1991/92: 5).	28
Resim 2.9.	Troia yerleşiminde yer alan oval planlı yapıya ait fotoğraf (Aslan, 2011: 384).	35
Resim 2.10.	Apsidal planlı yapı içerisindeki duvarları gösteren fotoğraf (Lamp, 1934: Levha 19/4).	39
Resim 2.11.	Areopagus yerleşiminde yer alan oval planlı yapı'ya ait fotoğraf (Burr, 1933: 543).	53
Resim 2.12.	Oval Yapı A'ya ait bir hava fotoğrafı (Mazarakis, 1998a: 193).	57
Resim 2.13.	Oval Yapı B-Γ'ya ait bir hava fotoğrafı (Mazarakis, 1998a: 193).	59
Resim 2.14.	Oval planlı Yapı Θ'ya ait bir fotoğraf (Mazarakis, 1998a: 197).	61
Resim 2.15.	Oval planlı Yapı IΘ'ya ait bir fotoğraf (Mazarakis, 2004: şek. 22b).	65

Resim 2.16. Kuzey ve Güney Apsidal Yapısı'na ait rekonstrüksiyon (Wardle, 2007: 477). 70

Resim 2.17. Yarı Çukur ve Çukur yapıları gösteren rekonstrüksiyon (Kryzhitskij vd., 2003: 490). 72

3. Maydos Kilisetepe Höyüğü Geometrik-Arkaik Dönem Mimari Buluntuları

Resim 3.1. Oval Planlı Yapı 1'e ait fotoğraf (Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi). 75

Resim 3.2. Oval Planlı Yapı 1'in batısında yer alan etrafı taşlar ile çevrili potaya ait fotoğraf (Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi). 76

Resim 3.3. Oval Planlı Yapı 2'ye ait fotoğraf (Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi). 78

Resim 3.4. Oval Planlı Yapı 2'ye ait kuzey apsiste kapatılan giriş kısmını ve taş kaideyi gösteren fotoğraf (Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi). 79

Resim 3.5. Oval Planlı Yapı 2'nin güney apsisinin dış kısmında yer alan yassı taşlar ile döşenmiş alanı ve ikinci evreye ait zemin seviyesini gösteren fotoğraf (Maydos Kilistepe Höyüğü Projesi). 80

Resim 3.6. Oval Planlı Yapı 3'e ait korunabilen taş sırasını gösteren fotoğraf (Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi). 81

Resim 3.7. Oval Planlı Yapı 4'e ait korunabilen taş sırasını ve yapının iç kısmında yer alan karbonlu toprağı gösteren hava fotoğrafı (Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi). 83

Resim 3.8. Oval Planlı Yapı 5'e ait güney duvarını ve apsisi gösteren fotoğraf (Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi). 85

Resim 3.9. Oval Planlı Yapı 6'ya ait güney duvarı ve apsisi cepheden gösteren bir fotoğraf (Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi). 87

Resim 3.10. Oval Planlı Yapı 6'nın güney bölümü ile istinat duvarını gösteren bir fotoğraf (Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi). 87

GİRİŞ

Ege Denizi'nin kuzey kıyılarının yer aldığı Kuzeybatı Anadolu Bölgesi'nde arkeoloji çalışmaları, uzun yıllar boyunca Ege Bölgesi'nde yer alan arkeolojik sitlerin kapsamlı araştırmaları sebebiyle elde edilen veriler ışığında değerlendirilmiştir. Kuzeybatı Anadolu Bölgesi'nde 1980'li yıllarda M. Korfmann'ın Troas Bölgesi'nde gerçekleştirdiği arkeolojik kazılar, Batı Anadolu arkeolojisine önemli katkılar sağlamıştır. Öte yandan 2010 yılında Göksel Sazcı başkanlığında bir ekip tarafından Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde gerçekleştirilen bilimsel kazılardan elde edilen veriler ile bölge buluntularının Ege ve Anadolu birikimlerinin yanı sıra Balkanlar'daki bulgular ile birleştirilerek değerlendirilmesinin gerekliliğini ortaya koymuştur (Sazcı, 2016).

Gelibolu Yarımadası'nda bulunan Kilye Koyu'nun güneyinde yer alan Maydos Kilisetepe Höyüğü, İlk Tunç Çağı'ndan günümüze kadar kesintisiz devam eden dönemlere sahiptir. Kültürel dönemlerin çok olduğu höyükte Geometrik ve Arkaik dönemlere ait tabakalara, 2012 yılı arkeolojik kazıları sırasında ulaşılmıştır. Yapılan arkeolojik kazılarda tespit edilen oval planlı yapılar ve bu yapıların içerisinde ele geçen seramik kalıntıları analizlerinden, yapıların M.Ö. 8 yüzyılın sonlarından M.Ö. 6 yüzyılın başlarına kadar uzanan bir dönemde kullanıldığı tespit edilmiştir (Aslan ve Sazcı, 2016).

M.Ö 8. yy. ortasından M.Ö. 7. yy. ortalarına kadar, Ege Bölgesi'nin kuzey ve doğu bölümlerinde yer alan arkeolojik yerleşim alanlarında tespit edilen seramik, küçük buluntu, ölü gömme gelenekleri ve mimari yapılar birbirleri ile benzerlik göstermektedir. Söz konusu benzerliklerin tespit edildiği yerleşimler için "*koine*[1]" terimi kullanılmıştır (Aslan ve Sazcı, 2016: 121).

Ege Bölgesi içerisinde yer alan antik yerleşimler, diğer dönemlerde olduğu gibi bir etkileşim alanı oluşturma eğilimde olmasına rağmen benzerlikler ve bağlantılar neticesinde "*koine*" olarak adlandırılan bölge, yerleşimler arasında etkileşimlerin kurulmasında ve sürdürülmesinde oldukça önemli rol oynamıştır. Söz konusu bölge içerisinde kalan yerleşimlerin birbirleri ile etkileşiminde Troia ve Lesbos (Midilli) gibi bölge merkezleri kültürel etkileşimi sağlamada ve sürdürmede aracı olmuşlardır (Aslan ve Sazcı, 2016: 121).

[1] Koine: Troas, Gelibolu Yarımadası, Kuzey- Doğu Ege kıyıları ile Thasos (Taşoz), Lemnos (Limni), Lesbos (Midilli), Samothrace (Semadirek) ve Tenedos (Bozcaada) adalarını kapsamaktadır (Aslan ve Sazcı, 2016: 121).

Kolonizasyon dönemi olarak adlandırılan M.Ö. 750-550 yılları arasında Anakara Yunanistan, Ege Adaları ve Batı Anadolu'da daha iyi çevresel şartlar ve yeni hammadde arayışı içerisinde olan topluluklar ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda Batı Anadolu, Karadeniz ve Akdeniz Bölgesi'nde yoğun bir kolonizasyon faaliyeti başlamış, bu bölgelerde yeni yerleşimler kurulmuştur (Tekin, 2008: 48).

Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde gerçekleştirilen arkeolojik kazılar sonucunda elde edilen bilimsel veriler, yerleşimin daha büyük bölgesel merkezlerden göç eden topluluklar tarafından kurulduğunu ve Geç Geometrik Dönem'den Arkaik Dönem'e kadar tarihlendirilen üç evrenin var olduğunu göstermektedir (Sazcı, 2016).

Yerleşimde yapılan bilimsel çalışmalar, bölgeler arasındaki etkileşimin daha geniş kapsamda araştırılmasına ve Hellen kolonizasyonuna ait yeni kanıtların ortaya çıkartılmasına imkân sağlamaktadır.

Tez kapsamı içerisinde gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalar neticesinde, Maydos Kilisetepe Höyüğü'nün Geometrik Dönem ile Arkaik Dönem arasına tarihlendirilen mimari buluntularına ait özellikler incelenerek Batı Anadolu Hellen kolonizasyonu üzerine yeni bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda tez içeriği üç bölümde hazırlanmıştır. Birinci bölümde Maydos Kilisetepe Höyüğü 'nün genel yerleşim özellikleri ve günümüz sistematik kazılar neticesinde elde edilen tabakalanma ve tarihleri üzerine bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Protogeometrik Dönem ile Arkaik Dönem arasını kapsayan, Batı Anadolu, Kuzey Ege Adaları, Anakara Yunanistan ve Karadeniz Bölgesi'nde tespit edilen başlıca yerleşimler tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde ise Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde yer alan, Geometrik Dönem ile Arkaik Dönem arasına tarihlendirilen mimari yapıların özellikleri aktarılmıştır.

Sonuç bölümünde ise Maydos Kilisetepe Höyüğü'ne ait kültürel, mimari, coğrafik ve antropolojik özellikler aktarılarak, yerleşimin Hellen kolonizasyonu içerisinde yer alan diğer yerleşimler ile benzerlikleri ve farklılıkları belirlenmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ

Gelibolu Yarımadası'nda yer alan Eceabat ilçesinde bulunan Maydos Kilisetepe Höyüğü, 1950'lere kadar Maydos olarak adlandırılan ve günümüz yapıların altında kalan Madytos antik kentine kadar gitmektedir (Sazcı, 2016: 57). Madytos antik kenti ile ilgili en erken bilgiler, antik döneme ait yazarlardan Herodotos ve Strabo tarafından, bölge coğrafyası üzerine yapılan anlatımlar sırasında verilmektedir (Herodotos, VII. 33; Strabo, VII. 55; akt. Jones, 1924). Kilisetepe ismi ise 20. yy. kadar yerleşimin üzerinde bulunan Hagios Demetrios'a adanmış Ortodoks kilisesinden gelmektedir (Sazcı, 2016: 57).

1.1. Coğrafi Konum

Maydos Kilisetepe Höyüğü, Ege ve Marmara denizlerini birbirine bağlayan dar su geçidinin (Hellespont-Çanakkale Boğazı) Avrupa yakasında, günümüz modern Eceabat yerleşimin tam ortasında yer almaktadır (Resim 1.1, 1.2) (Sazcı, 2008: 3; 2016: 2; Özdoğan, 1981: 51-66).

Resim 1.1: Maydos Kilisetepe Höyüğü, batıdan bakış.

Kaynak: *Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi Arşivi*

1.2. Araştırma Tarihçesi

Bölgede yapılan ilk bilimsel çalışmalar 1980'li yıllarda İstanbul Üniversitesi'nden Mehmet Özdoğan ve ekibi tarafından "Marmara Bölgesi Yüzey Araştırmaları Projesi" olarak başlatılmış, bu çalışmalar kapsamında Maydos Kilisetepe Höyüğü yerleşim alanı ziyaret edilerek, burada yüzey araştırmalarında bulunulmuştur (Özdoğan, 1984 63-64).

Resim 1.2: Eceabat ilçesinin tam ortasında yer alan Maydos Kilisetepe Höyüğü.

Kaynak: *Sazcı, 2016: 3*

Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde ilk arkeolojik kazı çalışmaları Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nden Göksel Sazcı başkanlığında bir ekip tarafından başlatılmıştır ve günümüzde bilimsel kazı çalışmaları devam etmektedir (Plan 1.1) (Sazcı, 2011: 21).

1.3. Yerleşimin Stratigrafisi

Maydos Kilisetepe Höyüğü doğu-batı yönünde kayalık bir arazi üzerinde yer almaktadır. 180 x 200 m. büyüklüğünde ve deniz seviyesinden 33,00 m. yüksekliktedir. Yapılan araştırmalar, höyüğün yaklaşık 14,00 m.'lik kültür dolgusuna sahip olduğunu göstermiştir (Sazcı, 2013: 26-40).

Plan 1.1: Maydos Kilisetepe Höyüğü'nün topografik planı ve kazılan alanların konumu.

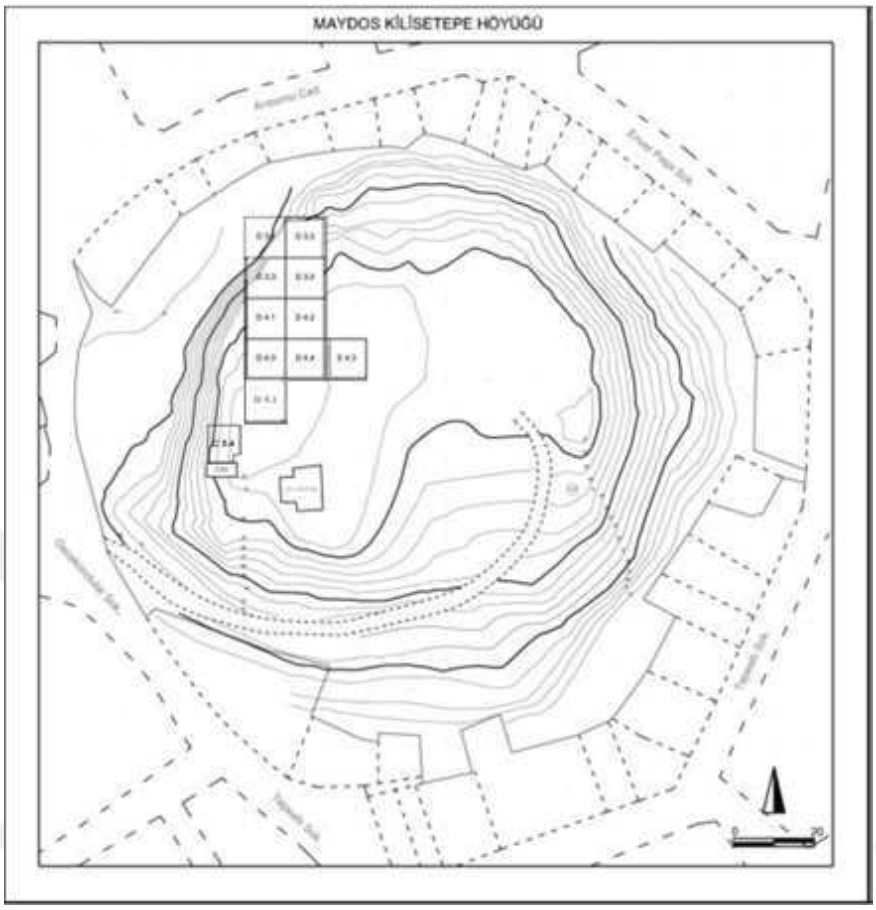

Kaynak: *Başaran Mutlu, 2018: 63*

Mehmet Özdoğan ve ekibi tarafından gerçekleştirilen ilk yüzey araştırmalarından elde edilen bulgular ışığında en erken tarihlendirme Geç Kalkolitik Dönem'e aittir (Özdoğan, 1986, Başaran Mutlu, 2018: 62).

2010 yılından itibaren gerçekleştirilen arkeolojik kazı çalışmaları sonucunda elde edilen buluntuların incelenmesi ile höyükte toplam 8 dönem tespit edilmiştir (Sazcı, 2016). 2015 yılında yapılan C 14 tarihlendirmelerine göre Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde şu ana kadar ulaşılabilen en erken dönem, İlk Tunç Çağı III'e tarihlendirilmiştir (Tablo 1.1) (Sazcı, 2016).

Tablo 1.1. Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde C 14 analizlerine göre tarihlendirilen tabakalar ve dönemleri.

TABAKA	EVRE	DÖNEM	C 14 TARİHLEME
I	a b	Bizans- Yakın Dönem	
II	a b	Klasik-Hellenistik	
III	a b c	Geometrik-Arkaik	
IV	a b	Erken Demir Çağı	M.Ö. 1127- 931
V	a b1 b2 c	Son Tunç Çağı	M.Ö. 1340-1305 M.Ö. 1450-1380 M.Ö. 1685-1520 M.Ö. 1745-1620
VI	a b c	Son Orta Tunç Çağı	M.Ö. 1795-1780 M.Ö. 1850-1770 M.Ö. 1945-1865
VII	a b c d	İlk	M.Ö. 2080- 2060
VIII		İlk Tunç Çağı III	---

Kaynak: *Sazcı, 2016: 59*

İKİNCİ BÖLÜM
PROTOGEOMETRİK-ARKAİK DÖNEM OVAL-APSİDAL PLANLI YAPI GELENEĞİ

M.Ö. 12.yy. ile M.Ö. 9.yy. arasında Anakara Yunanistan, Ege Adaları ve Batı Anadolu'da, Dor göçlerinin bir sonucu olarak '' *Karanlık Çağ* '' adı verilen bir gerileme dönemi yaşanmıştır. Bu dönem ile ilgili veriler, kültürel bir gerilemenin var olması nedeni ile çok azdır. Yazı ortadan kalkmış, sanatsal faaliyetler ve yerleşimlerdeki nüfus önemli derecede azalmıştır (Tekin, 2008: 40).

Anakara Yunanistan, Ege Adaları ve Batı Anadolu'da yapılan araştırmalar sonucunda, Karanlık Çağ içerisinde ele geçen seramik buluntuların üzerinde geometrik motiflerin egemen olduğu anlaşılmıştır. Bu veriler ışığında Karanlık Çağ, kendi içerisinde, ele geçen seramik buluntularına göre gruplandırılmıştır. Bu gruplandırmanın sonucunda; M.Ö. 1050-900 yılları arasını kapsayan döneme Protogeometrik Dönem, M.Ö. 900-700 yılları arasını kapsayan döneme ise Geometrik Dönem adı verilmiştir (Tekin, 2008: 41).

Geometrik Dönem'den daha sonra gelen Arkaik Dönem ise genel olarak M.Ö. 800-480 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönem içerisinde Anakara Yunanistan, Ege Adaları ve Batı Anadolu'da yer alan antik yerleşimlerde, heykeltıraşlık, felsefe, mimari ve şehir planlamasında bir ilerlemenin var olduğu görülmektedir. Bu dönem M.Ö. 480-479 yılları arasında gerçekleşen Pers saldırılarına kadar devam eder (Shapiro, 2007: 1-2).

Protogeometrik-Arkaik Dönem içerisinde görülen apsidal ve oval planlı yapıları genel olarak tanımlarsak, yapıya ait ana girişin karşısında apsisli, yani yarım daire şeklinde bir duvar veya girinti bulunan yapılara apsidal planlı yapılar; içerisinde iki apsis barındıran, plan olarak tam bir oval forma sahip ya da bu forma yakın yapılara ise oval planlı yapılar denilmektedir.

Bu bölümde, tez kapsamı içerisinde yer alan; Orta, Kuzey ve Güneybatı Anadolu, Kuzey Ege Adaları, Anakara Yunanistan ve Karadeniz Bölgesi'nde tespit edilmiş, içerisinde Protogeometrik-Arkaik Dönem'e ait oval-apsidal planlı yapılar bulunan ve yer aldıkları bölgelerin tipik özelliklerini yansıtan antik yerleşimlerin coğrafi konumları, kazı tarihçeleri ve mimari özellikleri önem sırasına göre anlatılmaktadır.

2.1. Orta Batı Anadolu

Orta Batı Anadolu bölgesinde, Protogeometrik-Arkaik Dönem'e tarihlenen oval-apsidal planlı yapılara sahip Smyrna (Bayraklı Höyüğü), Phokaia ve Klazomenai yerleşimleri yer almaktadır.

2.1.1. Smyrna (Bayraklı Höyüğü)

İzmir ilinin Bayraklı ilçesinde yer alan Smyrna yerleşimi, İzmir Körfezi'nin 4,5 km kuzeydoğusunda, az engebeli bir arazi üzerinde bulunmaktadır (Harita 2.1) (Akurgal, 1993: 44). Antik çağda küçük bir yarımada olan arazi, dar bir kara parçası ile anakaraya (kuzeydoğu) Yamanlar'a bağlanmaktaydı (Plan 2.1) (Akurgal, 2002: 208).

Harita 2.1: Smyrna yerleşiminin coğrafi konumunu gösteren harita.

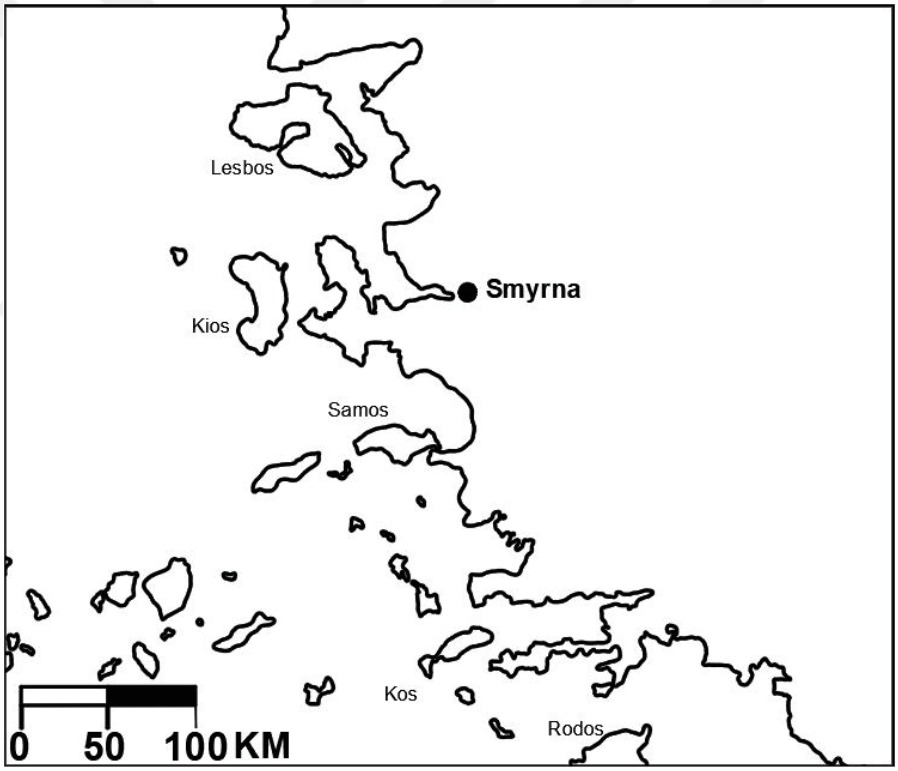

Smyrna yerleşiminin körfezin kuzeydoğusunda yer alması ve arkasında bir dağın yükselmesi, burayı güvenilir bir yerleşim alanı haline getirmiştir (Akurgal, 1997: 13). Yaklaşık 3 binyıl boyunca kesintisiz iskân görmüş olan antik yerleşim, M.Ö. 4.yy'ın ikinci yarısında büyük bir nüfus artışına uğramış daha sonra Kadifekale eteklerine taşınmıştır (Akurgal, 1988: 367). Antik dönem içerisinde 140 dönümlük bir alana sahip olan kent, şehirleşmenin getirdiği tahribat sonucunda 70 dönümlük korunabilmiş bir alan içerisinde sınırlanmıştır (Akurgal, 2002: 208).

Smyrna yerleşiminde yapılan ilk bilimsel çalışmalar, 1948-1951 yılları arasında Ekrem Akurgal ve John M. Cook tarafından İngiliz-Türk üyelerinden oluşan heyet tarafından başlatmıştır. İkinci dönem kazıları 1966-1992 yılları arasında Ekrem Akurgal tarafından gerçekleştirilmiştir. Son olarak günümüzde yapılan arkeolojik araştırmalar 2014 yılından itibaren, Cumhur Tanrıver başkanlığında bir ekip tarafından yürütülmektedir (Ertüzün ve Akar Tanrıver, 2017: 518).

Plan 2.1: Smyrna yerleşimi antik dönem topografik planı.

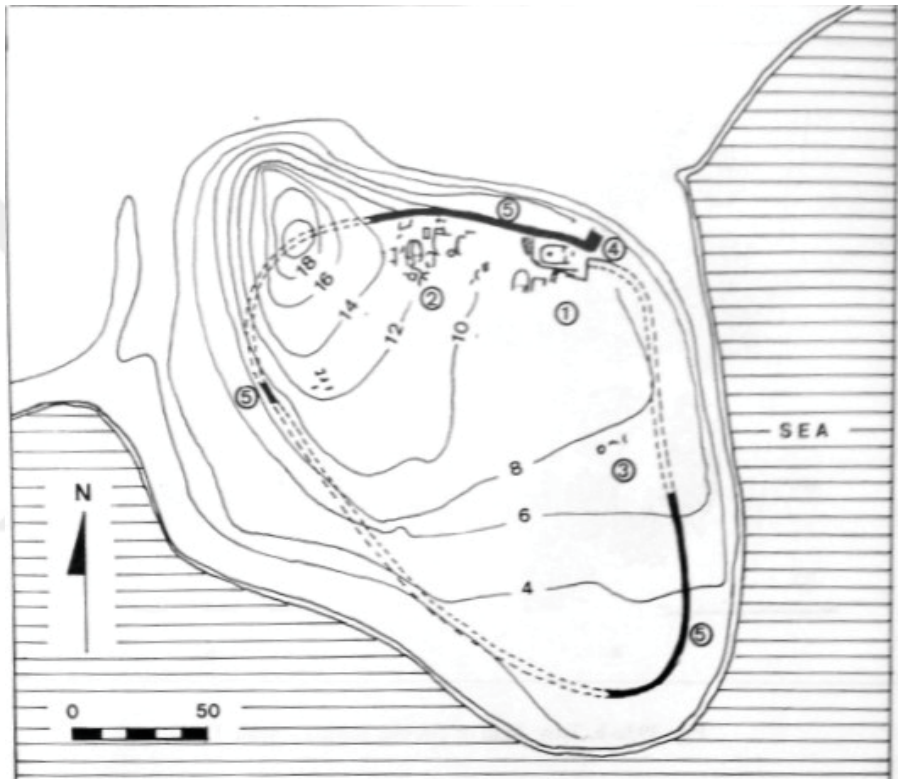

Kaynak: *Mazarakis, 1997: plan 395*

Smyrna yerleşimi, M.Ö. 3.bin ile M.Ö. 300 yılları arasında iskân görmüştür (Akurgal, 2010: 3). Höyükte ele geçen ilk seramik buluntular, Troia I (yak. M.Ö. 3000-2500) seramikleri ile benzer özelliklere sahiptir. Bu durum göz önüne alındığında, yerleşime ait en erken evre İlk Tunç Çağı II-III dönemlerine tarihlendirilebilir. İlk Tunç Çağı tabakasının ardından Orta Tunç Çağı tabakası gelmektedir (Akurgal, 1988: 367; 1993: 45). Ayrıca höyük içerisinde Tunç Çağı tabakaları dışında Protogeometrik Dönem, Geometrik Dönem, Arkaik Dönem ve Roma Dönemi'ne ait 4 tabaka daha tespit edilmiştir (Plan 2.1). Tespit edilen bu tabakalar deniz seviyesinden 6.40 m. yükseklikte başlayıp 9.50 m.'de son bulur ve yaklaşık 3,00 m.'lik bir dolgu yüksekliğine sahiptir (Akurgal, 1988: 367-377).

Höyük üzerinde yer alan ve Demir Çağı'na (Protogeometrik Dönem, Geometrik Dönem ve Arkaik Dönem) tarihlendirilen tabakalar, büyük ve küçük ölçekli tek odalı mekanlardan oluşmaktadır (Akurgal, 1993: 46). Bu döneme ait evler oval ya da dört köşeli planlar göstermektedir (Mansel, 2004: 129).

Höyük içerisinde ortaya çıkarılan en erken oval planlı yapı H açması içerisinde yer alan Oval Ev dir (Ertüzün ve Akar Tanrıver, 2017: 519). Ortalama 10 metrekarelik bir yaşam alanına sahiptir (Aktüre, 2003: 157). Yapıya ait duvarlar, ortalama 0,50 x 0,30 x 0,12 m. ölçülerinde olan kerpiç kalıplardan yapılmıştır. Evin iç kısmının boyutları 2.45 x 4.00 m.'dir. Yapıya ait temel, iç yüzde küçük boyutlu taşlarla ve büyük seramik parçalarıyla yapılmıştır. Yaklaşık olarak 0,20-0,25 m.'lik yüksekliğe sahiptir ve düzensiz bir yapıdadır (Akurgal, 1996: 123). Evin dış kısmında temeller yoktur. Yapı doğrudan toprak üzerinde yer almaktadır. Evin tabanı, dışarıdaki toprak yüzeyden yaklaşık 0,20 m. daha alçaktadır (Akurgal, 1997: 16). Yapının 0,87 m. genişliğindeki kapısı kuzeyde yer alan apsis kısmında bulunmaktadır (Resim 2.1, Plan 2.2) (Akurgal, 1996: 123; Mansel, 2004: 149).

Oval Ev'e ait duvarlar yapılırken kerpiç unsurların kullanılması ve yapısal olarak ince olması, çatının hafif malzemeden yapılmasını gerekli kılmaktadır, bu nedenle evin çatısının sazlar ile kaplandığı düşünülmektedir (Akurgal, 1997: 16).

Resim 2.1: Smyrna yerleşiminde yer alan Oval Ev'i gösteren fotoğraf.

Kaynak: *Akurgal, 2010: 61*

Yapı içerisinde bulunan ahşap direk izleri, çatının kısa taraflarda yarı konik şekilde yuvarlatılmış semerdam meydana getirdiğini göstermektedir (Mansel, 2004: 149). Oval Ev'in gerekli havayı ve güneş ışığını duvarların çatı ile birleştiği yerlerde bulunan deliklerden aldığı tahmin edilmektedir (Plan 2.2) (Akurgal, 1996: 123).

Oval Ev'in çevresinde hiçbir yapı kalıntısına rastlanılmaması tek başına inşa edilmiş, geniş bir bahçe ya da tarla gibi tarımsal üretim alanı ile çevrelenmiş olduğunu göstermektedir (Aktüre, 2003: 157-158). Oval Ev, içerisinde ele geçen seramik buluntulara bakılarak M.Ö. 925-900 yılları arasına tarihlendirilmiştir (Akurgal, 1983: 1).

Plan 2.2: Oval Ev'e ait plan ve rekonstrüksiyonu.

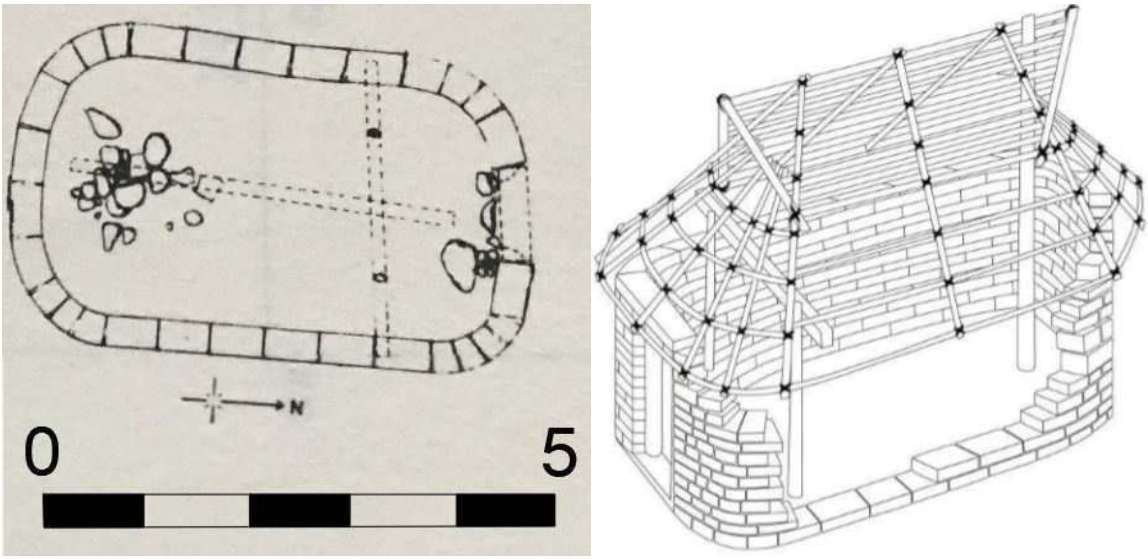

Kaynak: *Mazarakis, 1997: şek. 403, Ertüzün ve Akar Tanrıver, 2017: 519*

Höyük içerisinde Oval Ev'den farklı olarak, H açmasında M.Ö. 7.yy.'a tarihlendirilebilecek, bugün korunamamış olan oval planlı c (M.Ö. 8.yy'ın ikinci yarısı), d ve e yapıları (Plan 2.3) ile bir kısmı korunabilmiş olan A8 ve G4 apsidal yapıları (Plan 2.4, Resim 2.2) tespit edilmiştir (Ertüzün ve Akar Tanrıver, 2017: 519; Akurgal, 1997: 28-29).

Plan 2.3: Smyrna yerleşimi Subgeometrik Dönem planı (M.Ö. 700-650). Oval planlı c, d ve e yapıları.

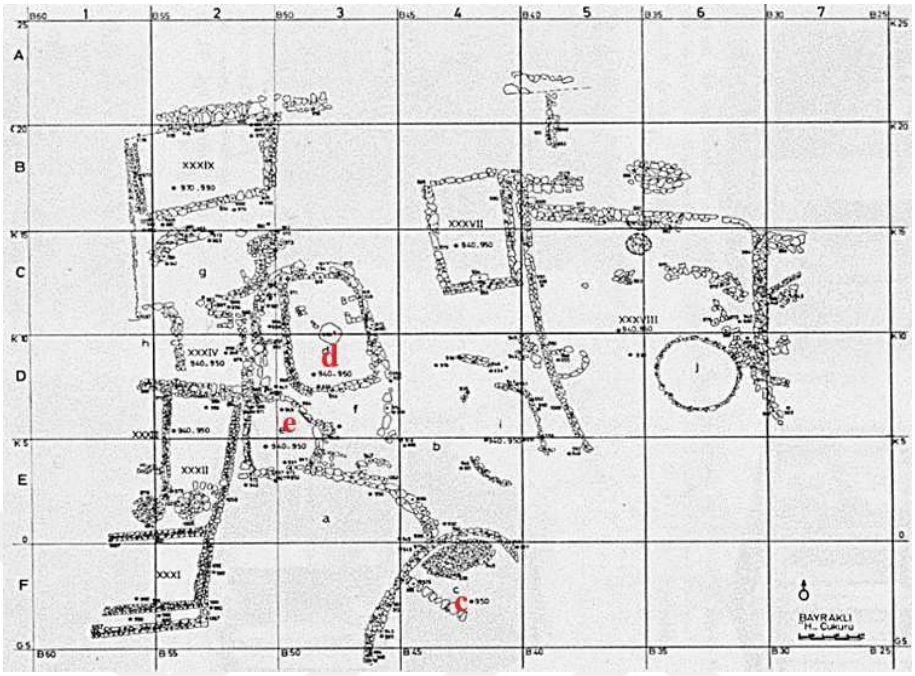

Kaynak: *Akurgal, 1983: şek. 15*

H açması içerisinde yer alan yapılardan A8 apsidal yapısın yönü kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır. (Plan 2.4). Yapıya ait temeller orta büyüklükte taşlardan yapılmıştır ve tek sıra halinde korunabilmiştir. Yapıya ait sadece doğu bölümünde yer alan taş sırası günümüze ulaşabilmiştir. Yapının korunabilen uzunluğu yaklaşık 6.5 m.'dir. Genişliği hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Yapı M.Ö. 7.yy'ın ilk yarısına tarihlenmektedir (Ertüzün ve Akar Tanrıver, 2017: 519).

G4 apsidal yapısına (Resim 2.2) ait duvar kalıntıları günümüze kadar iyi korunamamıştır. Yapının yönü doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. Yapıya ait temel taşlarının en alt sırası günümüze ulaşabilmiştir. Yapının tarihi, aynı seviye üzerinde yer alan diğer yapılar baz alınarak M.Ö. 7.yy'ın ortalarına tarihlendirilmiştir (Ertüzün ve Akar Tanrıver, 2017: 519).

Plan 2.4: A8 ve R1 apsidal yapılarına ait plan.

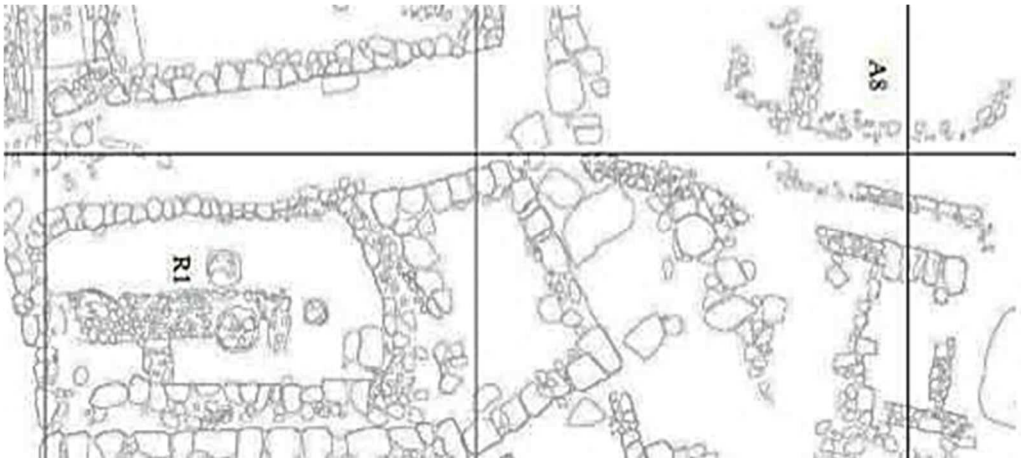

Kaynak: *Ertüzün ve Akar Tanrıver, 2017: 521*

Arkaik Dönem'e tarihlendirilen bir diğer apsidal yapı da R1 apsidal yapısıdır (Plan 2.4, Resim 2.2). Yapının duvarları, sivil mimariye ait yapılar içerisinde ender büyüklükteki andezit taşlardan ''polygonal'' duvar tekniği ile yapılmıştır. Kalınlıkları 0,80-0,90 m. arasında değişmektedir. Taş temel üzeri kerpiç duvarlı mimariye sahip bir yapı olup olmadığı bilinmemektedir. Büyük bir kısmının taştan yapıldığı düşünülen apsidal yapının çatı örtüsünü rahatça taşıyabileceği tahmin edilmektedir. Yapı, içerisindeki seramik buluntuların incelenmesi sonucu, M.Ö. 7.yy. sonları ile M.Ö. 6.yy. başlarına tarihlendirilmiştir. (Ertüzün ve Akar Tanrıver, 2017: 520).

Resim 2.2: G4, R1, C1 apsidal yapılarını gösteren bir hava fotoğrafı.

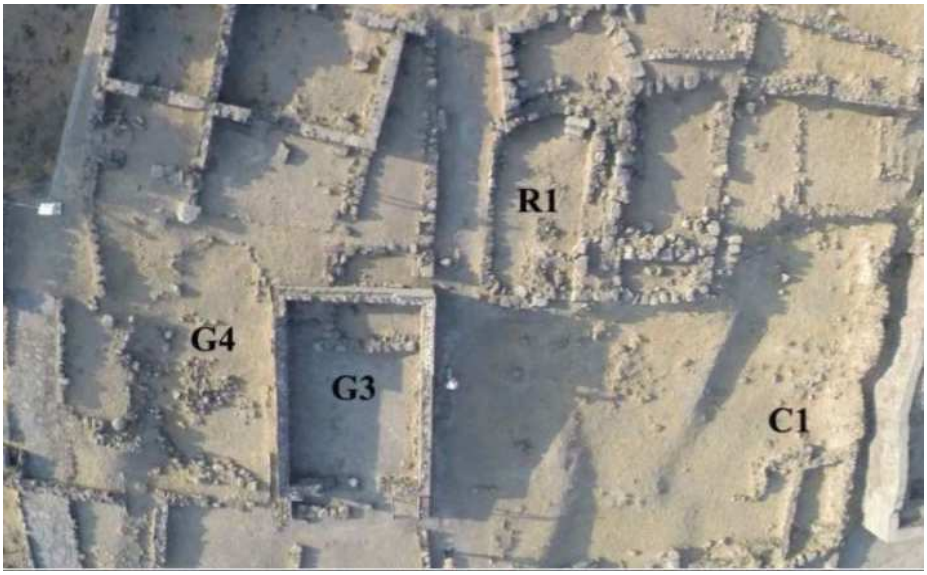

Kaynak: *Ertüzün ve Akar Tanrıver, 2017: 523*

R1 yapısı ile aynı döneme tarihlendirilebilecek bir başka yapı C1 oval yapısıdır (Resim 2.2). Yapı bir onarım aşaması görmüş, fakat tamamlanamamıştır (Mazarakis, 1997: 108). Yapıya ait kalıntılar neredeyse yok denecek kadar azdır. Doğu-batı doğrultusunda inşa edilmiş yapının doğu apsisine ait küçük bir kısmı korunabilmiştir. En geniş yeri 10 m. uzunluğa sahiptir ve yaklaşık 30 mt². büyüklüğündedir. Küçük andezit taşlar ile örülmüş duvar yapısına sahiptir. Yapıya ait duvarların korunabilen kalınlığı 0,44 m. dir. C1 oval yapısı, içerisinde ele geçen seramik buluntulara bakılarak M.Ö. 775-750 yılları arasına tarihlendirilmiştir (Ertüzün ve Akar Tanrıver, 2017: 520).

Genel olarak bakıldığında yerleşim içerisinde yer alan yapıların mimari özellikleri birbirine benzer şekildedir. Her yapının temel yüksekliği birbirinden farklı olsa da hepsi andezit taş temellidir. M.Ö. 8.yy.'ın geç dönemine tarihlenen ''c'' oval yapısı dışında hiçbir yapının tabanında taş döşemeye ait bulgu ele geçmemiştir (Ertüzün ve Akar Tanrıver, 2017: 522; Akurgal, 1997: 28).

2.1.2. Phokaia

Phokaia yerleşimi, İzmir'e 70 km'lik bir karayolu ile bağlanan Foça, Çandarlı ve İzmir Körfezi arasında yer alan bir yarımadada ve bu yarımadanın çevresinde kurulmuştur (Harita 2.2) (Plan 2.5) (Özyiğit, 1998: 5).

Harita 2.2: Phokaia yerleşiminin coğrafi konumunu gösteren harita.

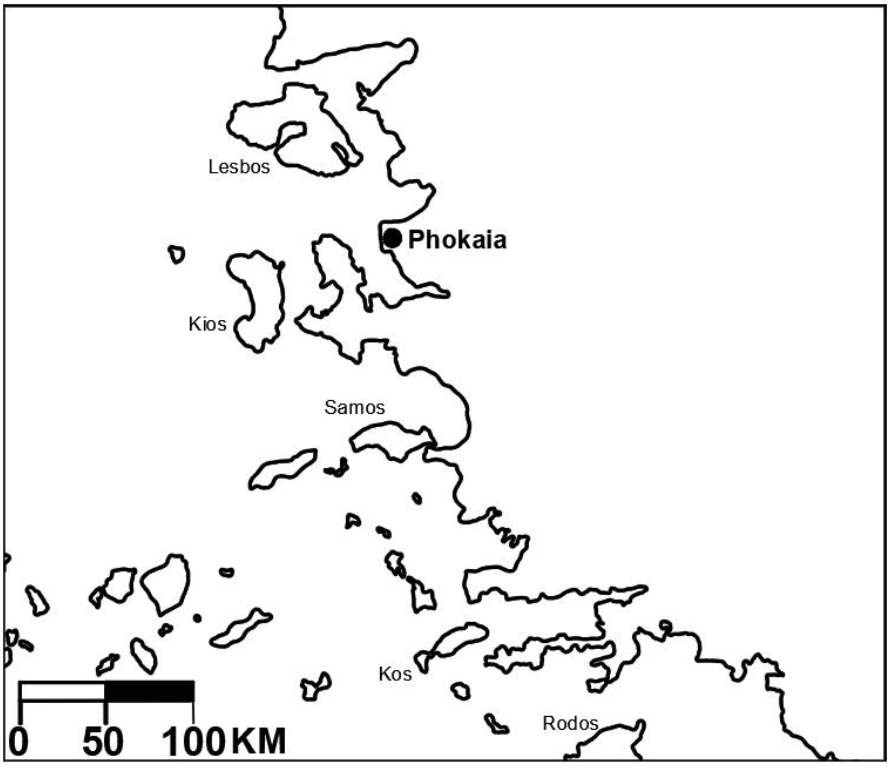

Antik yazarlar Herodot, Strabon ve Nikolaos'a göre, Phokaia yerleşimini Peloponnes Yarımadası'nda yaşayan Phokisler kurmuştur (Özyiğit, 2002: 181; Texier, 2002: 250).

Yerleşiminin bir yarımada üzerinde yer alması, kentin denizcilik alanında gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Ticari faaliyetler içerisinde bulunan yerel halk, bu faaliyetler sırasında büyük gövdeli yük gemileri yerine, yüksek hızlara ulaşabilen, 50 kürekçisi bulunan ve yaklaşık 500 yolcu kapasiteli tekneler kullanmışlardır (Akurgal, 1988: 364). Phokaia'lılar bunun sonucunda akıntılı denizlerde rahatlıkla hareket ederek, M.Ö. 7.yy'da Miletoslular ile birlikte Karadeniz ve Akdeniz'de kolonicilik faaliyetlerinde bulunmuşlardır (Özyiğit, 2002: 181).

Plan 2.5: Phokaia yerleşimi topografik planı.

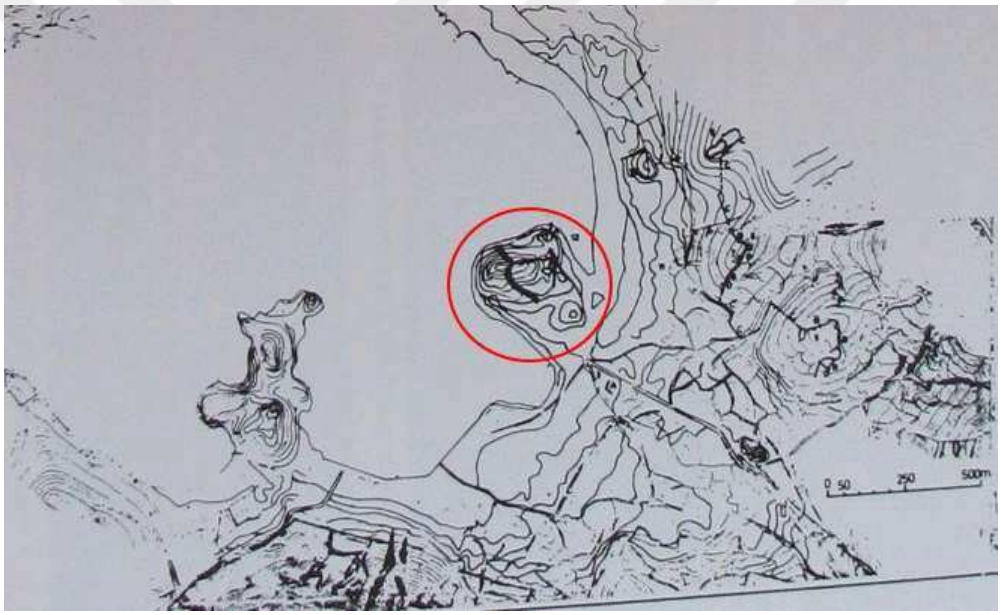

Kaynak: *Özyiğit, 1998: 29*

Yerleşimde yapılan ilk arkeolojik kazılar, 1913 yılında Fransız arkeolog Felix Sartiaux tarafından başlatılmış ve 1920 yılına kadar aralıklarla devam etmiştir (Akurgal, 1988: 365). İkinci dönem kazıları, 1951-1955 yılları arasında Ekrem Akurgal tarafından gerçekleştirilmiştir (Akurgal, 1988: 365). Son dönem kazıları ise 1989 yılından günümüze kadar Ömer Özyiğit başkanlığında bir ekip tarafından yürütülmektedir (Özyiğit, 1991: 127-128).

Phokaia yerleşimine ait tam bir stratigrafi, günümüz kentleşmesinin getirdiği tahribat ve çalışma alanlarının kısıtlı olması dolayısı ile belirlenememiştir (Resim 2.3) (Özyiğit, 1998: 5). Yapılan arkeolojik çalışmalar sırasında, M.Ö. 2.bine ait mimari kalıntılar ve

seramik parçaları ele geçmiştir (Özyiğit, 2002: 181). Ele geçen buluntulara incelendiğinde, yerleşim alanının ilk kez Tunç Çağı'nda iskana uğradığı belirlenmiştir. Ayrıca yerleşim alanında, Geometrik, Arkaik, Klasik, Hellenistik ve Roma dönemlerine ait seramik ve mimari parçalar tespit edilmiştir (Özyiğit, 1998: 10).

Resim 2.3: Foça'ya ait bir hava fotoğrafı, Phokaia yerleşimi günümüz yapılaşmasının altında kalmıştır[2].

Phokaia yerleşim alanı içerisinde yapılan arkeolojik kazılar sırasında Protogeometrik Dönem'e tarihlendirilen iki adet oval planlı ev tespit edilmiştir (Özyiğit, 2004: 442). Bu oval planlı evler Batı Anadolu'daki Hellen mimarisine ait en erken örneklerdir (Özyiğit, 2005: 45). Her iki yapının da duvar işçilikleri ve kullanılan temel taşları birbirine benzemektedir (Özyiğit, 2004: 443).

Yerleşim alanı içerisinde yer alan 2 Numaralı Oval Ev, M.Ö. 11. yy.'ın başından sonlarına kadar kullanılan demirci atölyesinin doğu bölümünde yer almaktadır (Resim 2.4) (Özyiğit, 2004: 443).

[2] https://www.cekulvakfi.org.tr/files/images/haber/herodotostan-bugune-foca_10.jpg (Erişim tarihi: 18/12/2019)

Resim 2.4: 2 Numaralı Oval Ev.

Kaynak: *Özyiğit, 2005: 49*

Yapının yönü kuzey-güney doğrultusundadır. Yapının duvarı, 1 Numaralı Oval Ev'in duvarına göre daha düzgün bir oval biçim göstermektedir (Plan 2.6) (Özyiğit, 2004: 443). Yapıya ait giriş güneyde yer almaktadır. Oval eve girişten hemen sonra, sağ kısımda, yapının doğu duvarının üzerinde ocak kalıntıları tespit edilmiştir. Yapı taş temel üzeri kerpiç duvarlı olarak yapılmıştır; fakat yapıya ait kerpiç izi ve kalıntıları çok azdır. Bu yapıya ait temeller küçük taşlardan oluşmaktadır. Yapı, Batı Anadolu'daki oval ev geleneği[3] ile yapılmıştır (Özyiğit, 2005: 45). Bir Submiken amphorası, demirci atölyesine ait tabakanın sonunda, oval evin tabanının hemen altında ele geçmiştir. M.Ö. 11.yy. sonlarına tarihlenen amphoraya göre oval ev bu tarihten biraz daha geç olarak Protogeometrik Dönem'in ortalarına tarihlendirilebilir (Özyiğit, 2005: 45).

[3] Batı Anadolu'da tam oval form veren en erken (M.Ö. 2.binyıl) yapılar Limantepe yerleşiminde görülmektedir. Bu yapılara ait; mimari boyutlar, iç kısımda yer alan sabit ocak yapısı, yapı temellerinde dik taşların kullanımı ve iç zemin alanlarının dışarıdaki toprak yüzeyden aşağıda olması gibi özellikler, daha geç dönemlere tarihlendirilen; Phokaia, Smyrna, Klazomenai, Ephesos ve Troia yerleşimlerinde tespit edilmiş olan oval planlı yapılar ile benzerlikler göstermektedir. Söz konusu bulgular ışığında, Batı Anadolu'da M.Ö. 2. binden Arkaik Döneme kadar devam eden bir oval ev geleneğinin olduğu düşünülmektedir (Tuğcu, 2019: 428-452).

Plan 2.6: 2 Numaralı Oval Ev'e ait plan. Erken Protogeometrik Dönem.

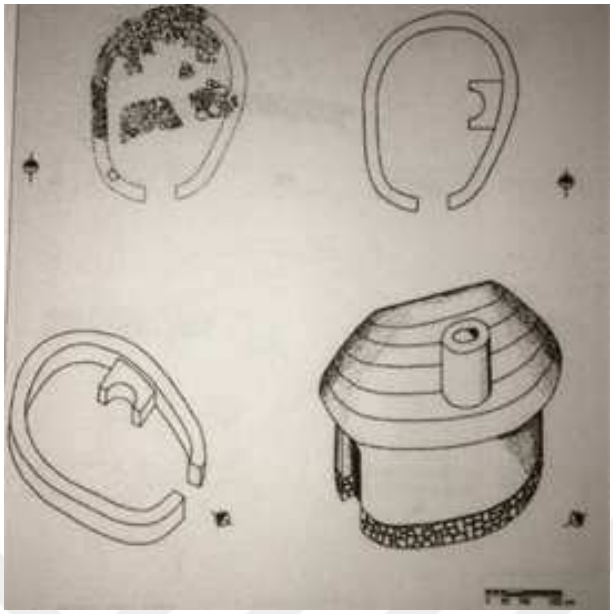

Kaynak: *Özyiğit, 2005: 48*

Yerleşim içerisinde yer alan diğer bir yapı olan 1 Numaralı Oval Ev'in yönü kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır. Taş temel üzeri kerpiç bir mimariye sahiptir. Yapıya ait giriş bölümü güneyde yer almaktadır. Oval planlı yapının giriş kısmında, sağ bölümde yer alan ocak yapısına ait yalnızca yanık izleri tespit edilmiştir (Özyiğit, 2004: 443). Yapıya ait kerpiç izi kalıntıları çok az korunmuştur. Çatısının ise semerdam şeklinde, saz, kamış ve ağaç dalları gibi hafif malzemeden yapılmış olduğu tahmin edilmektedir (Özyiğit, 2005: 45).

Resim 2.5: 1 Numaralı Oval Ev'in kuzey duvarından bir görünüm.

Kaynak: *Özyiğit, 2005: 50*

Yapının şekli, 2 Numaralı Oval Ev'in şeklinden farklıdır. Bir tarafı oval çizip kavisli gelirken diğer kısmı keskin bir kıvrıma sahiptir (Plan 2.7) (Özyiğit, 2005: 45). Oval planlı bu yapı da Batı Anadolu oval ev geleneği ile yapılmıştır (Resim 2.5) (Özyiğit, 2005: 45).

1 Numaralı Oval Ev, yerleşim içerisinde yer alan 2 Numaralı Oval Ev ile aynı duvar işçiliğine sahiptir. Bu özellik göz önünde bulundurulduğunda, yapı Erken Protogeometrik Dönem'e (M.Ö. 11.yy. sonu) tarihlendirilebilir (Özyiğit, 2005: 45).

Plan 2.7: 1 Numaralı Oval Ev'e ait plan ve rekonstrüksiyonu. Erken Protogeometrik Dönem.

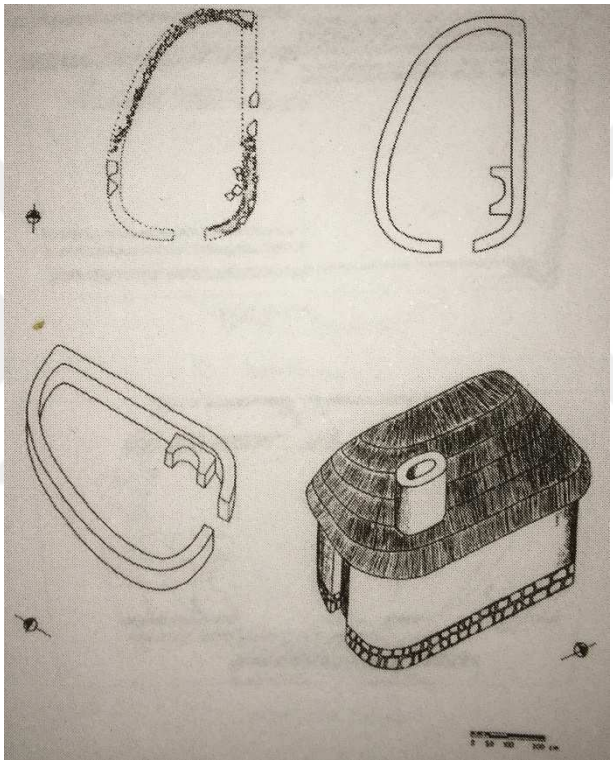

Kaynak: *Özyiğit, 2005: 48*

2.1.3. Klazomenai

Klazomenai yerleşimi, İzmir'e 35 km uzaklıktaki Urla iskelesi yakınında yer almaktadır (Harita 2.3) (Akşit, 2008: 125). Kent sınırları, Karantina Adası'nın karşısında yer alan Limantepe'den batıdaki Ayyıldız Tepe'nin ve Cankurtaran Tepe'nin eteklerine kadar uzanmaktaydı. Toprak aşınmaları yüzünden bugün tamamen dolmuş iki körfezin arasında kalan ve Liman tepe olarak adlandırılan yarımada ve etrafı yerleşim yeri olarak kullanılmıştır (Plan 2.8) (Bakır, 1980: 87-88).

Harita 2.3: Klazomenai yerleşimi coğrafi konumunu gösteren harita.

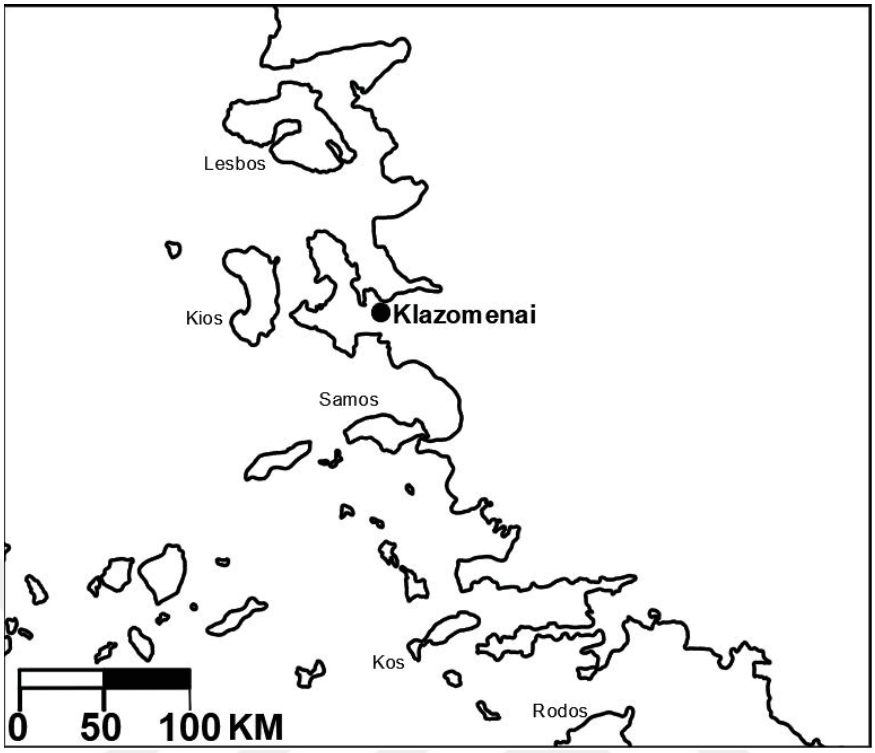

Plan 2.8: Klazomenai yerleşimi topografik planı.

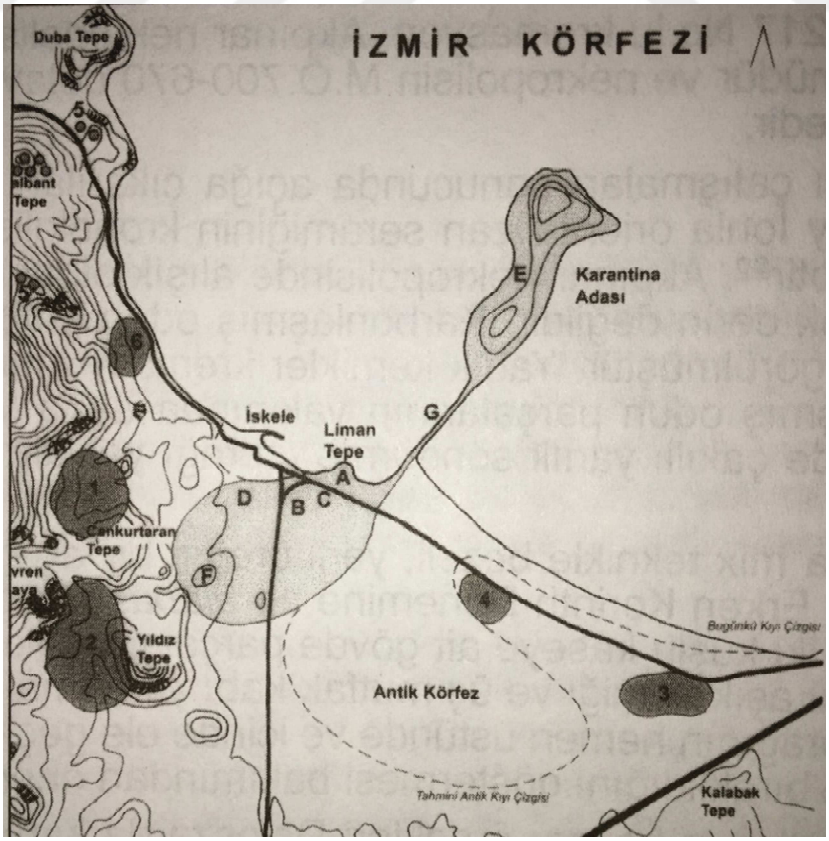

Kaynak: *Bakır vd., 2002: 50*

Klazomenai yerleşiminde ilk bilimsel kazılar, 1921 ve 1922'de, G. P. Oikonomos tarafından yapılmıştır. İkinci dönem arkeolojik kazıları, 1981 yılından 2006 yılına kadar Güven Bakır tarafından gerçekleştirilmiştir. Son dönem kazıları ise 2007 yılından günümüze, Yaşar E. Ersoy başkanlığında bir ekip tarafından yürütülmektedir[4].

Klazomenai yerleşiminde yapılan arkeolojik kazılar sırasında ele geçen buluntulara bakılarak, bölgeye ait en erken yerleşimin İlk Tunç Çağı'nın başlarına (M.Ö. 3.bin) tarihlendiği anlaşılmıştır. İlk Tunç Çağı tabakasının ardından, yerleşime ait farklı alanlarda gerçekleştirilen kazılarda, Protogeometrik Dönem, Geometrik Dönem ile Arkaik Dönem'e ait mimari ve seramik buluntular ele geçmiştir (Sevin, 2001: 90). Yerleşim son olarak, Klasik Dönem'in başlarında (M.Ö. 5.yy) Karantina Adası'na taşınmış ve yaklaşık M.Ö. 350 yılına kadar iskân faaliyetleri burada sürdürülmüştür (Sevin, 2001: 90).

Yerleşimde yapılan bilimsel kazılar sırasında, Protogeometrik Dönem ile Arkaik Dönem arasına tarihlendirilen apsidal planlı yapılar ortaya çıkarılmıştır (Ersoy, 2004: 43-60).

Apsidal planlı yapılardan ilki, 1 No'lu yapıdır. 6.25 m.'lik bir genişliğe, 8.50 m.'lik bir uzunluğa sahiptir. Yapının yönü doğu-batı doğrultusundadır. Ayrıca batı ucunda bir apsis yer almaktadır (Resim 2.6) (Bakır vd., 2001: 28). M.Ö. 4.yy.'a tarihlenen bir kuyunun yapımı sırasında ve farklı dönemlere tarihlenen define sondajlarıyla yapı ciddi şekilde tahribata uğramış; bunun sonucunda da yapıya ait olan apsisin bir kısmı, kuzey duvarının doğu ucu ile birlikte binanın taban kısmı büyük ölçüde yok olmuştur. 1 No.'lu yapıya ait mimari kalıntılar üzerinde yapılan arkeolojik incelemeler sonucunda yapının iki evreye sahip olduğu anlaşılmıştır (Aytaçlar, 2004: 17).

Birinci evrede (Plan 2.9) yapının duvarları yerel taşlardan yapılmış ve sağlam yapıdadırlar. Yapıya ait kuzey duvarının iç kısımları dikey biçimde yerleştirilmiş yassı biçimli, ortostatları andıran orta büyüklükteki taşlardan yapılmıştır (Resim 2.6). Güney kısmında ise dikey yerleştirilmiş taşlar yoktur (Bakır vd., 2003: 206; Aytaçlar, 2004: 36).

Yapının iç tabanı dış yüzeyden yaklaşık 0,20 m. daha aşağıdadır. Yapıya ait duvar kalınlığı, en kalın olduğu noktada 0,72 m. dir. Evin zemini sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır.

[4] Urla/Klazomenai Kazı Tarihçesi. http://www.izmirkulturturizm.gov.tr/Eklenti/9474,klazomenai-kazisipdf.pdf?0 (Erişim tarihi: 22/12/2019)

Bu alanda yapının onarım geçirdiğini gösteren renk farklılıkları vardır. Zeminin küçük bir kısmında kil bir taban vardır (Aytaçlar, 2004: 17-24).

Plan 2.9: 1 No'lu apsidal yapının birinci evresine ait plan.

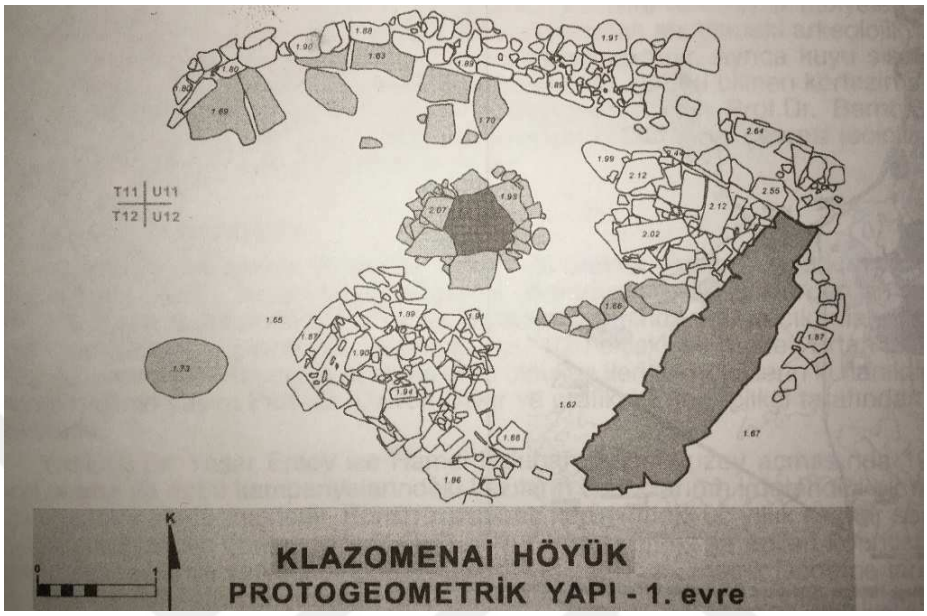

Kaynak: *Bakır vd., 2001: 36*

Yapının ortasında ve batı ucunda 1.6 m. çapında, kabaca podyum benzeri dairesel taş plakalar tespit edilmiştir. Bu platformların üst kısımları zeminden yaklaşık 0,15-0,17 m. yükseklikte yer almaktadır. Apsisli yapının ilk evresinde ele geçen seramik buluntular ile yapılan kronolojik tarihlendirme sonunda yapı, M.Ö. 11.yy. sonu ile M.Ö. 10.yy. ilk yarısına tarihlendirilmiştir. Yapıya ait bu evre bir yangın ile son bulmuştur (Aytaçlar, 2004: 17-24).

İkinci evreye ait yapıda ilk evredeki kuzey duvarı yeniden inşa edilmiştir. Ayrıca bu evrede yapıyı ortadan bölen bir duvar vardır (Plan 2.10, Resim 2.6). Bu duvar kuzey duvarına hafif çapraz bir biçimde açılı olarak dayanmaktadır. Bu evreye ait kuzey duvarının kalınlığı 0.60-0.72 m. arasında değişmektedir. Yüksekliği ise yaklaşık 0,90 m. dir (Aytaçlar, 2004: 24).

Yapının batı ucunda, iki evre arasında 0,20 m. lik bir toprak tabakası vardır. İkinci evreye ait taban tahrip edilmiştir. Bu evrede yapının kuzey duvarına karşı gelen konuma bir tezgâh yapılmıştır. İki sıra taş levhadan oluşmaktadır. Yapının ortasına doğru eğimli bir yüzeyi vardır (Resim 2.6) (Aytaçlar, 2004: 24).

Plan 2.10: 1 No'lu apsidal yapının ikinci evresine ait plan ve yapıyı ortadan ayıran duvar.

Kaynak: *Bakır vd., 2001: 37*

Resim 2.6: 1 No'lu yapıya ait mimari kalıntılar.

Kaynak: *Aytaçlar, 2004: 19*

Yapıya ait kesin bir tarihlendirme, yapının taban seviyesinde meydana gelen tahribattan yapılamamıştır. İlk evreden hemen sonra eklenen bölme duvarına bakılarak, iki evre arasındaki tarihsel farkın çok fazla olmadığı söylenebilir (Aytaçlar, 2004: 24).

Klazomenai yerleşiminde tespit edilen başka bir apsisli yapı da J yapısıdır (Plan 2.11). Bu yapı iki evreye ayrılmıştır; fakat ikinci evresinde apsidal planlı yapı terk edilmiştir. İlk evreye bakıldığında, yapının yönü kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda uzanmaktadır. Yapıya ait plan, güneyinde bir apsis ile son bulmaktadır. Duvarları temelsiz bir şekilde, küçük sayılabilecek taşlardan yapılmıştır. Apsidal yapıya ait bu evrede üst üste binmiş iki zemin katmanı vardır. Yapının ilk evresine ait alanda, M.Ö. 7.yy.'ın ikinci çeyreğine tarihlenen, içbükey profili olmayan silindirik kupalar ve çizi bezemeli, zikzak motifli bir skyphos ele geçmiştir. İkinci evreye ait seramikler de incelenerek, ilk evrenin kullanım aralığı M.Ö. 7.yy.'ın ikinci çeyreği ile M.Ö. 6.yy.'ın başlarına tarihlendirilmiştir (Ersoy, 2004: 49-51).

Plan 2.11: J yapısına ait plan.

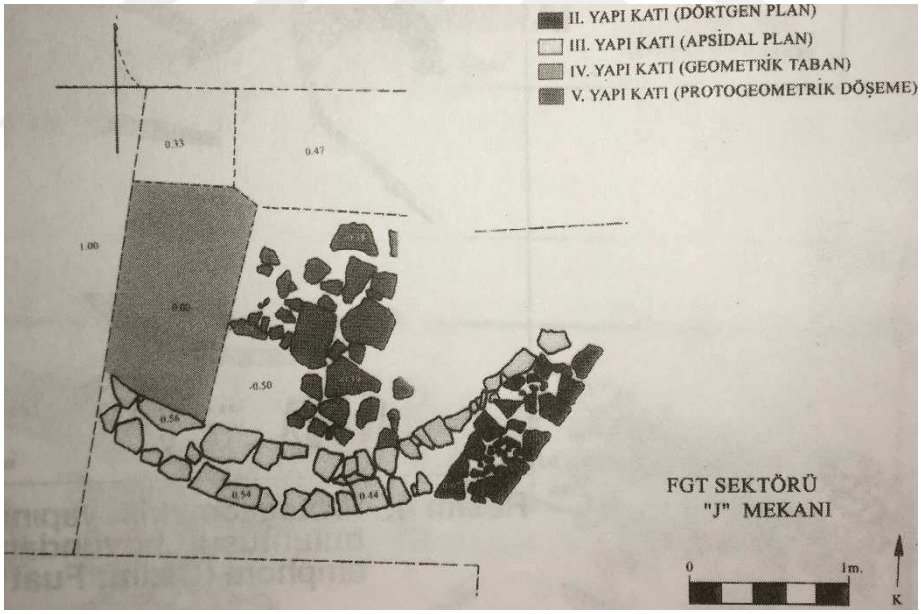

Kaynak: *Bakır vd., 2002: 52*

J yapısının hemen güneydoğusunda yer alan başka bir apsidal planlı yapı da F yapısıdır (Resim 2.7). Apsidal batı ucu ve güneyindeki uzun duvarları da dahil olmak üzere yapı 4.60 m. genişliğindedir. Yapıya ait duvarların temelleri yoktur. Bu apsidal planlı yapıya ait iki evre tespit edilmiştir. Mimari kalıntıların güney kısmında, yer yer taş döşemeli olan bir avlu yer almaktadır. Yapının güney duvarı, diğer kısımlarına göre daha zayıf bir

yapıdadır. Güneyinde yer alan kısımda, üst üste binmiş iki taş döşeme bulunmaktadır. F yapısının iç zemini, dış alandan daha alçak bir seviyededir. Yapının ilk evresindeki tabanı, birbiri üzerine döşenmiş killi topraktan yapılmıştır (Ersoy, 2004: 51-52).

Resim 2.7: F yapısına ait mimari kalıntıları gösteren fotoğraf.

Kaynak: *Ersoy, 2004: 51*

Yapının ikinci evresinde ise, ilk evreye ait güney duvarı boyunca uzanan, yapıyı desteklemek için yapılmış bir yan duvar daha vardır. Apsidal planlı yapı, kuzeye doğru çıkıntı yapan birkaç taş sırası ile iki bölüme ayrılmıştır. Yapıya ait ikinci evre içerisinden ele geçen seramik parçaları ve bir Chian amphorasına bakılarak M.Ö. 7.yy. sonu ile M.Ö. 6.yy. başlarına tarihlenmiştir (Ersoy, 2004: 51-52).

2.2. Güneybatı Anadolu

Güneybatı Anadolu Bölgesi'nde, Protogeometrik-Arkaik Dönem'e tarihlenen oval-apsidal planlı yapılar Ephesos ve Miletos yerleşimlerinde tespit edilmiştir.

2.2.1. Ephesos

Ephesos antik yerleşimi, Türkiye'nin Ege Denizi'ne bakan kıyısında, İzmir'in yaklaşık olarak 70 km güneyinde, Küçük Menderes'in (Kaystros) deltasında, Sisam (Samos) Adası'nın biraz kuzeyinde yer almaktadır (Harita 2.4) (Scherrer, 2000: 8).

Yerleşimde ilk kazılar, 1869 tarihinde J.T. Wood tarafından başlatılmıştır. Daha sonra 1895- 1913 yılları arasında Otto Benndorf ve Rudolf Heberdey başkanlığında, kente

ait liman alanı ve Artemission'da çalışmalar yapmıştır (Akurgal, 1988: 398). Yerleşimde yapılan en kapsamlı kazılar, 1969-1986 yılları arasında Gerhard Langmann ve 1987-1992 yılları arasında Stefan Karwiese tarafından gerçekleştirilmiştir. Günümüz kazı çalışmaları ise 2010 yılından bugüne Avusturya Arkeoloji Enstitüsü'ne bağlı Sabine Ladstätter başkanlığında bir ekip tarafından gerçekleştirilmektedir (Immendörfer, 2017: 99).

Harita 2.4: Ephesos yerleşiminin coğrafi konumunu gösteren harita.

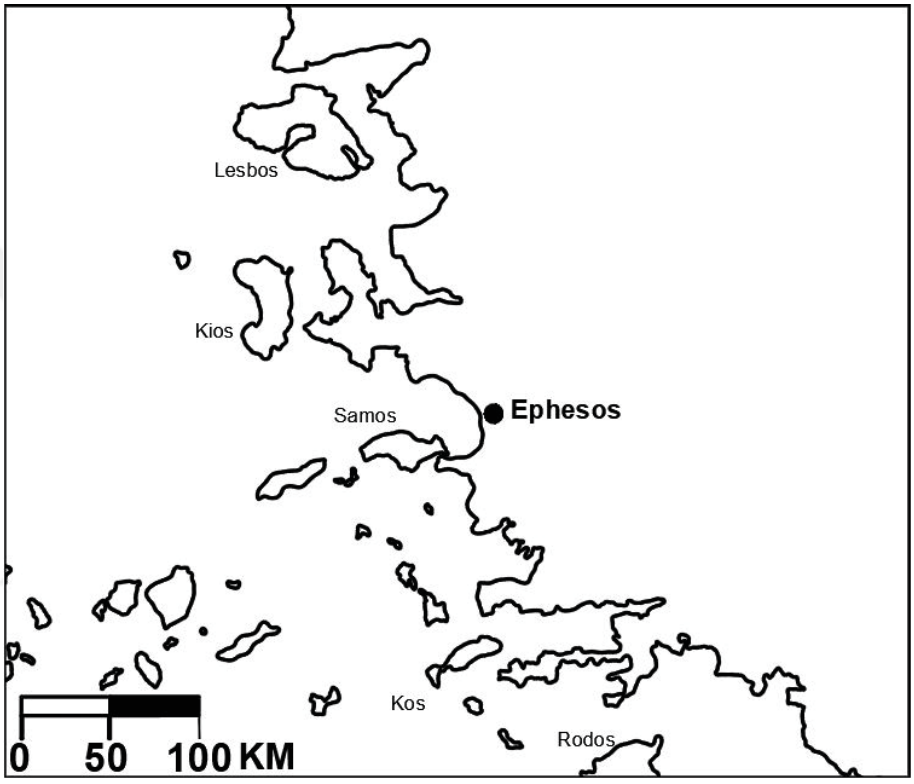

Menderes Vadisi ve Küçük Menderes'in (Kaystros) etrafında yapılan çalışmalar neticesinde, kente ait en eski buluntular Geç Kalkolitik Çağ'a (M.Ö. 5000) tarihlenmektedir. Ayrıca kente ait Magnesia Kapısı'nın yaklaşık 400 m. güneyinde yapılan arkeolojik kazılar sırasında ortaya çıkarılan seramik ve obsidyen buluntular, Efes'te yerleşmenin, bu çağın sonlarına doğru başlamış olduğunu göstermektedir (Scherrer, 2000: 14). Ayrıca yerleşimde yapılan çalışmalar sırasında Geç Kalkolitik Çağ'a ait buluntular haricinde, Protogeoemetrik, Arkaik, Klasik, Hellenistik ve Roma dönemlerine tarihlenen mimari ve seramik buluntular ele geçmiştir (Immendörfer, 2017: 86).

Yerleşimde yer alan Protogeometrik-Arkaik Dönem'e ait kalıntılar Tetragonus-Agoranın altında keşfedilmiştir (Plan 2.12). Yapılara ait bu kalıntılar sonraki dönemlerde meydana gelen yapılaşmadan dolayı kısmen tahrip olmuştur. Bu alanda yapılan arkeolojik çalışmalar sırasında M.Ö. 8.yy.'ın sonlarından M.Ö. 6.yy.'ın üçüncü çeyreğine kadar kullanılan altı evreli bir yapı ortaya çıkarılmıştır (Kerschner, 2017: 488).

Plan 2.12: Ephesos yerleşimine ait plan. Oval yapıya ait alan çember ile gösterilmiştir.

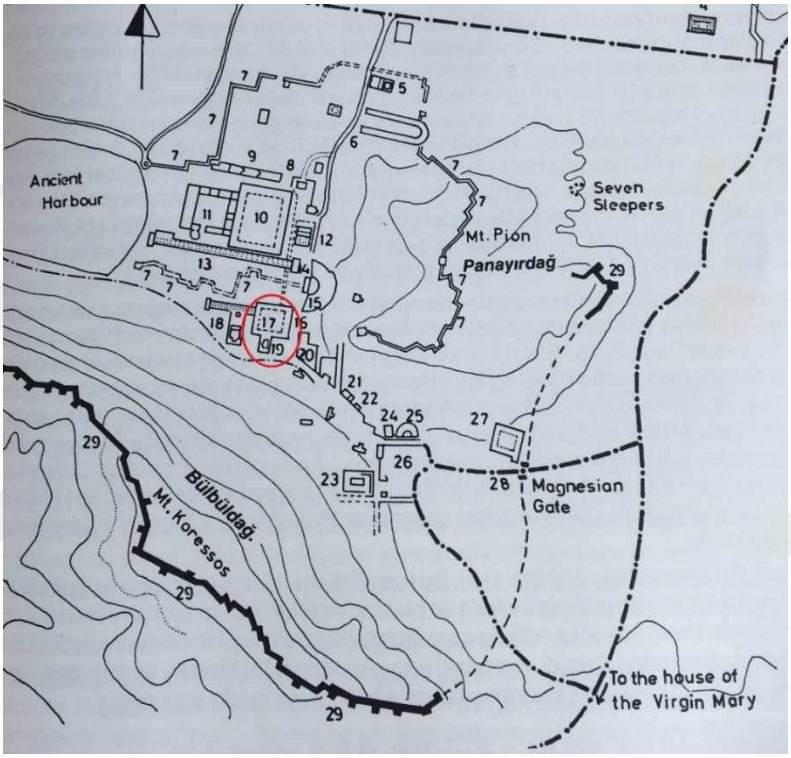

Kaynak: *Akurgal, 1988: 397*

Ortaya çıkarılan mimari yapının birinci evresinde, M.Ö. 8yy.'a tarihlenen bir oval ev (OB) tespit edilmiştir (Plan 2.13, Resim 2.8) (Mazarakis, 1997: 109).

Oval planlı OB yapısının genişliği 4,50 m., uzunluğu ortalama 7,25 m., duvarlara ait korunabilmiş en yüksek noktanın yüksekliği 0.20 m. dir. Yapı Smyrna'da H açması içerisinde yer alan oval ev ile benzer özellikler göstermektedir[5]. Bu nedenle taş temel üzeri kerpiç duvarlı bir mimari ile yapılmış olduğu düşünülmektedir (Langmann, 1990: 29). Yapıya ait duvarlar orta ve küçük boyutlardaki taşlardan yapılmıştır. Bu taşların kalınlıkları 0.35 m. ile 0.40 m. arasında değişmektedir. Yapıya ait giriş yeri tahribattan dolayı belirlenememiştir (Langmann, 1990: 29).

[5] Bkz., 2. Bölüm, s. 10

Yapının içerisinde; kareye benzer şekilli, çatıyı taşıyan ahşap hatıllar için açılmış, çapları ortalama 0.20 mt olan üç delik vardır (Langmann, 1991/92: 5). Oval planlı bu yapı M.Ö. 7.yy.'ın ortalarından önce bir yangınla tahrip olmuş ve yapıya ait evre son bulmuştur (Karwiese, 1997: 5).

Plan 2.13: Oval Ev'e ait plan (OB).

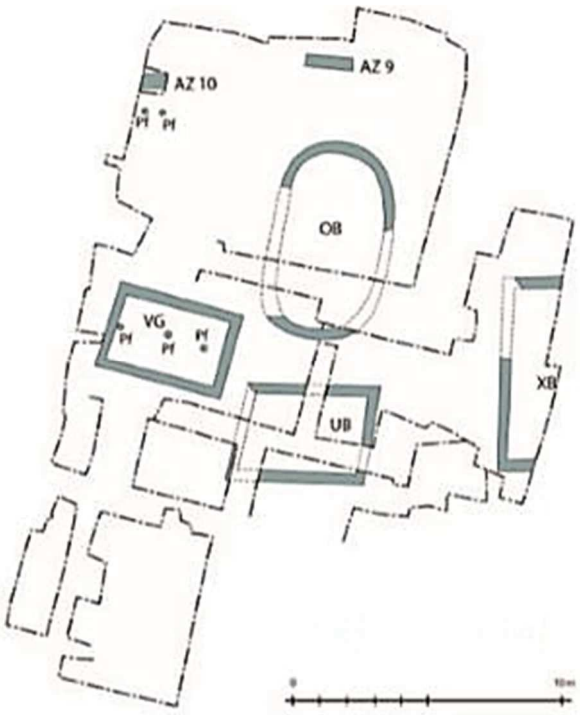

Kaynak: *Kerschner, 2017: 506*

Resim 2.8: Ephesos yerleşiminde yer alan oval planlı yapıya (OB) ait fotoğraf.

Kaynak: *Langmann, 1991/92: 5*

2.2.2. Miletos

Ege'de önemli bir liman ve ticaret yeri, zengin ve görkemli kent olan Miletos, Büyük Menderes Nehri'nin Ege Denizi'ne döküldüğü yerden 10-12 km içeride, Menderes Nehrinin sol kıyısında ve bir düzlük ortasında, Aydın iline bağlı Söke ilçesi ile Akköy arasında, Balat Köyü bitişiğinde yer almaktadır (Texier, 2002: 182; Tuna, 2002: 113). Kuzeyinde Mykale (Samsun) Dağları, doğusunda Latmos (Beşparmak) Dağları, güneyinde ise bu dağların denize doğru alçalan yayvan tepeleri bulunur (Harita 2.5) (Baran, 1965: 7).

Harita 2.5: Miletos yerleşiminin coğrafi konumunu gösteren harita.

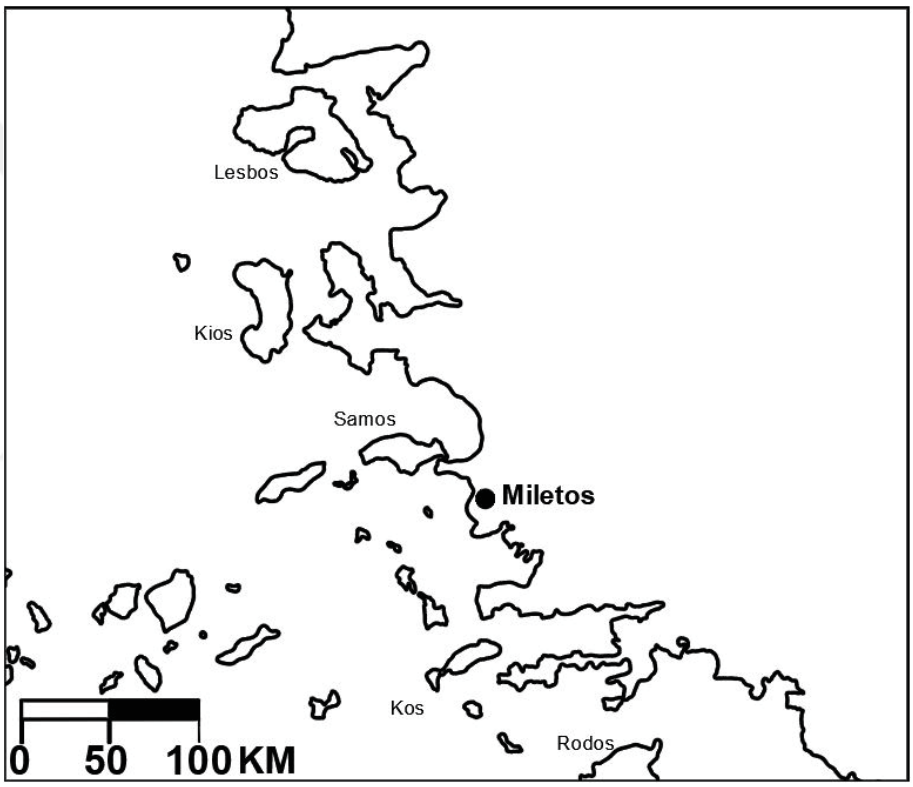

Miletos yerleşiminde yapılan ilk kazılar, 1899 yılında T. Wiegand tarafından gerçekleştirilmiştir. Birinci Dünya savaşının başlangıcı ile sekteye uğrayan çalışmalar 1938 yılında tekrar başlamış ve ikinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar devam etmiştir (Akurgal, 1988: 445). İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından, 1950-1970 yılları arasında G. Kleiner başkanlığında gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda Arkaik Çağ'a ait buluntular üzerine yoğunlaşılmıştır (Niewöhner, 2016: 9). Daha sonra 1970-1990 yılları arasında W. Müller-Wiener, 1990-2012 yılları arasında V. von Graeve, 2012-2017 yılları arasında P. Niewöhner başkanlığında kazılara devam edilmiştir. Son

olarak kazılar 2017 yılından günümüze kadar C. Berns başkanlığında bir ekip tarafından devam ettirilmektedir (Aslan, 2019: 8).

Miletos yerleşiminde yapılan stratigrafik çalışmalar sonucu, Geç Kalkolitik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar toplamda 8 tabaka içerisinde 13 yapı evresi tespit edilmiştir. Bunlar; Milet I (M.Ö. 3500-3000), Milet II (M.Ö. 3000-2000), Milet III (M.Ö.1950-1750), Milet IV (M.Ö. 1750-1450), Milet V (M.Ö. 1450-1300), Milet VI (M.Ö. 1300-1180), Milet VII (M.Ö.1180-1050), Milet VIIIa-b (M.Ö. 1050-700), Milet VIIIc (M.Ö. 7.yy-6.yy), Milet VIIId (M.Ö. 479-334/3), Milet VIIIe (M.Ö. 334/3-133) ve Milet VIIIf (M.Ö. 133- M.S. 4.yy) tabakalarıdır (Brückner, 2014: 58-59).

Kalabaktepe bölgesinde, Geç Geometrik Dönem'e ait yapılan araştırmalarda, yarımadanın güney kısmındaki ovaya ilk kez bu dönemde yerleşildiği anlaşılmıştır. Burada yapılan çalışmalar sonucunda, Geç Geometrik Dönem'e tarihlenen üç yapı ele geçmiştir (Kerschner, 2017: 488). Bu yapılardan A ve B oval ev formunda, C yapısı ise muhtemelen oval bir evin parçası olan kavisli bir temelin uzantısı şeklindedir (Plan 2.14) (Mazarakis, 1997: 109).

Tespit edilen bu oval yapılardan biri Geç Tunç Çağı savunma duvarının üzerinde ve Arkaik Athena tapınağının altında yer almaktadır. Bu da oval planlı yapıların, stratigrafik olarak M.Ö. 9.yy.'a tarihlendiğini göstermektedir (Greaves, 2002: 76).

Oval yapıların ilki olan A yapısının yönü doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. Yapıya ait genişlik 5.2 m., korunabilmiş olan uzunluğu ise yaklaşık 6,00 m. dir. Yapı taş temel üzeri kerpiç duvarlı bir mimariye sahiptir. Oval eve ait temel duvarlarının kalınlığı 0.32 m. ile 0.35 m. arasında değişmektedir. Yapının yaklaşık olarak orta kısmına denk gelen bir konumda ocak bulunmaktadır. Bu ocak küçük taşlardan yapılmıştır ve yanmış kil tabakasının üzerinde yer almaktadır (Plan 2.14) (Mazarakis, 1997: 109).

Yerleşime ait ikinci oval planlı yapı olan B yapısın yönü kuzey-güney doğrultudadır. Yapıya ait mimari kalıntıların uzunluğu 10.40 m. ve genişliği 5.60 m. dir. Bu oval planlı ev, düzensiz ve küçük taşlardan inşa edilmiştir. Yapının duvarlarına ait ortalama kalınlık 0.35-0.37 m. arasında değişmektedir. Oval planlı yapının günümüze kadar korunabilen duvarlarının en yüksek noktası 0,45 m. yüksekliğindedir (Mazarakis, 1997: 109-110).

Plan 2.14: Miletos yerleşiminde ortaya çıkarılan A, B ve C (oval?) yapılarına ait plan.

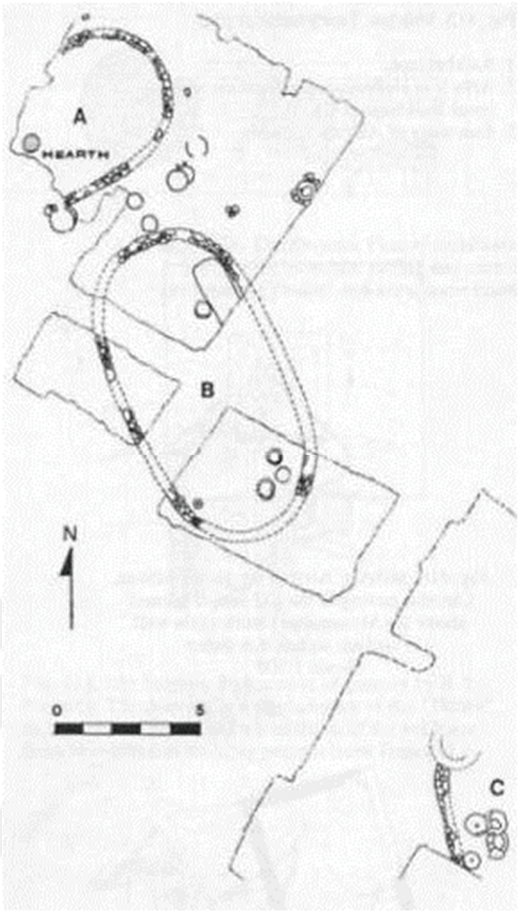

Kaynak: *Mazarakis, 1997: 594*

A oval yapısında olduğu gibi, B oval yapısında da taş temel üzeri kerpiç duvarlar kullanılmıştır. Oval eve ait giriş, yapının bazı bölümlerinin tahribata uğramış olmasından dolayı kesin değildir. Bu yapıya ait doğu duvarlarının iç yüzüne bakan kısımda, kil ile kaplanmış dikdörtgen bir çukur tespit edilmiştir. Çukurun uzunluğu 2,00 m., genişliği 1,00 m., derinliği ise yaklaşık olarak 0.45 m. ölçülerindedir. Oval yapının batısında ve güney ucunda toplamda dört adet çukur tespit edilmiştir (Plan 2.15). Bu çukurlar kil ile kaplanmıştır. Yalnız güneyde bulunan çukurlardan birinin içerisinde, küllerle karıştırılmış yanmış parçalar ve ortasında iki adet kilden yapılmış at figürü ele geçmiştir. Ele geçen buluntular dikkate alındığında yapının dini bir fonksiyonu olduğu düşünülebilir (Mazarakis, 1997: 109-110).

Yapı kısmen kullanılırken, M.Ö. 7.yy.'da kavisli duvarının iç yüzüne karşı, içi toprakla doldurulmuş, küçük-orta büyüklükte taşlardan yapılmış dairesel bir platform

yapılmıştır (Plan 2.15). Yine bu yapıya ait kavisli kuzey duvarının iç yüzünde ikinci bir platform tespit edilmiştir (Mazarakis, 1997: 109-110).

Plan 2.15: Oval planlı B yapısına ait M.Ö. 8.yy. ve M.Ö. 7.yy. evrelerini gösteren plan.

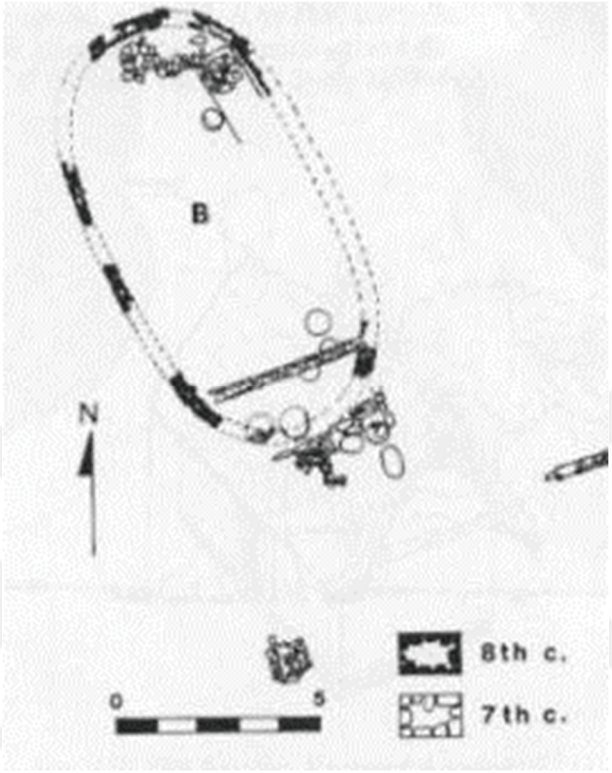

Kaynak: *Mazarakis, 1997: 594*

C yapısı (Plan 2.14), oval planlı B yapısının hemen güneydoğusunda yer almaktadır. Bölgedeki üçüncü ve son oval planlı olarak nitelendirilebilecek yapıdır. Yapının tespit edilen duvarı kavisli bir biçime sahiptir. Bu duvarın yanında yapı ile özdeşleştirilebilen dairesel çukurlar yer almaktadır (Plan 2.14) (Mazarakis, 1997: 110).

Yerleşimde incelenen bu üç yapının da zemininde yanıklar tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak yaklaşık olarak M.Ö. 700 yıllarında yangınla tahrip olduğu anlaşılmıştır. Aynı yıkım tabakasına Miletos'un farklı bölgelerinde de rastlanılmış, böylece tüm yerleşimin M.Ö. 8.yy. sonları ya da M.Ö. 7.yy. başlarına doğru tahribata uğradığı kesinleşmiştir (Mazarakis, 1997: 110).

2.3. Kuzeybatı Anadolu

Kuzeybatı Anadolu bölgesinde yer alan antik yerleşimler içerisinde, Maydos Kilisetepe Höyüğü dışında, oval-apsidal planlı olarak yapılmış mimari yapıya sahip olan tek yerleşim Troia yerleşimidir.

2.3.1. Troia

Troia yerleşimi, Çanakkale il merkezinin yaklaşık 30 km güneyinde, Ege Denizi'nden 6 km, Çanakkale Boğazı'ndan ise 4,5 km uzaklıktadır (Harita 2.6). Karamenderes ve Dümrek çaylarının oluşturduğu kıyı ovasından yaklaşık 25 m. yüksekliğe ve 200 x 150 m.'lik bir genişliğe sahip Hisarlık Tepesi'nde yer almaktadır (Korfmann, 2003: 132).

Troia yerleşiminde ilk arkeolojik kazılar, 1870-1890 yılları arasında Heinrich Schliemann başkanlığında yapılmıştır. Kazılara 1893-1894 yılları arasında Wilhelm Dörpfeld tarafından devam edilmiştir. Bu dönem de Troia yerleşimine ait ilk ölçekli plan hazırlanmıştır (Sazcı, 2007: 31-37). İkinci dönem Troia kazıları, 1932-1938 yılları arasında Cincinnati Üniversitesi'nden C. W. Blegen tarafından başlatılmıştır. Üçüncü dönem Troia kazıları ise 1988 yılında Tübingen Üniversitesi'nden M.O. Korfmann başkanlığında bir ekip tarafından başlanılmıştır (Sazcı, 2007: 38). Günümüzde Troia kazıları, 2014 yılından itibaren Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nden Rüstem Aslan başkanlığında yürütülmektedir (Aslan, 2017: 121).

Harita 2.6: Troia yerleşiminin coğrafi konumunu gösteren harita.

Troia yerleşiminde yapılan stratigrafik araştırmalar sonucunda 9 tabaka tespit edilmiştir. Bunlar; Troia Ia (M.Ö. 2920- 2550), Troia IIa-h (M.Ö. 2550 - 2250), Troia III (M.Ö. 2250 - 2100), Troia IV (M.Ö. 2100 - 1900), Troia V (M.Ö. 1900 - 1700), Troia VI (M.Ö. 1700 - 1300), Troia VIIa (M.Ö. 1300 – 1190), Troia VIIb1 (M.Ö. 1190 – 1120), Troia VIIb2 (M.Ö. 1120 – 1020), Troia VIIb3 (M.Ö. 1020 – 950) Troia VIII- (M.Ö. 750 – 85) ve Troia IX- (M.Ö. 85 – M.S. 450) tabakalarıdır. Tespit edilen bu kültür katları yaklaşık 16 m.'lik bir dolgu yüksekliğine sahiptir (Korfmann, 2004: 32).

Troia yerleşiminde yapılan arkeolojik kazı çalışmaları sırasında, M.Ö. 7.yy.'ın ilk yarısına tarihlenen oval bir yapı, tabakaya ait olağan yerleşim alanının dışarısında bulunmuştur (Plan 2.16) (Aslan ve Sazcı, 2016: 139). Yapının yönü doğu-batı doğrultusundadır ve girişi güneybatı kısmındadır (Aslan, 2011: 383).

Plan 2.16: Troia yerleşimi, vw3 açmasında tespit edilen oval eve ait plan ve güneybatısında yer alan çukurlar.

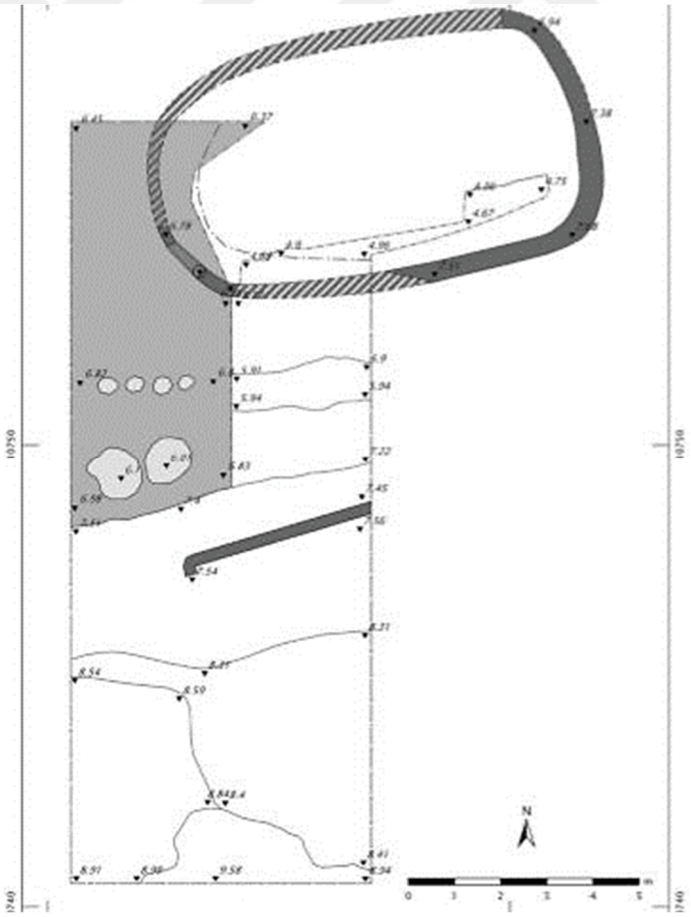

Kaynak: *Aslan, 2011: 385*

Oval planlı yapının uzunluğu 10,50 m., genişliği 5,50 m. dir. Yapıya ait kapı girişi yaklaşık 1,00 m. lik bir genişliğe sahiptir (Jablonka, 2007: 705; Aslan, 2011: 383). Duvar kalınlığı 0,30-0,50 m. arasında değişen bu oval planlı yapıya ait mimari kalıntılar sadece oval kıvrımların olduğu kısımlarda kalmıştır (Resim 2.9). Orta kısma ait büyük bir bölümü tahribat nedeni ile bulunamamıştır (Aslan, 2011: 383).

Yapıya ait duvarların bir yüzünde ortostat benzeri dikili taşlar vardır (Aslan, 2018: 261). Oval planlı bu mimarinin korunmuş temellerine ait en yüksek nokta, doğu ucunda tespit edilmiştir ve yüksekliği yaklaşık 1,00 m.'dir. Yapının çevresinde yapılan kazılarda, her biri binanın dış kısmında yer alan 6 adet çukur tespit edilmiştir (Plan 2.16). Bu çukurlardan ikisi büyük boyutludur. Yaklaşık olarak 1,00 m. çapında, 0.75-0.80 m. derinliktedir. Diğer dört çukurun çapları ise ortalama 0.40 m.'dir. Bu dört çukur birbirine yakın biçimde yapılmış ve muhtemelen ahşap direklerin dikilmesi amacı ile kullanılmışlardır (Aslan, 2011: 383-386).

Resim 2.9: Troia yerleşiminde yer alan oval planlı yapıya ait fotoğraf.

Kaynak: *Aslan, 2011: 384*

Yapıya ait kazılan bölümlerin üçünde, ikisi binanın altındaki derin seviyelerden ve biri binanın dışındaki büyük çukurdan insan kemikleri ele geçmiş (Aslan, 2011: 386), bunun sonucunda yapı bir kült binası olarak nitelendirilmiştir (Aslan, 2018: 261).

Oval planlı bu yapı M.Ö. 7.yy.'ın ortalarında, Troia 'da meydana gelen bir deprem ile yıkılmıştır ve tekrar kullanılmamıştır (Aslan, 2009: 36-38).

2.4. Kuzey Ege Adaları

Batı Anadolu ile Anakara Yunanistan arasında yer alan Ege Adaları, antik yerleşimler açısından oldukça zengin bir bölgedir. Bu bölümde Protogeometrik-Arkaik Dönem'e tarihlenen, Maydos Kilisetepe Höyüğü ile ilişkisi bulunabilecek, oval-apsidal planlı yapılara ait tipik mimari özellikler barındıran Lesbos (Midilli) Adası'ndaki Antissa, Mytilene, Pyrrha ve Lemnos (Limni) Adası'nda yer alan Myrina yerleşimleri anlatılmıştır.

2.4.1. Lesbos (Midilli)

Kuzey Ege adalarından biri olan Lesbos (Midilli) Adası'nda Protogeometrik-Arkaik Dönem'e tarihlenen Antissa, Pyrrha ve Mytilene yerleşimleri yer almaktadır.

2.4.1.1. Antissa

Antik yerleşim, Lesbos (Midilli) Adası'nın kuzeydoğusunda, modern Antissa kentinin 9 km kuzeyinde yer almaktadır (Harita 2.7) (Stillwell, 2017: 503).

Harita 2.7: Lesbos (Midilli) Adası'nda Antissa yerleşimini gösteren harita.

Kaynak: *Spencer, 1995a: 286*

Yerleşimde yapılan bilimsel kazılar, 1931-1933 yılları arasında Winifred Lamb tarafından yapılmıştır. Bu dönemde yerleşimde oval-apsidal planlı yapılar tespit edilmiş ve bu yapılar üzerinde çalışılmıştır (Spencer, 1995a: 285).

Antissa yerleşiminin de içerisinde bulunduğu bölge, Prehistorik Dönem'den itibaren iskân görmüştür. Bölgede yapılan çalışmalar sırasında ele geçen seramik buluntular, Tunç Çağı'nın sonuna tarihlendirilmektedir (Lamb, 1934: 42).

Yerleşim içerisinde tespit edilen mimari kalıntılara bakıldığında, Antissa kentinin kuruluşunun Protogeometrik Dönem'de gerçekleştiği anlaşılmaktadır (Lamb, 1934: 41-42). Bu dönemden itibaren aralıksız iskân gören yerleşim M.Ö. 167'de Roma İmparatorluğu'nun saldırıları ile son bulmuştur (Mason, 1995: 409).

Antissa yerleşiminde yapılan arkeolojik çalışmalar sırasında iki adet oval-apsidal planlı yapı tespit edilmiştir. Tespit edilen oval-apsidal planlı yapılar, birbirleri üzerine inşa edilmiş bir biçimde ortaya çıkartılmıştır. Bu yapılardan ilki olan Yapı III, kendi içerisinde III-1 ve III-2 olarak, Yapı IV ise yine kendi içerisinde IV-1 ve IV-2 olarak iki evreye ayrılmaktadır (Plan 2.17) (Mazarakis, 1997: 84-85).

Plan 2.17: Antissa yerleşiminde tespit edilen apsidal-oval planlı yapılara ait plan (Yapı III ve Yapı IV).

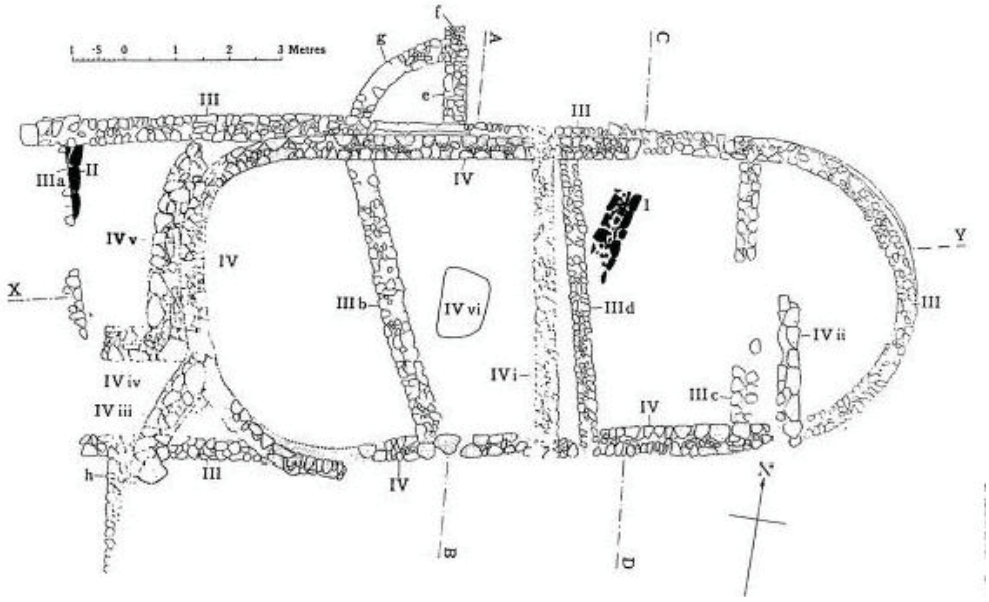

Kaynak: *Lamb, 1934: levha 18*

Apsidal bir plana sahip olan Yapı III'ün ilk evresi olan III-1 (Plan 2.18)'in kuzey kısmı ve batısındaki bazı bölümler yerleşim alanındaki kayanın üzerine inşa edilmiştir. Yerel kireçtaşından küçük bloklar halinde inşa edilen yapının duvar kalınlıkları 0,40-0,50 m. arasında değişmektedir. Yapının uzunluğu 17,25 m., genişliği ise 5,60 m.'dir. Korunmuş duvarlarının en yüksek noktası 1,85 m.'dir. Yapının apsis kısmı doğu ucunda yer almaktadır (Lamb, 1934: 42). Yapıya giriş kuzey duvarının ortasında yer alan bir yan girişle sağlanmaktadır. Yine aynı duvarın batı ucunda ahşap hatılların kaidesi olabilecek düz bir taş ele geçmiştir (Mazarakis, 1997: 84).

Yapının yönü doğu-batı uzantısında olacak şekilde yapılmıştır. Yapıya ait korunabilmiş duvarların yüksekliğinin 1,85 m. olması, yapının taş temel üzeri kerpiç duvarlı bir mimari kullanılmadan, tamamen taştan yapıldığı göstermektedir. Yapı muhtemelen, kendi dönemi içerisinde, tamamen taştan yapılmış duvarları olan anıtsal boyutlardaki tek apsidal planlı yapıdır (Moore, 2005: 49).

Plan 2.18: Antissa yerleşiminde tespit edilen Yapı III'e ait mimari evreleri gösteren apsidal plan.

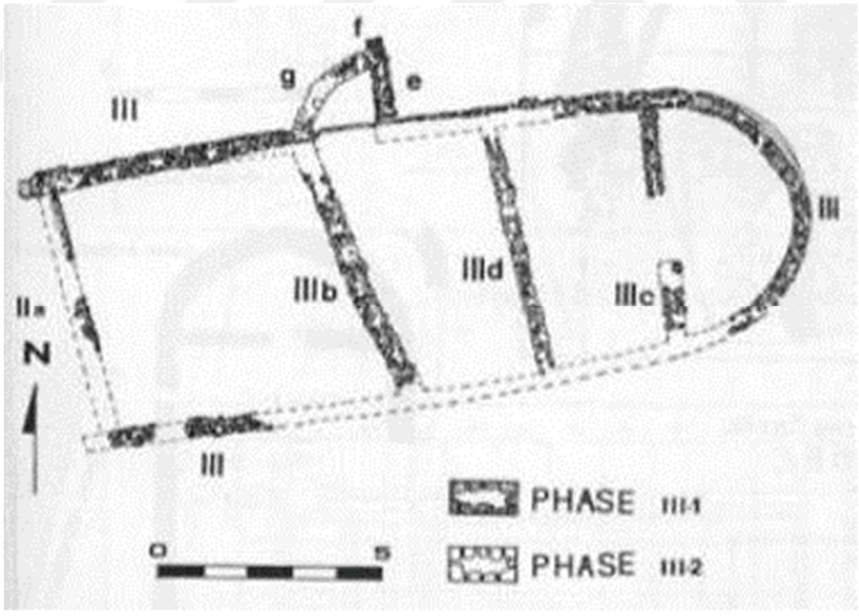

Kaynak: *Mazarakis, 1997: Şek. 360*

Apsidal planlı yapıya ait güney duvarının batı ucu bulunamamıştır. Yapı içerisinde dört duvar tespit edilmiştir (Resim 2.10). Bu duvarlar Drerup'a göre iç mekânı bölümlere ayırmak için yapılmıştır; ancak yapılan incelemeler sonunda sadece IIIa ve IIIb'nin duvarları bu yapı evresine tarihlendirilmiştir (Mazarakis, 1997: 84). Bu durum göz önüne alındığında, duvarların çatıyı taşıma işlevinin de olabileceği düşünülebilir.

Resim 2.10: Apsidal planlı yapı içerisindeki duvarları gösteren fotoğraf.

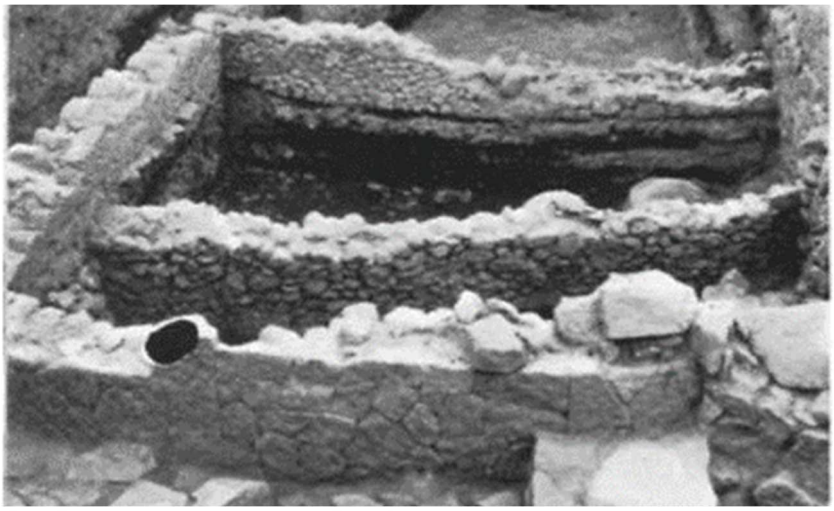

Kaynak: *Lamb, 1934: Levha 19/4*

Yapıya ait ikinci evrede (III-2) (Plan 2.18) ise yan giriş, kavisli bir duvar (g) ile bloke edilmiş, işlevi belli olmayan bir şekil verilmiştir. Yapıya ait giriş yeri batıda yer almaktadır (Mazarakis, 1997: 84; Moore, 2005: 49).

Genel olarak Yapı III 'e ait bir tarih verilemese de Ainian Mazarakis; yapının içerisinde ele geçen buluntulara bakarak bu apsidal planlı yapının M.Ö. 8.yy.'da yapıldığı ve yine M.Ö. 8.yy.'ın sonlarına doğru kullanımdan kalktığını belirtmektedir (Mazarakis, 1997: 84-85).

Yerleşimdeki diğer bir yapı olan Yapı IV'ün ilk evresi IV-1'in uzunluğu 14,00 m., genişliği ise yaklaşık 6,10 m.'dir. ''Polygonal'' duvar tekniği ile yapılmış bu yapıya ait giriş kapıları, yapının batısında ve merkezinde yer almaktadır (Plan 2.19) (Mazarakis, 1997: 91).

Plan 2.19: Oval planlı yapı olan Yapı IV-1'e ait plan.

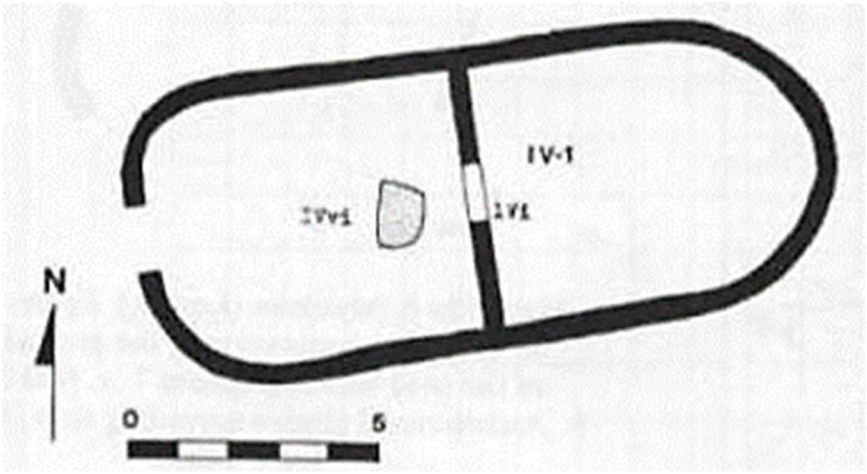

Kaynak: *Mazarakis, 1997: Şek. 361a*

Bu evrede Yapı III'e ait apsis tekrar kullanılmış, ayrıca batıya yeni bir apsis daha inşa edilerek yapıya oval bir plan verilmiştir. Yapı III'ün tabanı ile Yapı IV'ün tabanı arasında yaklaşık 0,30 m.'lik bir toprak tabakası vardır. Bu evrede oval planlı yapıya ait iç mekân, bir çapraz duvar ile ikiye bölünmüştür. Batı odasında bir ocağa ait kalıntılar ele geçmiştir (Plan 2.19) (Mazarakis, 1997: 91).

Yapının içerisinde, altında siyah yanmış toprak olan düz bir levha, taş yığınlarına dayanmaktadır. Tespit edilen yanmış toprak katmanı çok serttir. Kalınlığı yaklaşık 0,05 m. ve genişliği 1.30 m.'dir (Lamb, 1934: 46-47).

Yapıya ait ikinci evre olan IV-2 evresinde, mimari plan tekrar apsidal bir hale getirilmiştir (Plan 2.20). Eski doğu apsisi yıkılmış, üzerine yeni bir doğrusal duvar (Duvar IVii) inşa edilmiştir. Batıda yer alan kapı kapatılarak apsisin dış yüzeyine iki destek duvarı (Duvar IViii ve IViv) ile bir taş levha (IVv) eklenmiştir (Mazarakis, 1997: 91).

Plan 2.20: Yapı IV-2'ye ait apsidal plan.

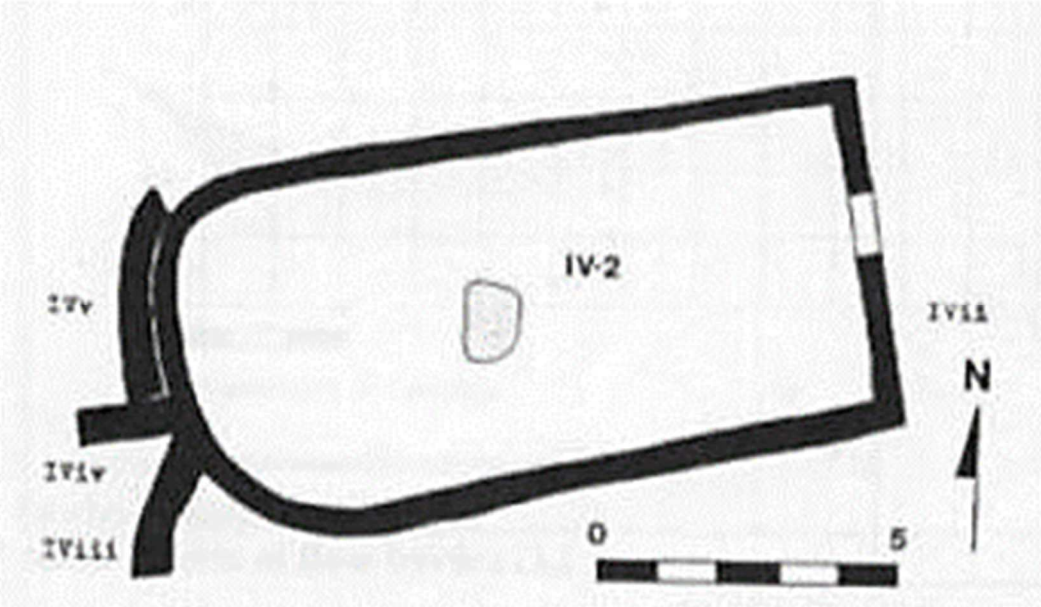

Kaynak: *Mazarakis, 1997: Şek. 361b*

Yapı IV, ilk evresinde ''polygonal'' duvar tekniğinin kullanılmasından dolayı M.Ö. 700 sonrasına tarihlendirilmektedir. Yapıya ait ikinci evre olan IV-2'nin üzerine, M.Ö. 7.yy.'a tarihlenen başka bir yapıya ait V-VI numaralı duvarlar inşa edilmiştir. Bu iki unsur göz önüne alındığında yapının M.Ö. 700 - M.Ö. 7.yy. arasına tarihlendiği anlaşılmaktadır (Mazarakis, 1997: 91).

2.4.1.2. Mytilene

Mytilene antik kenti, Lesbos (Midilli) Adası'nın güneydoğu kıyısında, Küçük Asya'nın kuzeybatı kıyısına yaklaşık 20 km uzaklıkta, günümüz Mitilini şehrinin sınırları içerisinde yer almaktadır (Harita 2.8).

Yerleşim, M.Ö. 1.bin'in sonlarına doğru, Anakara Yunanistan'dan doğuya doğru kolonizasyon faaliyetleri için göç eden topluluklara bir sığınak olmuş, M.Ö. 1000-900 yılları arasında ise Küçük Asya kıyıları boyunca yapılan kolonizasyon faaliyetleri için önemli bir çıkış noktası olmuştur (Sacks vd., 2005: 219).

Yerleşimde yapılan ilk arkeolojik araştırmalar, 19.yy. sonlarına doğru Robert Koldewey ve bir grup Alman arkeolog tarafından yapılmıştır. Sistematik ve bilimsel kazılar ise 1983 yılında British Columbia Üniversitesi ile Atina'daki Kanada Arkeoloji Enstitüsü'nün, Mytilene akropolü üzerinde yaptıkları arkeolojik çalışmalar ile başlamış; 1992 yılında son bulmuştur (Williams, 1993: 83).

Harita 2.8: Lesbos (Midilli) Adası'nda Mytilene yerleşimini gösteren harita.

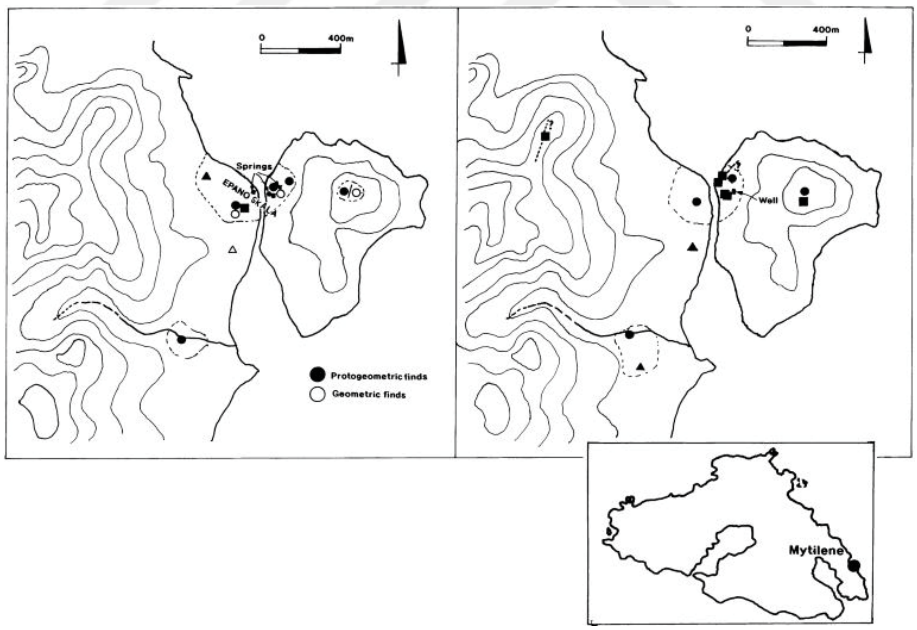

Kaynak: *Spencer, 1995a: 274*

Bölgede yapılan çalışmalar sırasında ele geçen en erken buluntular, Tunç Çağı'na tarihlenmektedir (Spencer, 1995a: 277). Fakat tespit edilen en eski mimari kalıntı Protogeometrik Dönem'e aittir (Spencer, 1995b: 53-64). Yerleşim alanı içerisinde Protogeometrik Dönem haricinde, Geometrik Dönem, Arkaik ve Klasik Dönem'e ait mimari buluntular tespit edilmiştir (Spencer 1995b: 64).

Yerleşim alanı içerisinde yapılan kazılarda, antik limana yaklaşık 30 m. uzaklıkta, birbirini izleyen iki yapı evresine sahip bir oval planlı yapı tespit edilmiştir (Plan 2.21) (Spencer, 1995a: 297; Mazarakis, 1997: 89).

Plan 2.21: Mytilene yerleşiminde yer alan oval-apsidal planlı yapıyı ve istinat duvarını gösteren plan.

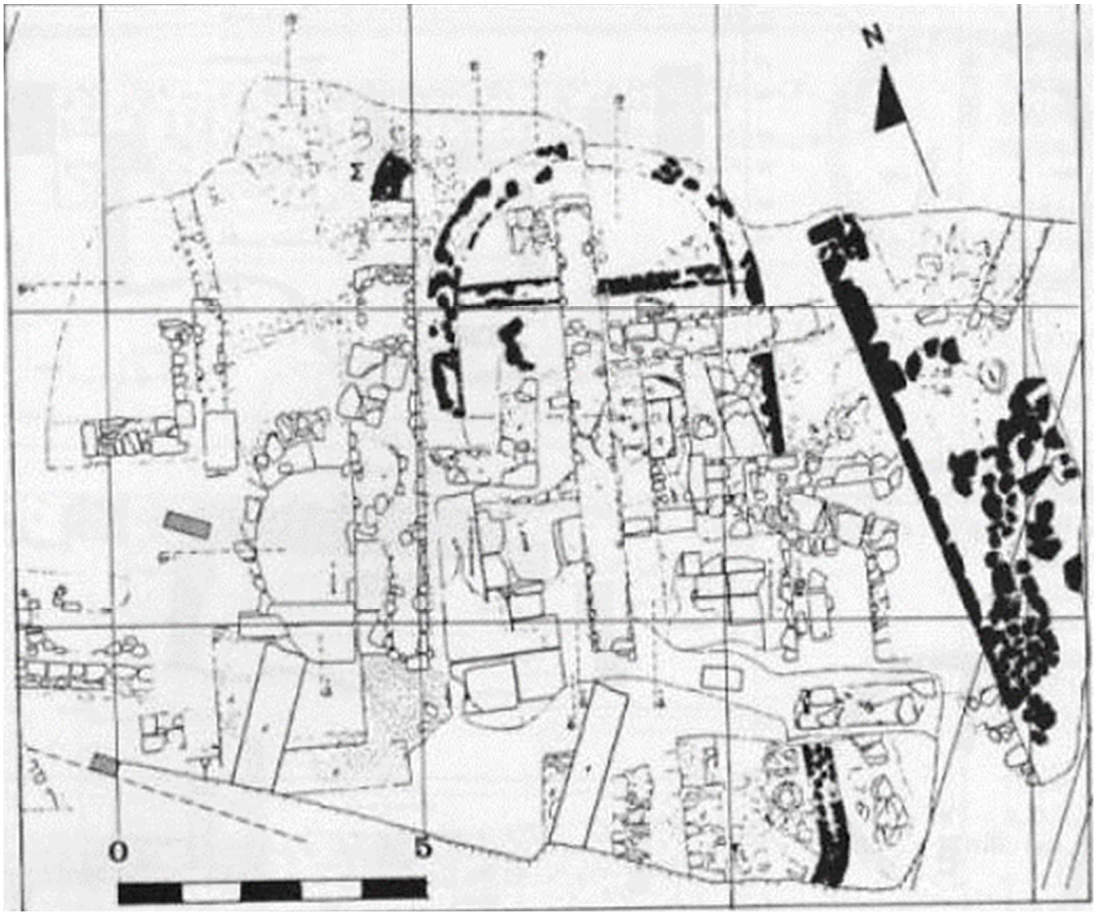

Kaynak: *Mazarakis, 1997: Şek. 354*

İlk evreye ait yapı (Plan 2.22), kabaca kuzey-güney doğrultusunda yapılmış, uzunluğu tahmini 14.00 m. ve genişliği tahmini 5.50 m. dir. Orijinal yapıya ait sadece batı duvarının kuzey ucu ve apsisin bir kısmı korunabilmiştir. Ortalama duvar kalınlığı 0,43-0,46 m. arasında değişmektedir. Yapı taş temel üzeri kerpiç duvarlı olarak inşa edilmiştir (Mazarakis, 1997:89).

Yapıya ait duvarlar özensiz taşlar ile yapılmıştır. Bu taşlar birbirine kil, küçük taş ve çamur karışımı bir harç ile tutturulmuştur. İlk evrede, yapıya ait giriş yeri mimari buluntuların az olması nedeni ile tespit edilememiştir (Spencer, 1995a: 297).

Plan 2.22: Oval-apsidal planlı yapıya ait birinci (A) ve ikinci (B) evreler.

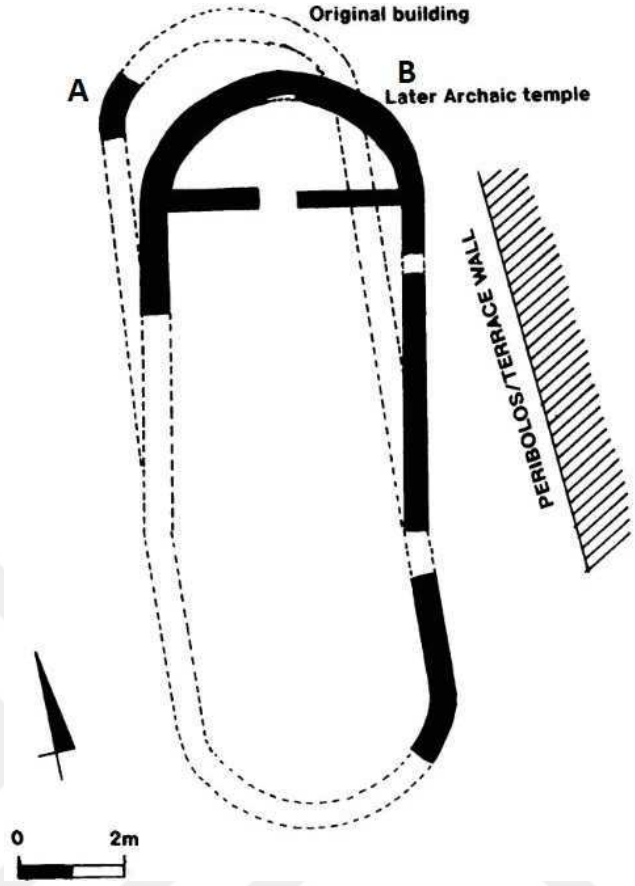

Kaynak: *Spencer, 1995a: 297*

Oval planlı yapının ikinci evresine (Plan 2.22, 2.23) ait uzunluğu 8,30 m., genişliği ise 5,50 m. dir (Spencer, 1995a: 297). Kuzey apsisinin doğu kısmı, uzun bir doğu duvarı ile güneyde yer alan apsisin açıkta kalan kısmına birleştirilmiştir. Bu duvarın dış kısmı ''polygonal'' duvar tekniği ile *Lesbian*[6] tarzda inşa edilmiştir. Duvarın yüksekliği 1,50-1,60 m. arasında değişmektedir. Yapının bu evresi de taş temel üzeri kerpiç duvar tekniği ile inşa edilmiş; ayrıca duvarın iç kısmının bir bölümü kerpiçten yapılmıştır (Mazarakis, 1997: 89-90).

Yapının ikinci evresine ait doğu duvarı, son kısmında, doğuya doğru hafif bir yön değişikliği yapmaktadır. Bu evreye ait kuzey apsisi, binanın geri kalanından bir çapraz duvar ile bölünmüş, bu sayede yapı iki bölüme ayrılmıştır. Giriş, doğu duvarının güney kısmında yer almaktadır. Yapı içerisinde, ana odanın kuzeybatı köşesinde bir ocak tespit edilmiştir (Plan 2.23) (Mazarakis, 1997: 89-90).

[6] Lesbian: Lesbos (Midilli) adasına özgü, farklı özelliklerde taşların bir arada kullanılması ile oluşturan yapılara ait mimari tarz (Wright, 2009: 154-155).

Plan 2.23: Oval planlı yapının ikinci evresine ait plan.

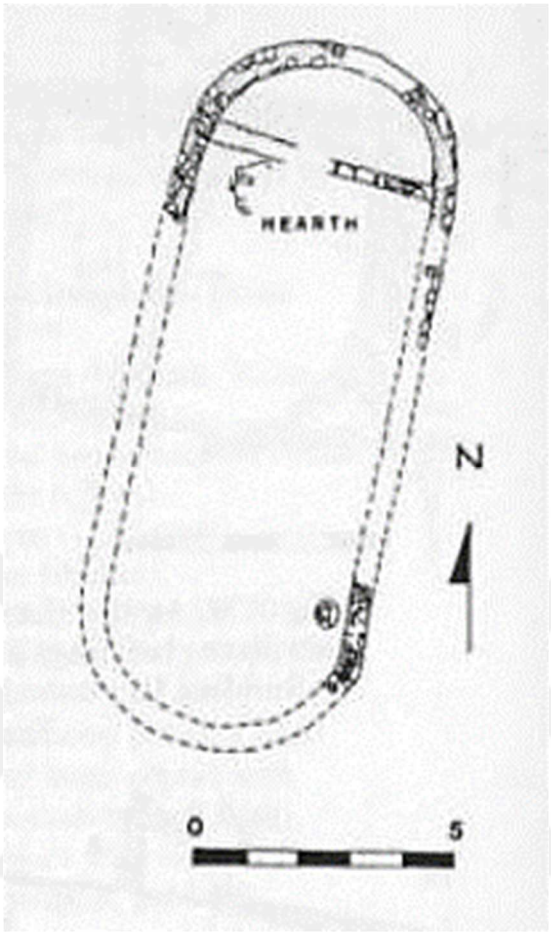

Kaynak: *Mazarakis, 1997: Şek. 355a*

Yapının zemininde bu evrenin şiddetli bir yangın sonucu yıkıldığını gösteren yanık izleri vardır. Ayrıca oval planlı yapıya ait kazılan alanda, üzerinde '' *ΑΠΟΛΛ [---* '' yazan bir ithal (Attik siyah figürlü) arkaik vazo parçası, tanrıça Kybele'yi temsil eden iki arkaik heykelcik ve yerel üretim olarak nitelendirilen seramikler ele geçmiştir. Bu buluntulara bakıldığında, binanın ikinci evresinin bir kült binası olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir (Spencer, 1995a: 298).

Yapının kuzeydoğusunda, bir peribol ya da istinat duvarı olarak nitelendirilebilecek bir duvar tespit edilmiştir. Bu duvara ait korunmuş yükseklik 2,10 m., ortalama genişlik 3,00 m. dir (Plan 2.21, 2.22). Apsidal-Oval planlı yapının ilk evresi M.Ö. 700'lü yıllara tarihlenmiştir. Bir onarım aşaması geçirdiği ikinci evre ise M.Ö. 6.yy. sonlarına veya M.Ö. 5.yy. başlarına tarihlenmektedir. Oval planlı yapının tamamen kullanımdan kalktığı tarih ise M.Ö. 494'teki pers saldırılarına tarihlendirilmiştir (Mazarakis, 1997: 90).

2.4.1.3. Pyrrha

Pyrrha antik kenti, Lesbos (Midilli) Adası'nın orta bölgesine yakın olan modern Achladeri Köyü yakınlarındaki Kalloni Körfezi'nin doğu kıyısında; yerleşime ait bir Akropolis üzerinde yer almaktadır (Harita 2.9, 2.10) (Spencer, 1995a: 281).

Harita 2.9: Pyrrha yerleşiminin Lesbos (Midilli) Adası'ndaki konumu.

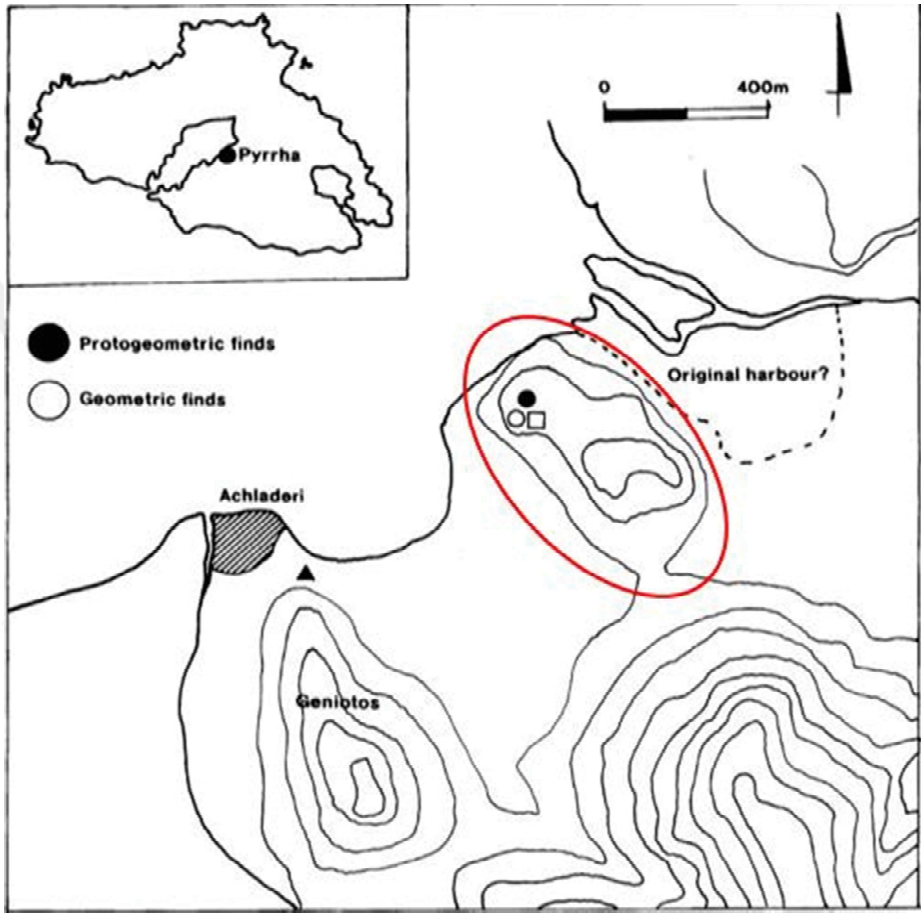

Kaynak: *Spencer, 1995a: 282*

Pyrrha yerleşiminde yapılan ilk araştırmalar, Robert Koldewey tarafından 1885-1886 yılları arasında, yerleşime ait Nekropol alanında yapılmıştır. Daha sonra 1906-1907 yıllarında J. Boehlau tarafından Akropol bölgesi kazılmış, kente ait en eski mimari kalıntılar ortaya çıkarılmıştır (Harita 2.10) (Amigues, 2013: 76-79). Yerleşim alanında yapılan son çalışmalar ise 1934 yılından 1997 yılına kadar Mitilene Müzesi Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiştir (Amigues, 2013: 82).

Yerleşime ait Akropolis'te ele geçen en erken buluntular Miken seramikleridir (Mazarakis 1997: 92). Ancak apsisli yapıların bulunduğu ilk yerleşime ait mimari izler Protogeometrik (M.Ö. 10.yy. sonu) Dönem'e tarihlendirilmektedir (Spencer, 1995a: 281).

Antik kent farklı dönemlerde denize bağlı gelgitler ile tahribata uğramış, M.Ö. 3.yy. sonu ile M.Ö. 2.yy. başlarında bir deprem ile tamamen kullanılamaz hale gelmiş ve daha sonra bölgede yerleşim devam etmemiştir (Amigues, 2013: 80).

Harita 2.10: Robert Koldewey tarafından çizilen Pyrrha yerleşimine ait plan ve Akropolis alanı.

Kaynak: *Koldewey, 1890: Levha 11*

Akropolis üzerindeki en eski yapı kalıntısı, tapınak terasında bulunan apsidal-oval planlı yapıdır. Yapının yönü kuzeybatı-güneydoğu doğrultusundadır (Spencer, 1995a: 282).

Yapıya ait üç yapım aşaması vardır, fakat bunların sadece en erken olanı apsidal planlıdır ve Geometrik Dönem'e tarihlendirilir. Bu evrede sadece yapıya ait apsis kısmı korunabilmiştir. Yapının toplam uzunluğu ortalama 7,00 m., maksimum genişliği ise 6,60 m.'dir. Duvar kalınlıkları 0,45-0,50 m. arasında değişmektedir. Yapının dört noktasından alınan, korunabilen duvarlarına ait yükseklik 0,85-0,90 m. arasında değişmektedir (Plan 2.24, 2.25) (Mazarakis, 1997: 92).

Plan 2.24: Pyrrha yerleşiminde ortaya çıkarılan apsisli-oval yapıya ait plan (1 No.'lu yapı).

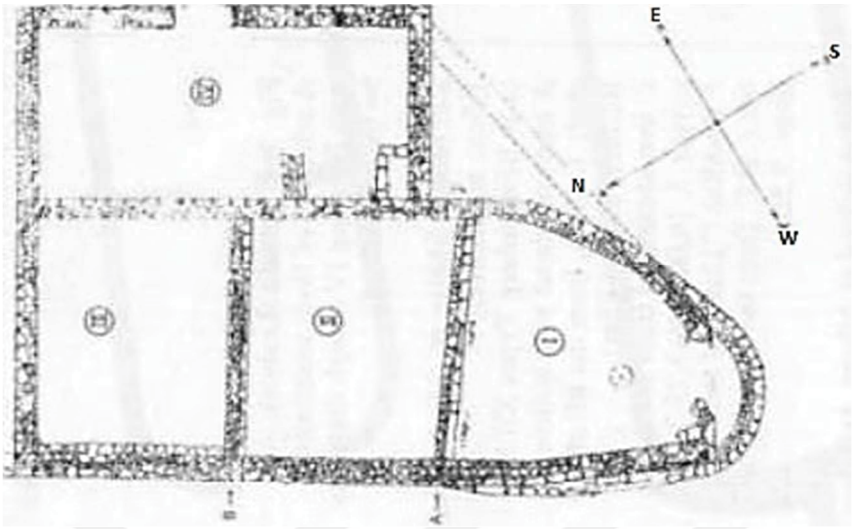

Kaynak: *Mazarakis, 1997: Levha 366*

Duvarların dış bölümleri 0,24-0,43 m. uzunluğunda, 0,18-0,20 m. yüksekliğinde, iyi biçimlendirilmiş dikdörtgen taş bloklar ile iç yüzleri ise daha küçük, işlenmemiş, biçimsiz taşlardan yapılmıştır. Yapı içerisinde ele geçen kerpiç buluntulara bakıldığında, yapının taş temel üzeri kerpiç duvarlı olarak yapıldığı anlaşılmıştır. Apsisin yakınında, eksenel olarak yerleştirilmiş silindirik bir taş kaide tespit edilmiştir. Yapı içerisinde sütun parçaları ile ilişkili olabilecek herhangi bir buluntu ele geçmese de bu kaidenin ahşap sütunlar için konulduğu anlaşılmaktadır (Mazarakis, 1997: 92).

Plan 2.25: Pyrrha yerleşiminde yer alan oval-apsidal planlı yapıya ait plan.

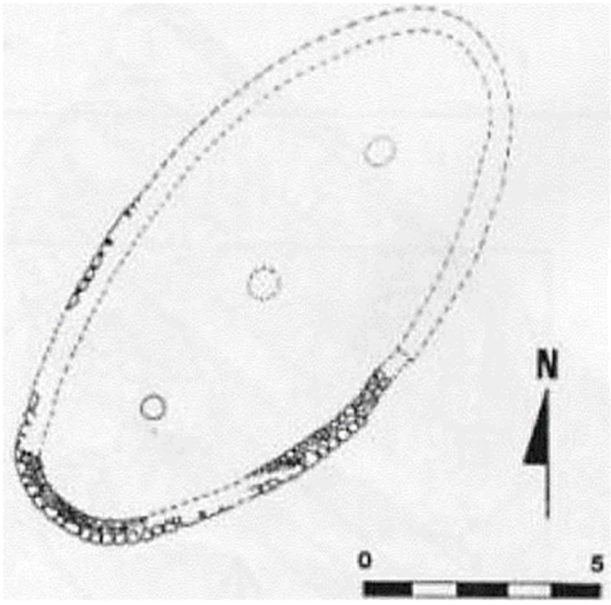

Kaynak: *Mazarakis, 1997: Levha 367*

Yapının ilk evresinin hemen altında Miken seramikleri ele geçmiştir (Mazarakis, 1997: 92). Ayrıca yapı; duvar yapım tekniği, apsidal ya da oval olan orijinal planın üzerine gelen arkaik odaların olması nedeni ile Geometrik Dönem'e (M.Ö. 8.yy.) tarihlendirilmektedir (Spencer, 1995a: 282). Yapıya ait ikinci evre M.Ö. 7.yy.'ın sonlarına, son evre ise M.Ö. 6.yy.'ın ikinci yarısının başlarına tarihlendirilmektedir (Mazarakis, 1997: 92).

2.4.2. Lemnos (Limni)

Kuzey Ege adalarından biri olan Lemnos (Limni) Adası'nda içerisinde Protogeometrik-Arkaik Dönem'e tarihlenen oval-apsidal planlı sahip olan Myrina yerleşimi yer almaktadır.

2.4.2.1. Myrina

Myrina antik yerleşimi, Lemnos (Limni) Adası'nın batısında, günümüz Myrina ilçesinde yer almaktadır. Yerleşim dahilinde yer alan Avlonas ise Myrina'nın yaklaşık 2 km kuzeyinde, Avlonas Nehri'nin kenarında, kıyıya yakın konumda ve bir otele ait arazi içerisinde yer almaktadır (Harita 2.11) (Ficuciello, 2013: 185).

Harita 2.11: Lemnos (Limni) Adası ve Subgeometrik döneme ait Avlonas bölgesini gösteren harita.

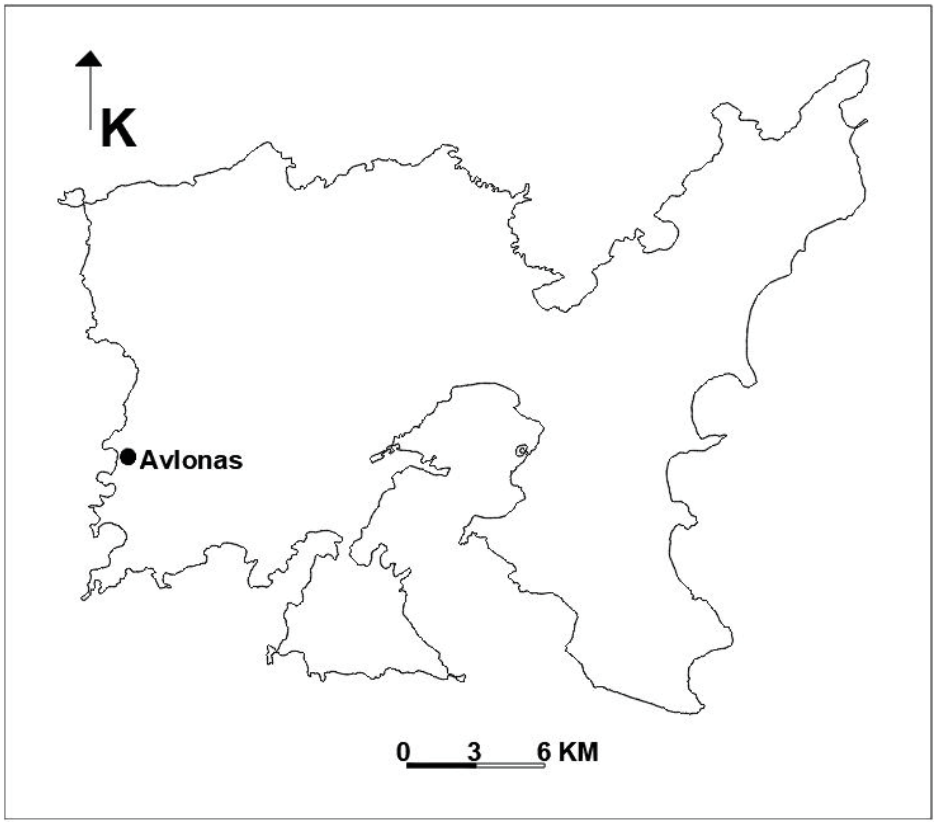

Yerleşimde yapılan çalışmalar 1991-1994 yılları arasında Mitilene Müzesi Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiştir. Alanda yapılan çalışmalar sonunda biri Geç Geometrik-Erken Arkaik (M.Ö. 8.yy. ile M.Ö. 7-6.yy.) Dönem arasında, diğeri ise Hellenistik Dönem'e tarihlenen üst üste binmiş iki ayrı yapı kompleksi tespit edilmiştir (Ficuciello, 2013: 185).

En erken evreye ait olan yapı apsidal plana sahiptir. Geç Geometrik-Erken Arkaik Dönem'e (M.Ö. 8.yy.- M.Ö. 7-6.yy.) tarihlenen yapının apsidal duvarlarından biri Hellenistik Dönem'e tarihlenen yapıya, diğer duvarlarından biri ise apsidal yapıya ait temellerle aynı konuma yapılmış olan arkaik bir yapıya dahil edilmiştir. Yapı, deniz kenarına yakın bir noktada çevreden elde edilen çakıllar, kaba taşlarla yapılmış, ayrıca bu taşlar birbirlerine toprak bir harç ile tutturulmuştur. Apsidal planlı yapıya ait duvar yükseklikleri günümüzde sadece bir-iki sıra korunabilmiştir. Yapının çevresinde, kerpiç duvarları olduğunu gösterebilecek herhangi bir buluntu ele geçmemiştir (Ficuciello, 2013: 186-187).

Plan 2.26: Myrina yerleşiminde tespit edilen apsidal yapıyı ve içerisindeki odaları (A, B ve C) gösteren plan.

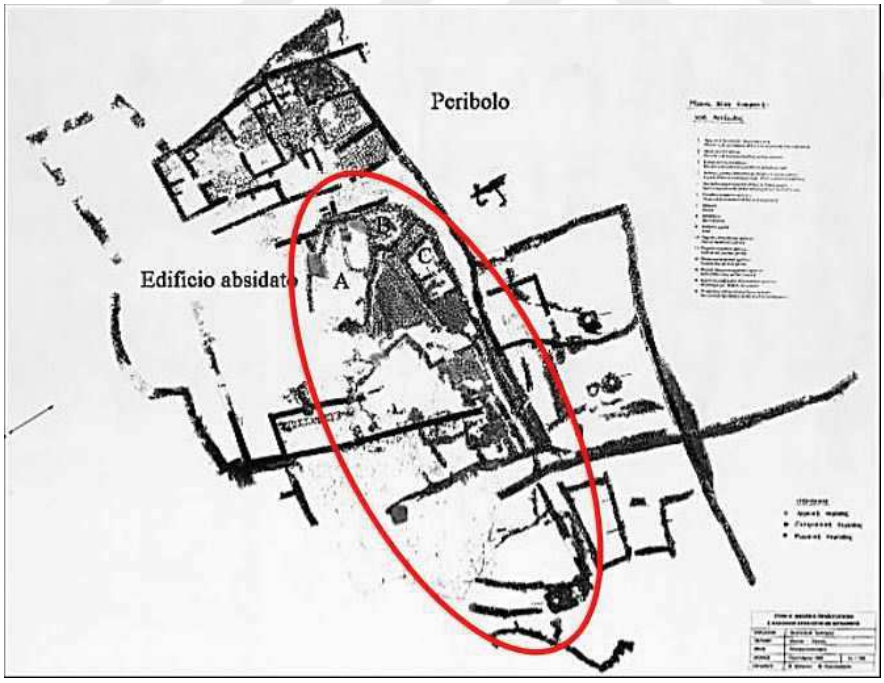

Kaynak: *Ficuciello, 2013: 185*

Yapının yönü doğu-batı doğrultusundadır. Yapıya ait ele geçen plana bakıldığında uzunluğunun yaklaşık 17,00 m., genişliğinin ise 11,00 m. olduğu anlaşılmaktadır. Yapı, apsisli bölümün karşısında yer alan batı kenarı boyunca düz bir duvar ile sınırlandırılmıştır. Yapıya ait apsisli çevre duvarına yapılan düz duvarlar sayesinde yapı içerisinde, dik bir plana

sahip A, B ve C odaları inşa edilmiştir (Plan 2.26). Kenar duvarlarına dahil edilerek yapılan bu odaların baktığı ortak noktada, zemini çakıl taşları ile döşenmiş avlu niteliğinde üçgen bir alan vardır. Yapının iç bölümünde yer alan odaların kapı söveleri ile kapı eşikleri yekpare kesme taşlardan yapılmıştır. Yapı içerisinde çatıyı taşıyan herhangi bir unsura ait kalıntı veya hatıllara ait direk delikleri bulunamamıştır. Apsidal-oval planlı yapıya ait duvarların içerisinde, M.Ö. 7.yy. ile M.Ö. 6.yy. arasına tarihlenen geometrik motifli seramikler, kıvrımlı veya doğrusal motiflerle bezenmiş seramik parçaları bulunmuştur. Çevresinde ise M.Ö. 8.yy.'ın sonundan M.Ö. 6.yy. sonuna kadar tarihlendirilebilen pithos parçaları, kraterler ve kil topları ele geçmiştir. Apsidal planlı yapının içerisinde adak olarak nitelendirilebilecek bir ritüel malzemesi ele geçmemiştir (Ficuciello, 2013: 185-188).

2.5. Anakara Yunanistan

Anakara Yunanistan'da Protogeometrik-Arkaik Dönem'e tarihlenen ve bulundukları bölgelere ait tipik mimari özellikleri yansıtan, Attika bölgesinde Areopagus, Oropos yerleşimleri, Makedonya bölgesinde ise Assiros Toumba yerleşimi yer almaktadır.

2.5.1. Areopagus

Areopagus yerleşimi, Yunanistan'ın başkenti Atina'daki Akropolis'in kuzeybatısında yer alan belirgin kaya çıkıntısıdır (Harita 2.12) (Evgenikou vd., 2019: 325).

Harita 2.12: Areopagus yerleşimi coğrafi konumunu gösteren harita.

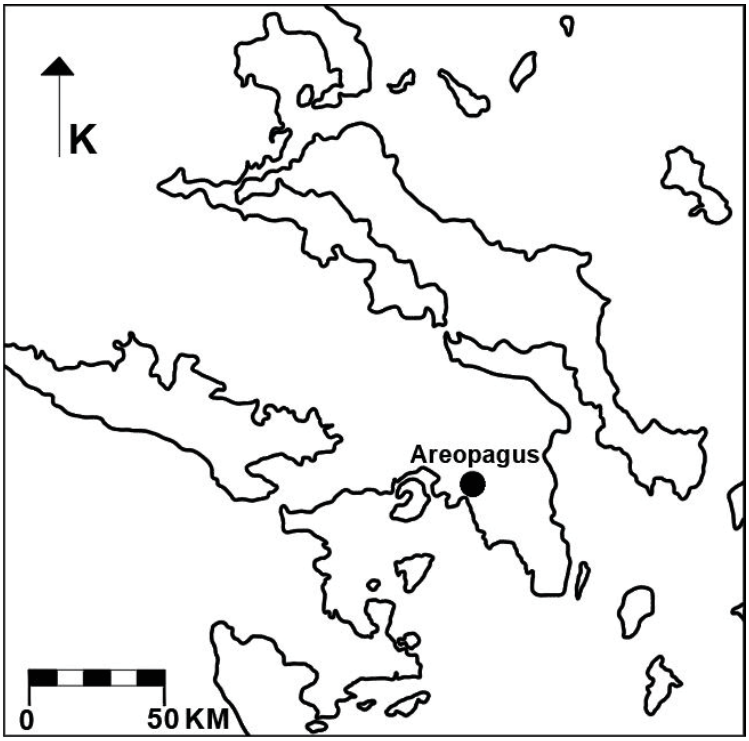

Bölgede yapılan ilk çalışmalar, 1892-1899 yılları arasında Wilhelm Dorpfeld'in başkanlığında, Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından gerçekleştirilmiştir (Smithson, 1974: 325-326). Daha sonra 1931 yılında kazılar Amerikan Arkeoloji Enstitüsü tarafından tekrar başlatılmış, 1932 yılında H. A. Thompson, 1937 yılında R. S. Young, 1947 yılında E. Vanderpool, 1967 yılında G. V. Valonde başkanlığında Areopagus yerleşiminde çalışmalar yapılmıştır (Dimitriadou, 2019: 302-319).

Yerleşim alanında yapılan stratigrafi çalışmaları sonucu Erken, Orta ve Geç Geometrik Dönem'e (M.Ö. 900-700) tarihlendirilen 6 tabaka tespit edilmiştir (Smithson, 1974: 326). Burada yer alan mimari kalıntılar, Roma Dönemi'nde tahribata uğramış; bu nedenle arkeolojik çalışmalar sınırlı bir alanda gerçekleştirilmiştir (Young, 1951: 143).

1932 yılında, Areopagus'a ait alanın kuzeyinde yapılan arkeolojik kazı çalışmaları sırasında, Geometrik Dönem'e tarihlendirilen bir oval ev tespit edilmiştir (Plan 2.27, Resim 2.11) (Burr, 1933: 542). Oval planlı yapının ortalama uzunluğu 11,00 m., genişliği ise 5,50-6,00 m. dir. Yapının yönü doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır (Plan 2.28) (Hill, 1953: 30; Mazarakis, 1997: 87). Yapıya ait kavisli duvarlar ile güneyinde yer alan duvar, üzerine inşa edildikleri toprağın seviyesine göre, 0,10 m. ile 0,25 m. arasında değişen küçük taşlardan inşa edilmiştir. Korunabilen duvarların kalınlıkları 0,35-0,40 m. arasında değişmektedir. Yapının kuzeyinde yer alan duvarı, yapılışı itibari ile diğer kısımlardan farklı olarak daha büyük taşlardan inşa edilmiştir (Burr, 1933: 545).

Plan 2.27: Areopagus yerleşiminde yer alan oval planlı yapının konumunu gösteren plan.

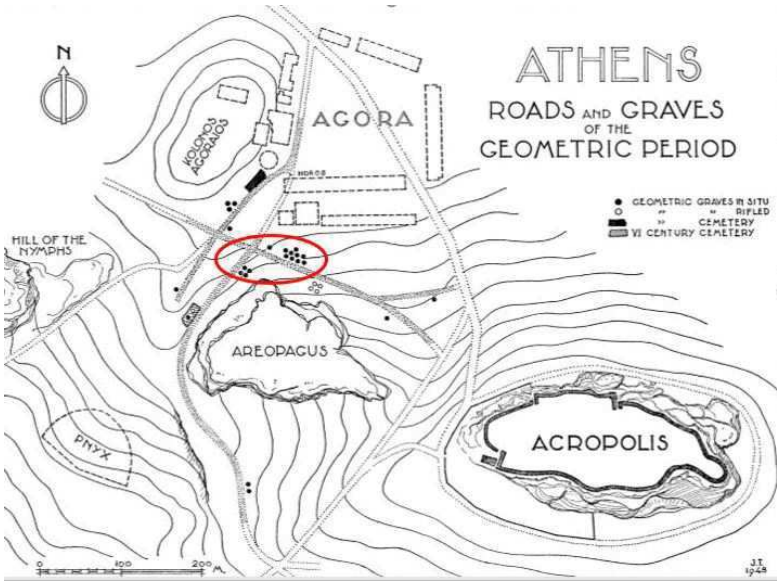

Kaynak: *Hill, 1953: 9*

Plan 2.28: Areopagus yerleşiminde yer alan oval planlı yapıya (AOB) ait plan.

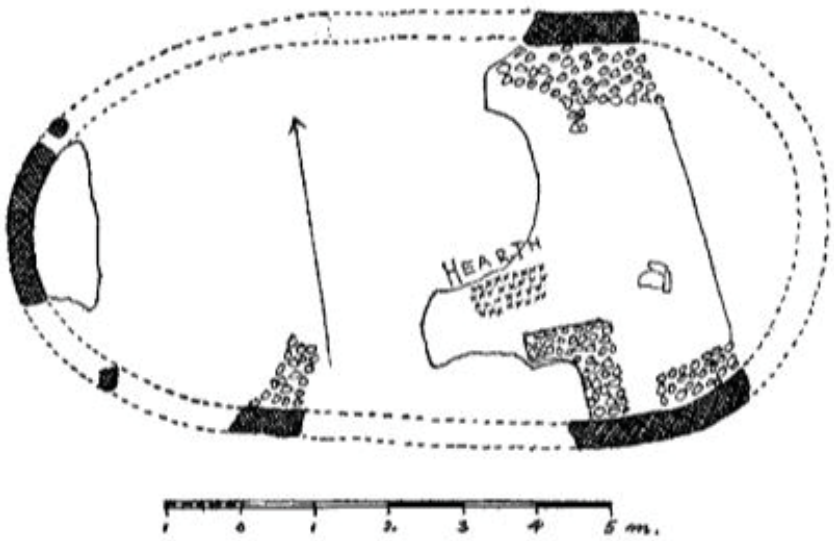

Kaynak: *Burr, 1933: 545*

Yapıya ait kuzey duvarı tek sıra taştan yapılmıştır. Ortalama genişliği 0,40 m., yüksekliği ise 0,20 m. dir. Bu duvarın üst seviyesi diğer duvarların seviyesinden yaklaşık 0,30 m. aşağıda yer almaktadır (Burr, 1933: 545).

Oval planlı yapıya ait batı apsisinin iç kısmında, kırmızı renkli, sert yapıda olan kumdan bir taban yer almaktadır. Sıkıştırılmış tabanın kalınlığı yaklaşık olarak 0,15 m. dir. Tabana ait sert toprağın üzerinde karbonlaşmış ahşap parçaları tespit edilmiştir (Burr, 1933: 545).

Binanın doğu ucunda yer alan zemin diğer bölümlere göre nispeten daha iyi korunmuştur. Yapının bu kısmı, yükseklik farkı olmasından dolayı, karbonlaşmış buluntular ve çakıllarla karıştırılmış toprak dolgusu ile doldurulmuş; zemin bu şekilde düz bir hale getirilmiştir (Burr, 1933: 545-546).

Resim 2.11: Areopagus yerleşiminde yer alan oval planlı yapı'ya ait fotoğraf.

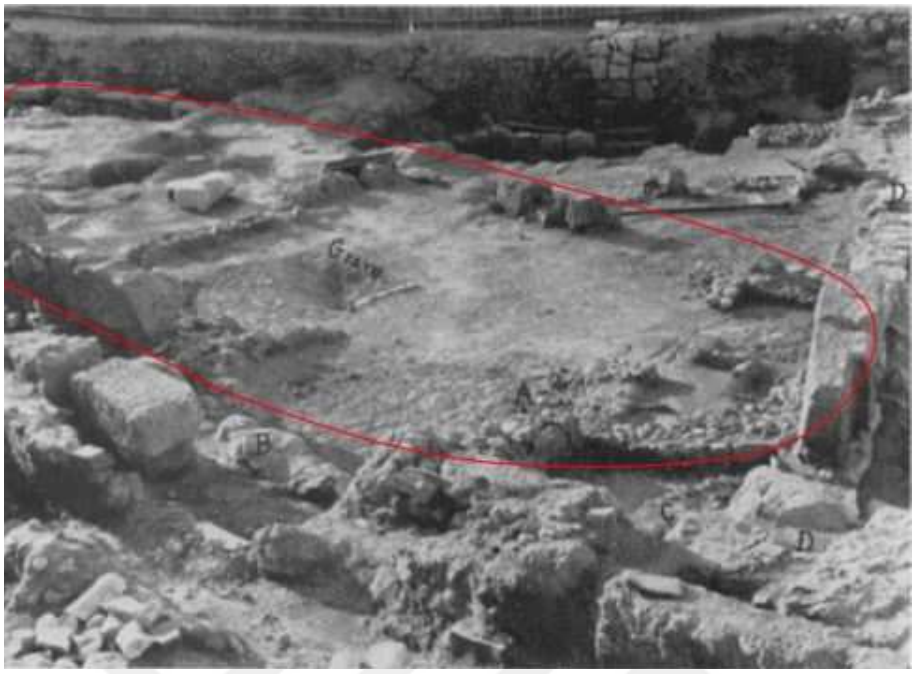

Kaynak: *Burr, 1933: 543*

Yapıya ait iç zeminin üzerinde, duvarlara karşı, düzgün bir iç kenarı olan, düz ve dikey şekilde bazı bölümlere yerleştirilmiş taşlar yer almaktadır (Resim 2.11). Bu platformların ortalama kalınlığı 0,15 m. dir. Platforma ait duvarlar, aralarında kum kullanılarak küçük taşlardan yapılmıştır. Taşların hiçbir duvar ile bağlantısı yoktur, binaya daha sonra eklenerek yapılmışlardır (Plan 2.28) (Burr, 1933: 545-547).

Yapılan arkeolojik araştırmalar sonucunda, yapının girişini gösterebilecek herhangi bir mimari kalıntı tespit edilememiştir. Oval planlı yapının merkezinde ve güneydoğusunda ocak izleri görülmüştür (Mazarakis, 1997: 87).

Oval planlı bu yapıya ait zeminin üst kısmı ince, beyaz deniz kumu tabakası ile kaplanmıştır. Yapı taş temel üzeri kerpiç duvarlı bir mimariye sahiptir. İçerisinde, özellikle güney kısmında, yapının duvarlarına ait kerpiç parçaları tespit edilmiştir. Yapıya ait çatı bölümünün ahşap sazlardan yapılmış, semerdam biçimli olduğu düşünülmektedir (van den Eijnde ve Laughy, 2017: 230-231).

Oval planlı yapının M.Ö. 9.yy'ın sonlarından önce inşa edilmiş olduğu, M.Ö. 8.yy'ın üçüncü çeyreğinde kullanımdan kalktığı tahmin edilmektedir (Mazarakis, 1997: 87).

2.5.2. Oropos

Oropos yerleşimi, Yunanistan'ın Attika bölgesinde, Euboean Körfezi'nin güney kıyısında, Eretria'nın 8 km güneyinde ve Atina'nın 38 km kuzeyinde yer alan Oropos kasabasına bağlı Skala Oropou'da yer almaktadır (Harita 2.13) (Theodoropoulou, 2008: 205).

Harita 2.13: Oropos yerleşimine ait erken dönem kalıntılarının yer aldığı Skala Oropou'yu gösteren harita.

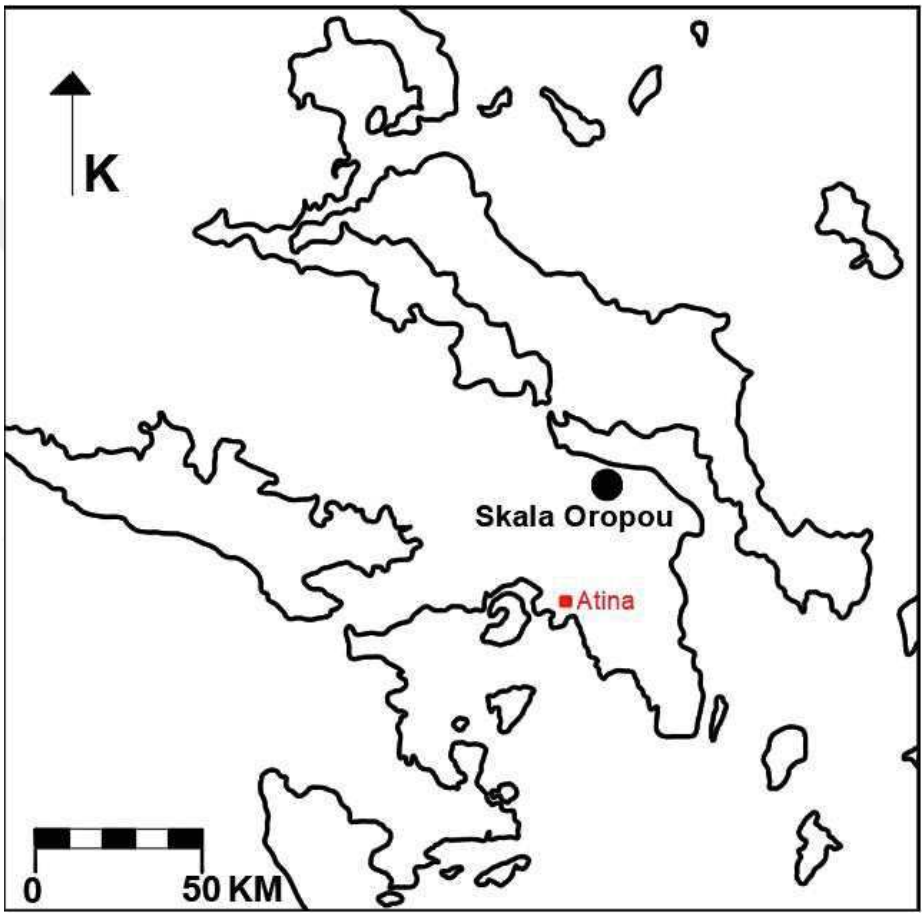

Oropos yerleşiminin Skala Oropou bölgesindeki yapılan kazılar 1985 yılında, Yunanistan'ın Kültür Bakanlığı'na bağlı Yunan Arkeoloji Servisi tarafından Aliki Dragona başkanlığında başlatılmış ve 1987 yılına kadar sürmüştür (Mazarakis, 2002a: 151).

Bölgede yapılan en kapsamlı kazılar ise 1996-2003 ve 2006-2011 yılları arasında Atina Arkeoloji Derneği tarafından Alexander Mazarakis Ainian başkanlığında yapılmıştır (Mazarakis, 2002a: 149-151).

Yerleşime ait iki farklı alanda (Ana-Doğu Bölgesi ve Batı Bölgesi) yapılan stratigrafi çalışmaları sonucunda, sadece Geometrik- Arkaik Dönem'e (M.Ö. 8.-6. yüzyıllar) tarihlenen oval ve apsidal planlı yapılar tespit edilebilmiştir (Plan 2.29) (Mazarakis, 2002a: 149-151).

Plan 2.29: Oropos yerleşiminde yer alan Batı Bölgesi ve Ana-Doğu Bölgesi'ni gösteren plan.

Kaynak: *Mazarakis, 2012: 30*

Oropos yerleşiminin Ana-Doğu Bölgesi'nde yer alan yapılar, organize edilmiş zanaat faaliyetlerinin yapıldığı bir metal işleme mahallesine aittir (Plan 2.30) (Mazarakis, 1997: 47). Bu yapıların yer aldığı alanda, Geometrik-Arkaik Dönem'e ait binaları korumak için yapılmış muhafaza duvarları (*peribolos)* bulunmaktadır (Mazarakis, 2007: 157).

Plan 2.30: Ana-Doğu Bölgesi'nde yer alan oval-apsidal yapıları ve çağdaşlık durumlarını (renkler ile) gösteren mimari plan.

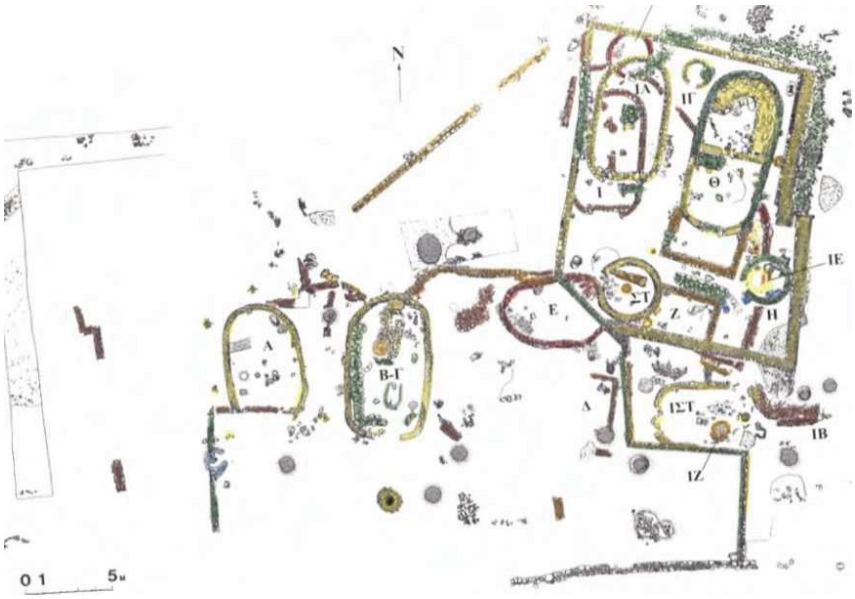

Kaynak: *Gounaris, 2007: 119*

Yerleşimin Ana-Doğu Bölgesi'nde ortaya çıkarılan yapılar farklı mimari evrelere sahip oval-apsidal planlı yapılardır. Genel olarak M.Ö. 8. ve 7. yüzyıllara tarihlendirilmektedirler (Plan 2.30). Burada yer alan yapılar M.Ö. 7.yy.'ın ikinci yarısında sel nedeni ile büyük bir tahribata uğramış ve alandaki yaşamsal faaliyetler sonlanmıştır (Mazarakis, 2002a: 154).

Oval Plana sahip Yapı A, ilk evresinde 6,30 m. x 4,60 m. ölçülerinde at nalı şeklinde bir yapıdır. Yapının yan duvarları ile apsisinin kalınlıkları yaklaşık 0,40 m. dir. Yapı ikinci evresinde oval planlı bir yapıya dönüştürülmüştür (Plan 2.31, Resim 2.12). Yeni eklenen apsisin kalınlığı yaklaşık 0,30-0,35 m. dir (Mazarakis, 1997: 100-101).

Plan 2.31: Oval Yapı A'ya ait mimari plan.

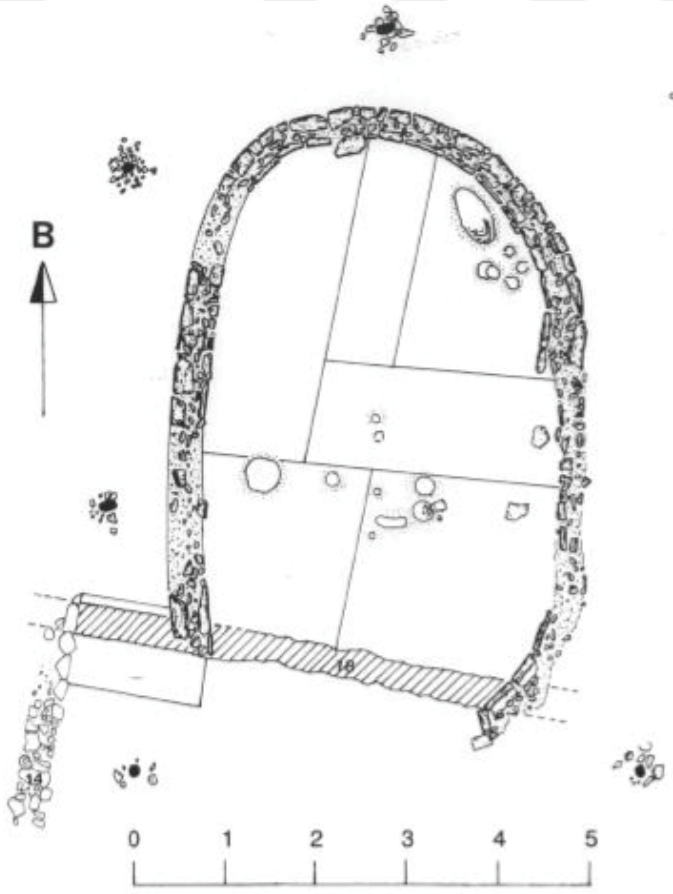

Kaynak: *Mazarakis, 1999: 54*

Yapı ikinci evrede 7,00 m. x 4,60 m. ölçülerine gelmiş, taş temel üzeri kerpiç duvarlı bir mimari ile yapılmıştır. Yapının temeline ait maksimum yükseklik 0,50 m. dir. Yapıya ait duvarların arası yuvarlak-dikdörtgen biçimli küçük taşlar ile doldurulmuştur. Temelinin iç yüzü dik levhalar ile ''*polygonal*'' bir şekilde inşa edilmiş, dış yüzü ise daha büyük kaba

taşlardan oluşturularak zeminden yaklaşık 0,13 m. derinlikte başlatılmıştır. Yapının etrafında ortalama 3,00 m. aralıklarla yapılmış, derinlikleri 0,80 m. ile 1,00 m. arasında değişen etrafı taşlar ile çevrili direk delikleri tespit edilmiştir. Yapının zemini gri-kahverengi sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır. Doğu duvarının kuzeyinde ve yapının orta kısmına yakın bir bölümde kahverengi, ince bir kül tabakası vardır. Yapının iç kısmında demir eritmek için kullanılan ocak çukurları tespit edilmiştir. Çukurlarının içerisinden demir cürufları ele geçmiştir. Yapı M.Ö. 7.yy.'a tarihlenmektedir (Mazarakis, 1998a: 194; 1998b: 40-43).

Resim 2.12: Oval Yapı A'ya ait bir hava fotoğrafı.

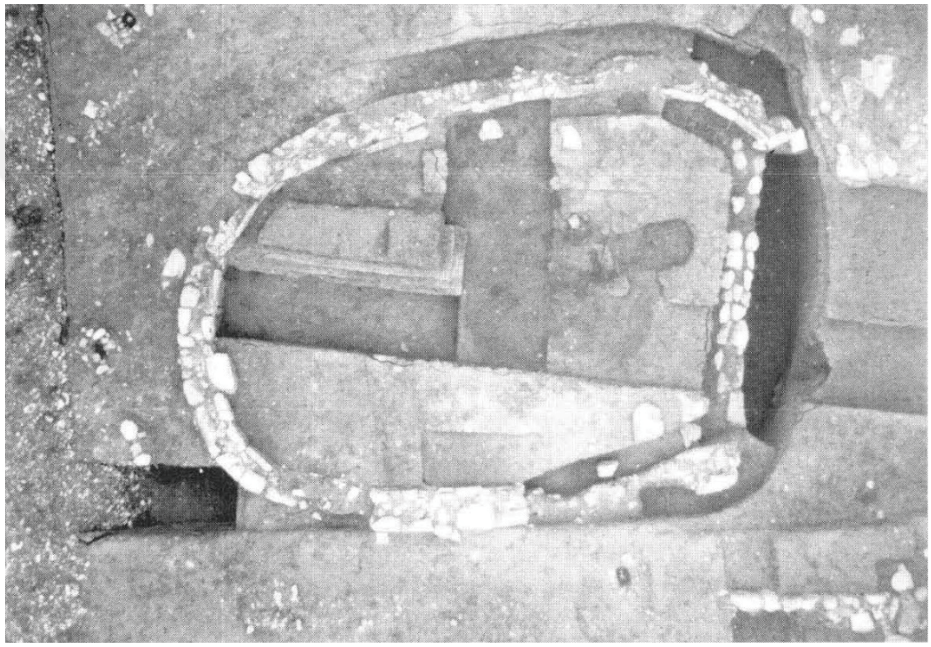

Kaynak: *Mazarakis, 1998a: 193*

Oval Yapı B-Γ, yaklaşık 8,50 m. x 4,60 m. ölçülerinde bir oval plana sahiptir. Yapının güneyinde yaklaşık 1,50 m. genişliğinde bir giriş yeri bulunmaktadır (Plan 2.32, Resim 2.13). Oval planlı yapının korunabilmiş duvarlarına ait yükseklik 0,68 m., genişliği ise ortalama 0,40 m.'dir. Yapının doğu duvarı ile batı duvarı arasında bir kot farkı vardır. Binanın güneydoğusunda ve kuzeyinde iki tane direk deliği tespit edilmiştir (Mazarakis, 1998a: 194; 1998b: 44).

Yapı dört evreye ayrılmıştır. Bu evrelerde mimari plan korunurken ilk evreye ait duvarlarda küçük taşlar, ikinci ve daha sonraki evrelerde ise büyük, yanal olarak işlenmiş taş bloklar kullanılmıştır (Mazarakis, 1998a: 194).

Plan 2.32: Oval Yapı B-Γ'ya ait mimari plan.

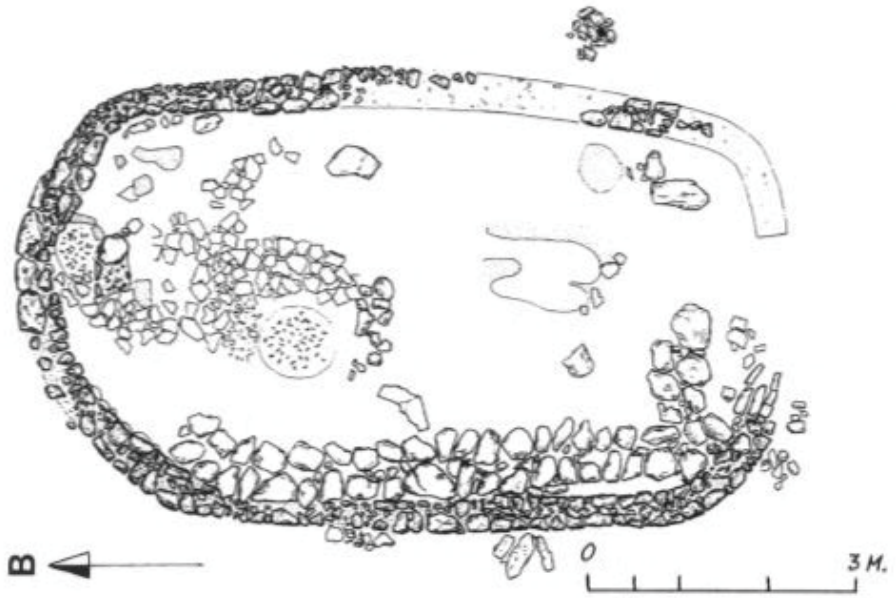

Kaynak: *Mazarakis, 1998b: 45*

Yapının zeminine bakıldığında, ilk evrede zeminin orta kısmına doğru taş levhalar döşenmiştir. İkinci evrede kahverengi, kül içermeyen, kırmızı ve sert bir toprak zemin vardır. Üçüncü evrede kırmızı toprak üzerindeki zemin grimsi kil ve dağınık küller ile karışmıştır. Son evrede ise zemin 0,06 m.'lik kalınlığa sahip sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır (Mazarakis, 1998b: 47-48).

Yapı içerisinde, doğu duvarına bitişik halde, yüksekliği 0,64 m., uzunluğu ise yaklaşık 6,00 m. olan büyük nehir taşlarından yapılmış kıvrımlı bir platform yer almaktadır. Bu platform yapının son evresine aittir (Plan 2.32, Resim 2.13). Oval planlı yapının iç kısmında iki ocak yeri tespit edilmiştir. Bunlardan ilki apsise karşı yapılmış, etrafı kerpiç tuğlalar ile kaplanmıştır. İkincisi, binanın orta kısmına doğru, yaklaşık 1,00 m. x 0,70 m. ölçülerinde, dairesel bir şekilde yapılmıştır. Oval Yapı B-Γ, içerisinden elde edilen stratigrafik veriler ve duvarlarının incelenmesi sonucu M.Ö. 8.yy.'ın ikinci yarısına tarihlenmiş, M.Ö. 7.yy. başlarında meydana gelen sel baskını sonucu kullanımdan kalkmıştır (Mazarakis, 1998a: 194; 1998b: 44-48; 2002b: 49).

Resim 2.13: Oval Yapı B-Γ'ya ait bir hava fotoğrafı.

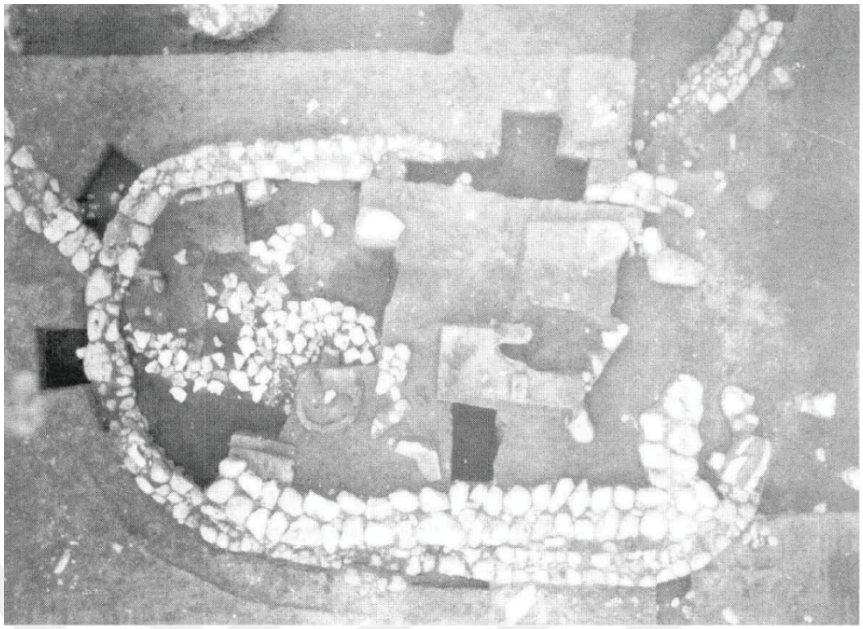

Kaynak: *Mazarakis, 1998a: 193*

Oval planlı Yapı E, yaklaşık 6,00 m. x 4,00 m. ölçülerindedir. Yapının yönü doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır (Plan 2.33). Korunabilen duvarlarının genişliği 0,40-0,50 m. arasında değişmektedir. Yapının duvarları yuvarlak şekilli, dikdörtgen taşlardan oluşturulmuştur. Bu taşlar ortalama 0,20-0,30 m.'lik bir yüksekliğe sahiptir. Yapı taş temel üzeri kerpiç duvarlı bir mimari ile yapılmıştır (Mazarakis, 1997: 101; 1998b: 57; 1999: 57).

Plan 2.33: Oval planlı Yapı E'ye ait mimari plan.

Kaynak: *Mazarakis, 1999: 56*

Yapıya ait zeminde yapılan incelemeler sonucu oval planlı yapının iki evreye sahip olduğu anlaşılmıştır. İlk evrede zemin, yer yer küllerin olduğu sarımsı bir kil ile kaplıdır. İkinci evrede ise yapının güneydoğu duvarına paralel uzanan 0,80-0,90 m.'lik taş döşeli bir zemini vardır. Zemine ait toprak kahverengi renktedir. Yapının tarihlendirmesi kesin olmamakla birlikte M.Ö. 8.yy.'ın ikinci yarısına tarihlendirilmektedir (Mazarakis, 1997: 101; 1998b: 57-58; 1999: 56-57).

Oval planlı Yapı Θ, yerleşimde ortaya çıkarılmış en büyük yapıdır (Plan 2.34, Resim 2.14). Yapı üç evreye ayrılmaktadır. Başlangıçta oval planlı bir yapıdır. Yapının giriş kısmı güneye bakmaktadır. Yaklaşık 1,40 m.'lik bir genişliğe sahiptir. Oval planlı yapı, ilk evrede 10,00 m. x 5,00 m. ölçülerindedir. Duvarlarının yüksekliği yaklaşık 0,50 m., genişliği ise ortalama 0,45 m. dir. Yapının iç kısmı 1,40 m. genişliğinde girişi olan bir çapraz duvar ile iki eşit odaya ayrılmıştır. Yapının arka odasında yaklaşık 1,00 m. genişliğe ve 0,50 m. yüksekliğe sahip taş bir platform yer almaktadır. Bu platformun batı kısmı ayırma duvarına bitişik olmasına rağmen doğu duvarı ile arasında 1,80 m.'lik boşluk vardır. Yapının içerisinde 1,20 m. uzunluğunda taş eşik yer almaktadır. Yapının orta kısmında yer alan duvarların kerpiç tuğlaları 0,40 m. yüksekliğe kadar korunmuştur (Mazarakis, 1997: 101; 1998a: 196; 1998b: 74-75; 1999: 71; 2000: 72; 2002a: 158).

Plan 2.34: Oval planlı Yapı Θ'ya ait mimari plan.

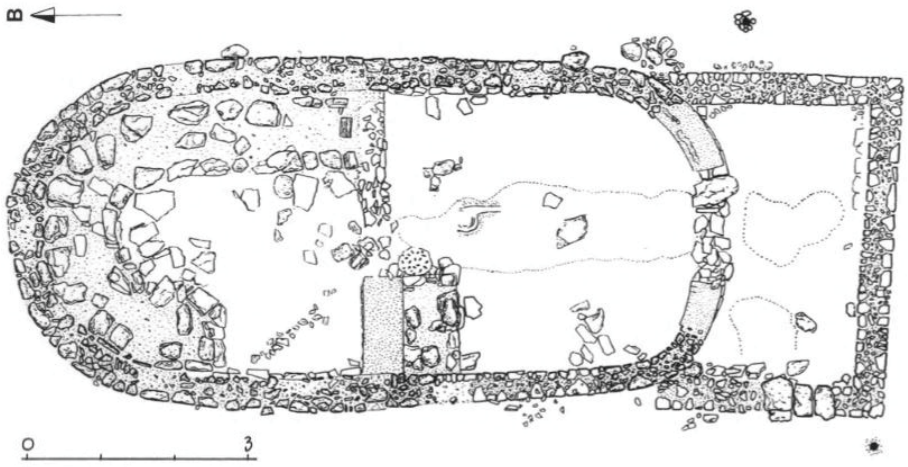

Kaynak: *Mazarakis, 2000: 71*

İkinci evrede, yapının güney bölümüne 3,00 m. x 4,65 m. ölçülerinde dikdörtgen bir bölüm eklenmiş, yapı apsidal planlı bir yapıya dönüştürülmüştür (Plan 2.34, Resim 2.14). Yapının ölçüleri bu evrede 12,00 m. x 5,00 m. olmuş, giriş batıya dönük bir şekilde yapılmıştır. Bu evreye ait dikdörtgen duvarların yüksekliği yaklaşık 0,35 m. dir.

Kullanılan taşlar nispeten küçük ve dikdörtgen biçimlidir. Yapıya ait ana odanın zemininde küller tespit edilmiştir. İkinci evreye ait zemin güneye doğru eğimli bir yapıda, 0,03 m. kalınlığındadır (Mazarakis, 1997: 101; 1998a: 197-198; 1998b: 75; 1999: 71; 2000: 72).

Resim 2.14: Oval planlı Yapı Θ'ya ait bir fotoğraf.

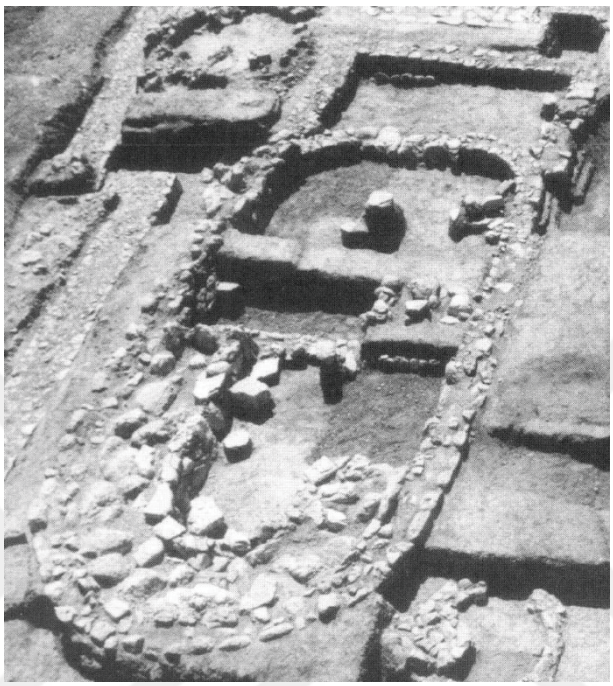

Kaynak: *Mazarakis, 1998a: 197*

Üçüncü evrede yapı orijinal yapının üstüne yeni bir taş temel eklenerek tekrar oval planlı yapı haline getirilmiştir. Güneyde yer alan dikdörtgen alan bu evrede kullanılmamıştır. Yapıya ait yeni duvarların genişliği yaklaşık 0,35-0,40 m. dir. Yapının temelleri bir önceki evreye göre biraz daha dışarı doğru yapılmıştır. Kuzey apsisinin iç kısmında yer alan platform etrafına dikdörtgen taşlar yerleştirilerek yenilenmiştir. Bu evrede 0,90 m. x 1,30 m. ölçülerinde, orta boy kaba taşlardan yapılmış yeni bir dikdörtgen platform yapının kuzeybatı köşesine inşa edilmiştir. Yapının orta kısmında yer alan toprak killi, kırmızı-kahverengi bir yapıdadır. Yapının dış kısmında biri güneydoğusunda diğeri ise batısında yer alan iki çukur tespit edilmiştir. Bu çukurlar yaklaşık 0,10 m. çapındadır ve 0,20 m.'lik bir derinliğe sahiptir. Muhtemelen çöp çukuru olarak ya da ahşap direklerin dikilmesi amacı ile yapılmışlardır. Oval planlı yapı Θ, M.Ö. 8.yy.'ın sonlarına doğru inşa edilmiş, M.Ö.7.yy.'da da kullanılmaya devam etmiştir (Mazarakis, 1997: 101; 1998a: 197-198; 1998b: 75-77; 1999: 71; 2000: 72; 2002a: 158).

Oval planlı Yapı I, ortalama 7,60 m. x 4,50 m. ölçülerindedir. Yönü kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır (Plan 2.35). Taş temel üzeri kerpiç duvarlı mimari ile yapılmıştır. Yapının temeline ait duvarlar iki sıra halinde yuvarlak taşlardan yapılmıştır. Genişlikleri ise 0,35 m. ile 0,40 m. arasında değişmektedir (Mazarakis, 1998a: 196).

Plan 2.35: Oval planlı Yapı I'ya ait mimari plan.

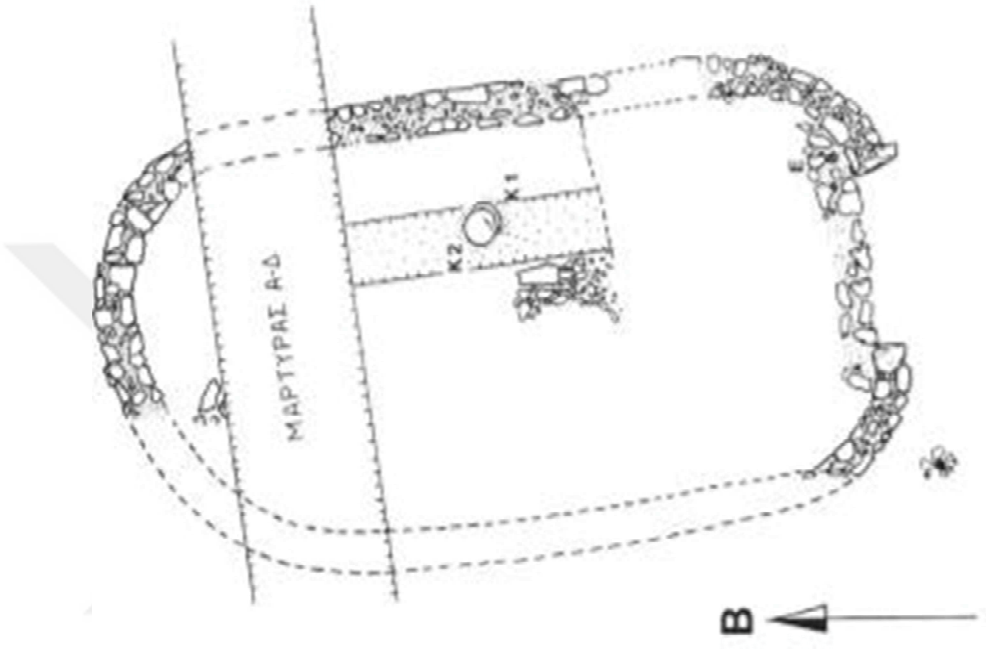

Kaynak: *Mazarakis, 1999: 73*

Yapının güneyinde 1,60 m. genişliğinde, kenarlarında taş bloklar olan 0,34 m. yüksekliğe sahip bir giriş eşiği vardır. Yapının iç kısmında, güneyine yakın bir noktada, tabanı çakıl taşları ile çevrili dikdörtgen bir taş yer almaktadır. Yapıya ait kalıntıların taban seviyesinde, özellikle ortasına doğru küllü-karbonlu yapıya sahip kil bir zemin vardır. Yapının orta bölümünde çatıyı taşıyan ahşap direklere ait taş kaide tespit edilmiştir. Yapının dış kısımda, güneydoğu bölümünde yer alan etrafı taşlar ile çevrili bir direk çukuru tespit edilmiştir. Yapının iç kısmında 0,30 m. derinliğe sahip, içerisinde kül ve kömürleşmiş ahşap parçaları bulunan bir çukur yer almaktadır. Oval planlı yapı I, içerisinde ele geçen seramik buluntuların incelenmesi sonucunda M.Ö. 8.yy.'ın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir. Yerleşimde meydana gelen sel tahribatından sonra tekrar kullanılmamıştır (Mazarakis, 1998a: 196; 1998b: 59-61; 1999: 73).

Oval planlı Yapı IA, 7,20 m. x 4,50 m. ölçülerindedir. Yapının yönü kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır (Plan 2.36). Duvarlarının yüksekliği 0,40 m., kalınlığı ise 0,35-0,40 m. arasında değişmektedir. Orta büyüklükte işlenmiş taşlardan 2-3 sıra halinde yapılmış, aralarındaki boşluklar küçük taşlar ile doldurulmuştur (Mazarakis, 1998b: 67).

Plan 2.36: Oval planlı Yapı IA'ya ait mimari plan.

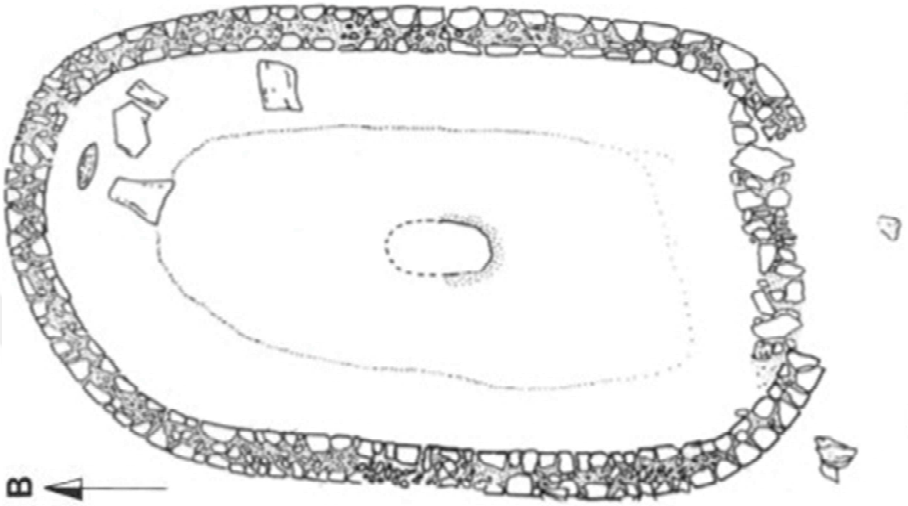

Kaynak: *Mazarakis, 1998b: 67*

Yapıya ait girişin iki kavisli bölümünde, büyük ve dikdörtgen yapılı taşlar yer almaktadır. Giriş 1,80 m. genişliğinde, yapının güneyinde yer almaktadır. Girişin iç kısmında bir taş eşik vardır. Bu taş eşiğin iki tarafında kapıya ait ahşap tahtaların sabitlenmesi için yapılmış köşeler bulunmaktadır. Yapının zemininde saf kil katmanları ile dönüşümlü olarak yer alan ince kırmızı toprak tabakası vardır. Binanın merkezinde yaklaşık 0,50 m. genişliğinde, 0,60 m. uzunluğunda ocak alanı tespit edilmiştir. Etrafında yoğun bir kül tabakası yer almaktadır. Yapı, M.Ö. 7.yy.'ın başlarına tarihlendirilmektedir (Mazarakis, 1998b: 66-69; 2000: 75; 2002a: 158).

Yerleşime ait diğer iskân alanı olan Batı Bölgesi, içerisinde çeşitli evrelere sahip oval-apsidal planlı yapılar barındırmaktadır. Bölgede yer alan oval planlı yapıların etrafı da bir peribol duvarı ile çevrilerek koruma altına alınmaya çalışılmıştır. Özellikle alanın doğusunda yer alan yapılar daha sonraki dönemlerde tahribata uğramışlardır (Plan 2.37, 2.38) (Mazarakis, 2002a: 171).

Plan 2.37: Batı Bölgesi'nde yer alan Oval planlı yapıları gösteren mimari plan.

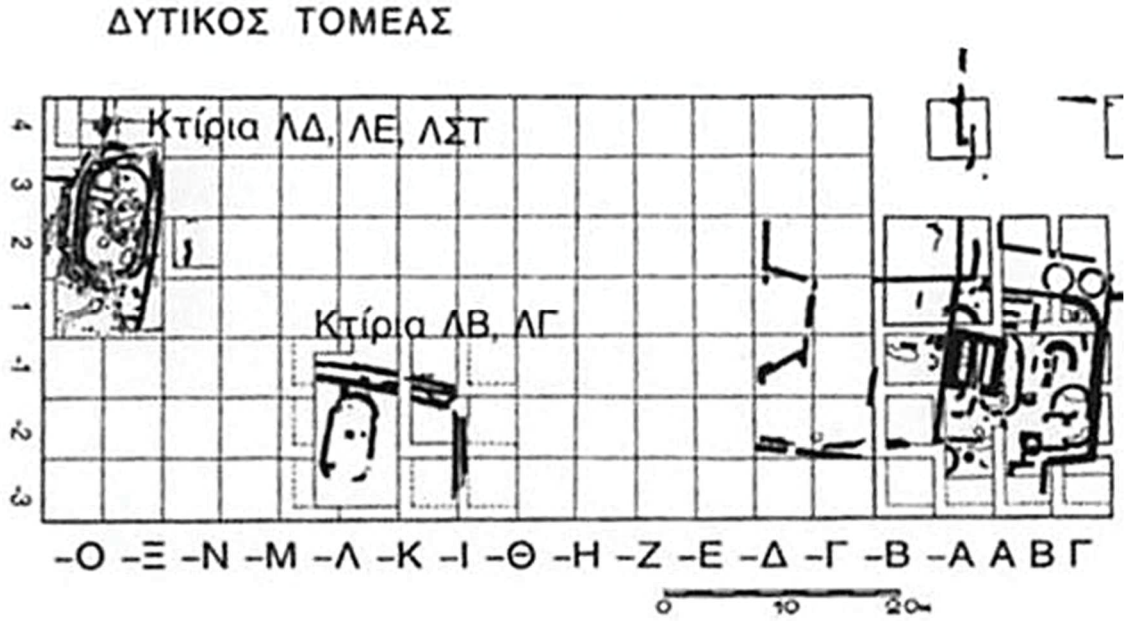

Kaynak: *Mazarakis, 2012: 30*

Plan 2.38: Batı Bölgesi'nin doğusunda yer alan yapıları gösteren mimari plan.

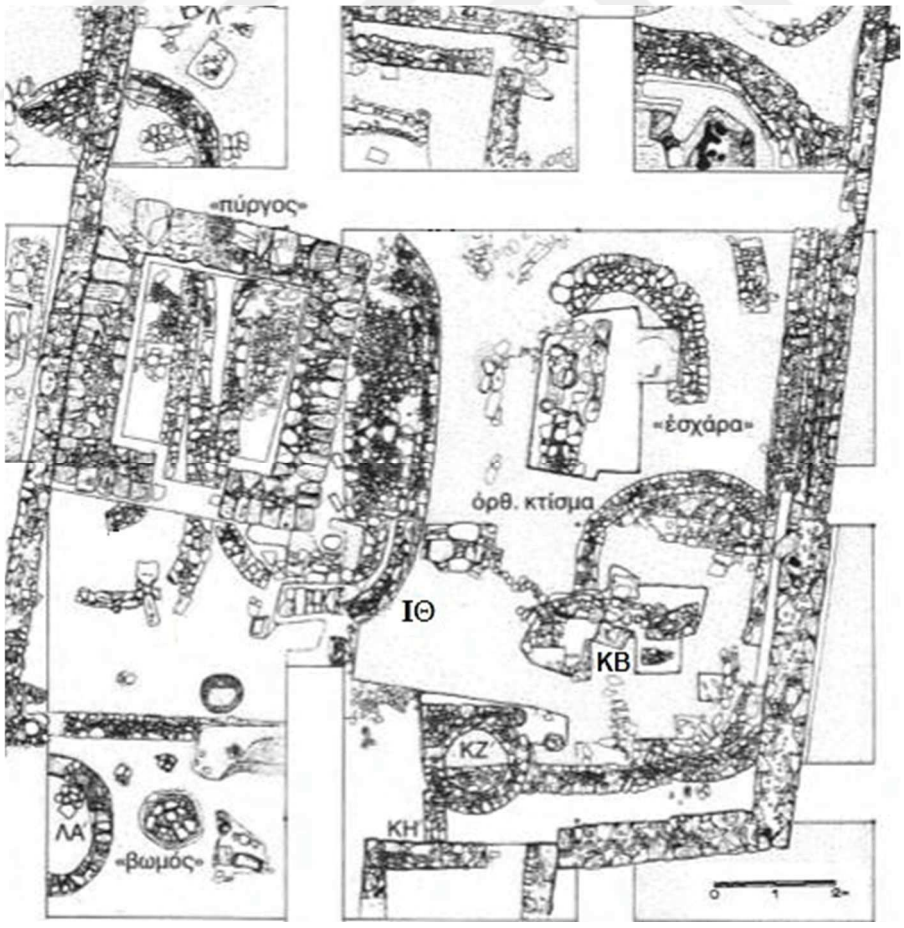

Kaynak: *Mazarakis, 2004: 31*

Oval planlı Yapı IΘ, kısmen kuzey-güney doğrultusuna yapılmıştır. Yaklaşık ölçüleri 6,50 m. x 3,50 m. dir (Resim 2.15). Dikdörtgen şekilde işlenmiş taşlardan yapılmış duvarlarının korunabilen yüksekliği yaklaşık 0,30 m., genişliği ise 0,37-0,39 m. arasında değişmektedir. Yapıya giriş güneyden sağlanmaktadır. Geniş bir taş levhadan yapılmış eşiği vardır. Yapının duvarları kısmen bir başka oval planlı yapı olan IH'nin duvarlarına dayanmaktadır. Yapının zemini killi bir yapıdadır. Ayrıca binanın içerisinde ahşap direkler için iki taş kaide bulunmuştur. Yapıya ait iç bölümün kuzeyinde, içerisinde yanmış hayvan kemikleri bulunan bir çukur tespit edilmiştir (Mazarakis, 2003: 53-54; 2004: 39; 2002a: 173).

Resim 2.15: Oval planlı Yapı IΘ'ya ait bir fotoğraf.

Kaynak: *Mazarakis, 2004: şek. 22b*

Batı Bölgesi'nin, batı bölümünde yer alan oval planlı yapılardan ilki olan Yapı ΛB'nin yaklaşık ölçüleri 7,30 m. x 4,30 m. dir (Plan 2.39). Yapının duvar genişliği ortalama 0,50 m., korunabilen uzunluğu ise 0,60 m. dir. Yapı taş temel üzeri kerpiç duvarlı bir mimari ile yapılmış, iyi kalitede bir duvar işçiliğine sahiptir (Mazarakis, 2010: 8).

Yapının girişi güneyde yer almaktadır. Giriş kısmından 0,80 m. güneyde, kül ile kaplanmış 0,30 m. çapında taban tespit edilmiştir. Oval planlı yapının iki kullanım evresi vardır. İlk evrede bina içerisine, çöp çukuru olarak ya da ahşap direkleri dikmek için kullanılmış olabilecek çukurlar yapılmıştır. İkinci evrede ise yükseltilmiş duvarları vardır. Yapının girişinden sonra, güneye bakan köşesinde bir taş topluluğu tespit edilmiştir. Orta kısmında ise yassı taşlar ile yükseltilmiş dikdörtgen platform yer almaktadır (Mazarakis, 2010: 8-10).

Plan 2.39: Oval planlı Yapı ΛB'ye ait mimari plan.

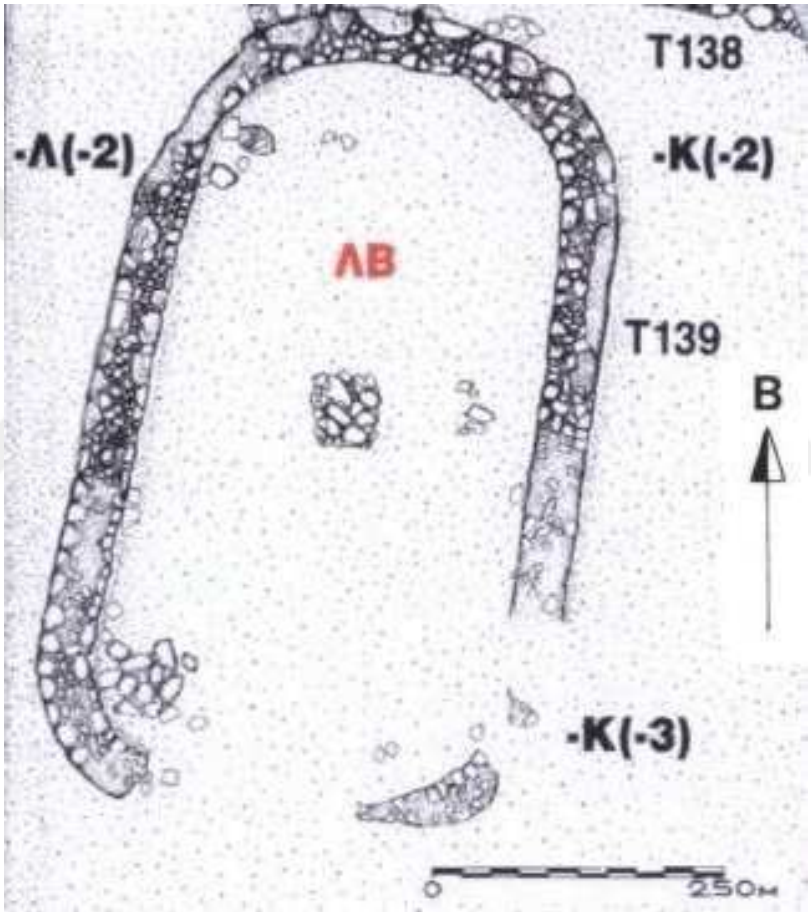

Kaynak: *Mazarakis, 2010: 11*

Yapı içerisinden çıkan seramiklere bakıldığında, bu yapının M.Ö. 8.yy.'ın son çeyreğinde yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir (Mazarakis, 2010: 10).

Oval bir plana sahip Yapı ΛΔ, yaklaşık 9,30 m. uzunluğa, 5,50 m.'lik bir genişliğe sahiptir (Plan 2.40). Yapı iri taşlardan ve yerel küçük taşlardan inşa edilmiştir. Duvarlarının korunan genişliği 0,70 m. dir. Doğu duvarının güney kısmı ile apsis kısımları iyi derecede korunmuştur (Mazarakis, 2012: 35).

Yapının girişi güneyde yer almaktadır. Genişliği yaklaşık 1,70 m. dir. Giriş kısmında yassı taşlardan yapılmış bir eşik vardır. Yapının ortasında, güney kısma yakın bir bölümde el yapımı blok taş parçalarıyla inşa edilmiş, yaklaşık 0,90 m. çapında dairesel bir ocak vardır (Mazarakis, 2012: 35-36).

Yapının kuzeybatısında büyük yassı taşlar ile kaplanmış dikdörtgen bir alan bulunmaktadır. Güneydoğusunda ise 1,20 m.'lik bir çapa sahip, küçük taşlardan yapılmış platform yer alır. Yapının tabanına ait alanın büyük bir kısmında karbonlaşmış ahşap parçaları, küller ve yanmış toprak tespit edilmiştir. Binanın güneyde yer alan ana odasında, yassı taşlarla yapılmış karo bir zemin vardır. Oval planlı bu yapının dış kısmında, güneydoğu kısmına yakın bir bölgede, ahşap direkler için yapılmış bir çukur tespit edilmiştir. Binanın içerisinde yaklaşık 1,00 m. genişliğinde bir duvar yapıyı iki bölüme ayırmaktadır. Mimari yapıya ait stratigrafik incelemeler doğrultusunda Geometrik Dönem'den Arkaik Dönem'e geçiş aşamasında inşa edildiği ve M.Ö. 6.yy.'da halen kullanımda olduğu anlaşılmıştır (Mazarakis, 2010: 14; 2012: 35-36).

Plan 2.40: Oval planlı Yapı ΛΔ ve Yapı ΛΕ'ye ait mimari plan.

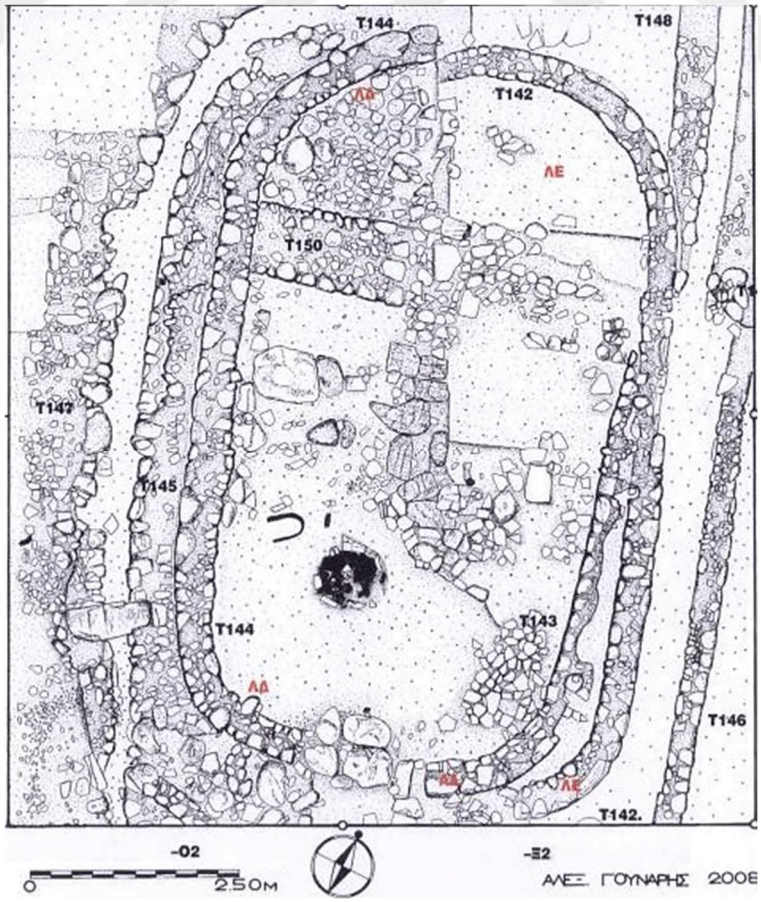

Kaynak: *Mazarakis, 2010: 13*

Oval Planlı Yapı ΛE, yaklaşık 9,50 m.'lik uzunluğa, 5,50 m.'lik bir genişliğe sahiptir (Plan 2.40). Yapıya ait duvarların kalınlığı ortalama 0,40 m. dir. Bu oval planlı yapıya ait temeller zeminden 0,88 m. derinlikte başlamaktadır. Yapıya giriş bir taş eşik ile güneyden sağlanmaktadır. Yapının üzerine daha geç döneme tarihlenen diğer bir oval yapı olan ΛΔ inşa edilmiştir (Plan 2.40). Oval planlı yapı ΛΔ'nın doğu duvarının güney yarısı, ortasından kapı açıklığına kadar, kuzey bölümü ile farklı bir yapıya sahiptir. Yapı ΛE'nin tarihi kesin olmamakla birlikte içerisinden M.Ö. 8.yy.'a ait seramik buluntular yoğun olarak ele geçmiştir (Mazarakis, 2010: 12-14; 2012: 34).

2.5.3. Assiros Toumba

Assiros Toumba yerleşimi, Yunanistan'ın Orta Makedonya bölgesinde, Selanik'in 23 km kuzeydoğusundaki Langadas Havzasında bulunan, Toumba Tepesi'nde yer almaktadır (Harita 2.14) (Wardle ve Wardle, 2007: 451).

Harita 2.14: Assiros Toumba yerleşimini gösteren harita.

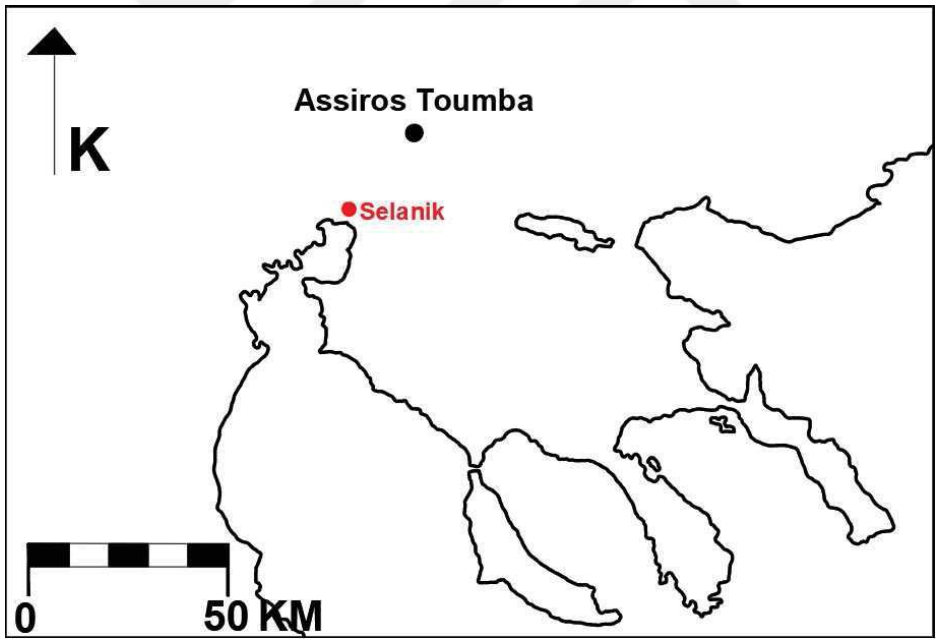

Yerleşimde yapılan kazılar, Atina İngiliz Araştırma Enstitüsü ve Birmingham Üniversitesi tarafından Kenneth Wardle başkanlığında 1975 yılında başlatılmış ve 1989 yılında son bulmuştur (Kalaitzi, 2019: 306).

Assiros Toumba yerleşiminde yapılan stratigrafik çalışmalar sonucunda, yerleşim alanının M.Ö. 2000 yılından M.Ö. 750/650 yılına kadar sürekli olarak iskân gördüğü belirlenmiştir (Wardle ve Wardle, 2007: 451-455).

Toumba Tepesi'nin orta kısmında yapılan kazı çalışmaları sonucu yaklaşık olarak M.Ö. 8.yy. sonlarına ya da M.Ö. 7.yy. başlarına tarihlendirilebilecek, birbirine paralel ve yaklaşık olarak aynı ölçülerde iki apsidal planlı yapı tespit edilmiştir (Plan 2.41) (Wardle ve Wardle, 2000: 653-655).

Bu yapılardan ilki olan Kuzey Apsidal Yapısı, iki evreye sahiptir. Yaklaşık 15,00 m. uzunluğunda, 8,00 m. genişliğindedir. Yapı doğu-batı doğrultusunda yapılmıştır. Yapıya ait apsis kısmı doğuda, giriş ise batıda yer almaktadır. İlk evreye ait temeller kaba, kısmen de yuvarlak taşlardan inşa edilmiştir (Plan 2.41) (Wardle ve Wardle, 2000: 656; Moore, 2005: 47).

Plan 2.41: Kuzey ve Güney Apsidal Yapısı'nı gösteren mimari plan.

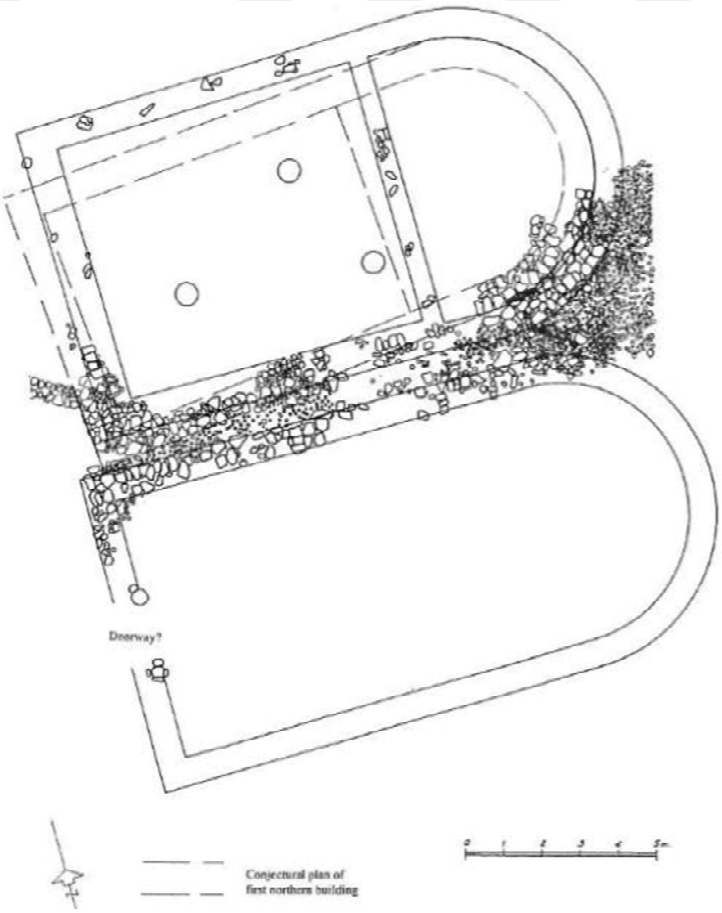

Kaynak: *Wardle ve Wardle, 2000: 654*

İkinci evrede, binanın güney duvarının yönü hafif derecede değiştirilmiş, bunun sonucunda güneybatı köşesinin zemini ilk evreye göre daha yukarıda kalmıştır. Bu evrede yapının temellerine ait taşlar daha büyüktür, yüksekliği ortalama 0,25 m., genişlikleri yaklaşık 0,50 m. dir. Üzerine herhangi bir kerpiç yapı yapılamayacak şekilde düzensizdir ve

yapının duvar hattında ahşap direklerin yerleştirilmesi için boşluklar bırakılmıştır. Bu durum göz önüne alındığında, duvarların üst kısımlarının dal-örgü şeklinde yapıldığı söylenebilir. Yapının giriş kısmında taşlardan yapılmış iki direk çukuru tespit edilmiştir (Wardle ve Wardle, 2000: 658).

Apsisin güneydoğusunda; 0,90 m. genişliğinde, taşlar ile döşenmiş bir taban tespit edilmiştir. Yapının iç kısmında bir çapraz duvar binayı ana oda ve apsidal bölme olarak iki ayrı bölüme ayırmıştır. Yapıya ait zeminde sıkıştırılmış koyu kahverengi yapıda içerisinde dal parçaları olan killer ele geçmiştir. Binanın doğusunda yer alan apsisin merkezinde kerpiç ve kilden yapılmış at nalı şeklinde bir ocak yapısı tespit edilmiştir. (Wardle ve Wardle, 2000: 656-658; Mazarakis, 1997: 43).

Güney Apsidal Yapısı'nın çok azı korunarak ele geçmiştir. Bu yapı kuzeydeki apsidal yapının ikinci evresi ile çağdaştır. Yapı doğudan batıya doğru eğimli bir biçimde inşa edilmiştir. Yapıya ait batı duvarının hizasında, etrafı taşlar ile çevrili iki direk deliği tespit edilmiştir. Yapının uzunluğu yaklaşık 15,00 m. olduğu tahmin edilmektedir. Genişliği ile ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Yapıya ait zemin seviyesi bulunamamıştır (Wardle ve Wardle, 2000: 664-666).

Resim 2.16: Kuzey ve Güney Apsidal Yapısı'na ait rekonstrüksiyon.

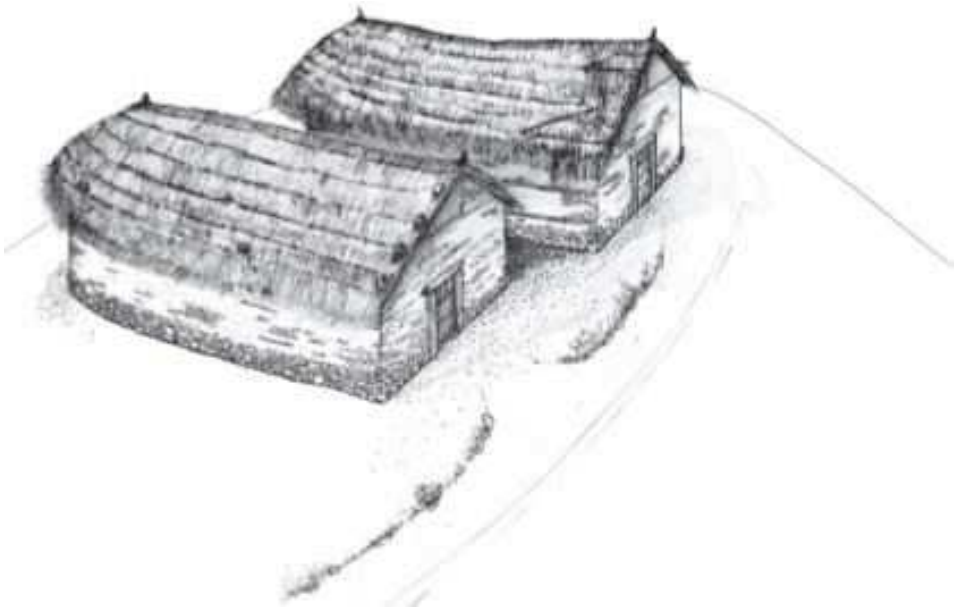

Kaynak: *Wardle ve Wardle, 2007: 477*

İki apsidal yapının arasında, özellikle binaların doğusunda, nispeten küçük taşlar ile oluşturulmuş bir zemin tespit edilmiştir (Plan 2.41). Bu zemin iki yapı arasındaki 1,50-2,00

m. lik mesafede muhtemelen yürüme yolu olarak kullanılmıştır. Her iki yapı da M.Ö. 7.yy.'da tahribata uğramış daha sonraki dönemlerde kullanılmamıştır (Wardle ve Wardle, 2007: 478).

Tespit edilen iki apsidal planlı yapının da zemin seviyesinde, içerisinde bitki kalıntıları olan farklı boyutlarda kil topakları ele geçmiştir. Ele geçen bu organik malzemelere bakıldığında her iki binada da çatının *pisa*[7] tekniği kullanılarak yapıldığı düşünülmektedir (Resim 2.16). Bu durum Geometrik-Arkaik Dönem'de Kuzey Ege'ye ait yerel bir mimari özellik olarak ortaya çıkmaktadır (Moore, 2005: 46-48).

2.6. Karadeniz

Karadeniz'deki Hellen kolonizasyon faaliyetleri incelendiğinde, bölgede ele geçen seramik buluntular dışındaki en eski bulgular, bölgenin günlük yaşamına ait bilgiler veren Doğu, Batı ve Kuzey Karadeniz'de yer alan mimari kalıntılardan gelmektedir. Söz konusu mimari kalıntılar, Karadeniz'e özgü olan '' *Yarı Çukur* '' ve '' *Çukur* '' barınak olarak adlandırılabilecek mimari yapılardır (Resim 2.17). Mimari planlarda ''Çukur'' yapıların çoğu dairesel-oval bir şekle sahipken, ''Yarı Çukur'' yapılar kare ya da dikdörtgen bir şekle sahiptir. Bölgede tespit edilen ''Çukur'' yapılar, zeminden yaklaşık 2,00 m. derinliğe kadar ulaşmaktadır. Duvarların yapısal özellikleri incelendiğinde ''Yarı Çukur'' yapılar; ham tuğla, ahşap ya da taştan inşa edilirken, ''Çukur'' yapılar sadece kerpiçten inşa edilmişlerdir (Tsetskhladze, 2004: 245).

Karadeniz'e gelen erken Hellen kolonileri, olumsuz hava şartlarından ve hayvan saldırılarından korunabilmek için, bölgede yaşayan kavimlere ait daha önce kullanılmış olan bu yapı modellerinin konstrüksiyonlarını benimsemişlerdir (Kuznetsov, 2001: 332). Oval-dairesel planlı çukurların içerisinde ele geçen buluntulara bakıldığında, kolonizasyon döneminde bölgede yaşayan yerel halkın Thrak kavimleri olduğu anlaşılmıştır (Tsiafakis, 2013: 61-63).

Bölgeye özgü olan mimari modeller, Karadeniz'in kuzeyinde (Nikonion, Berezan, Olbia, Kerkinitis, Nymphaeum, Keopi, Hermonassa, Toric, Gorgippia, Myrmekion), Batısında (Apollonia Pointia, Mesambria, Odessus, Tomis, Histria) ve doğusunda (Gyenos) yer alan yerleşimlerde görülmüştür (Tsetskhladze, 2004: 259-264).

---

[7] Pisa-Pisè: Dallardan oluşturulmuş örgüler ve dökme kerpiç kullanılarak yapılmış duvar (Coockson, 2010: 26).

Resim 2.17: Yarı Çukur ve Çukur yapıları gösteren rekonstrüksiyon.

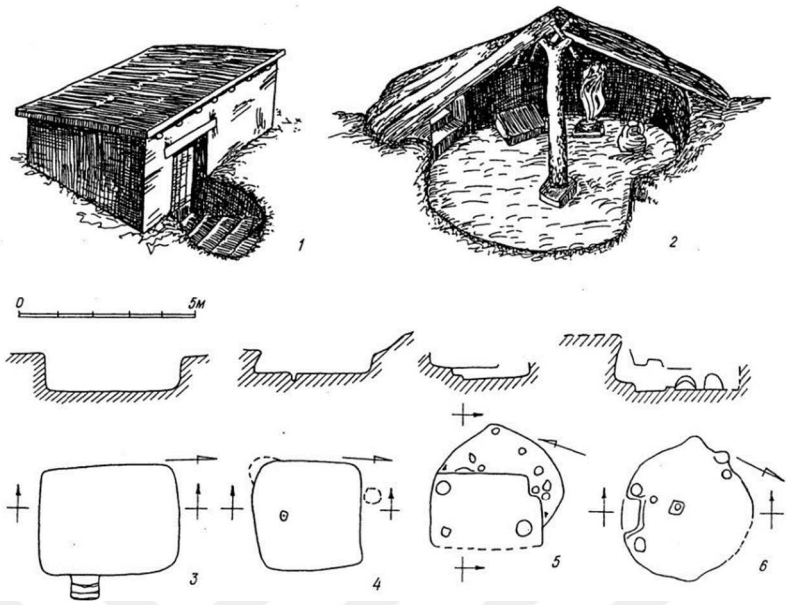

Kaynak: *Kryzhitskij vd., 2003: 490*

Karadeniz Bölgesi'nde Hellen kolonilerine ait en erken yerleşim M.Ö. 7.yy.'ın üçüncü çeyreğine tarihlenmiştir (Kuznetsov, 2001: 319). Yerleşimlerde dikdörtgen planlı taş yapılara geçiş Geç Arkaik Dönem'de yaşanmıştır (Tsetskhladze, 2004: 242).

Karadeniz'in güney bölümünde (Sinope, Amisos, Trapezus, Heraklea) yer alan ve kolonizasyon faaliyetlerinin olduğu yerleşimler incelendiğinde, Demir Çağı'na ait seramik buluntular ele geçmesine rağmen erozyon ve tarımsal faaliyetler nedeni ile mimari kalıntılar tahrip olmuş ve tespit edilememiştir. (Dönmez, 2010: 142).

Karadeniz'de gerçekleştirilen arkeolojik kazı ve yüzey araştırmaları neticesinde erken Hellen kolonizasyonuna ait seramik buluntular ele geçmiş, ancak oval-apsidal planlı yapılara ait mimari kalıntılar tespit edilememiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ
GEOMETRİK-ARKAİK DÖNEM MİMARİ BULUNTULARI

Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde 2012-2020 yılları arasında yapılan kazı çalışmaları sırasında, C5/4, D4/2, D4/4 ve E4/3 açmalarında toplam altı adet oval plana sahip yapı ortaya çıkarılmıştır. Bu oval planlı yapıların höyük üzerine bir traşlama yapılarak inşa edildikleri düşünülmektedir.

Plan 3.1: Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde tespit edilen 1, 2 ve 3 numaralı oval yapılara ait genel plan.

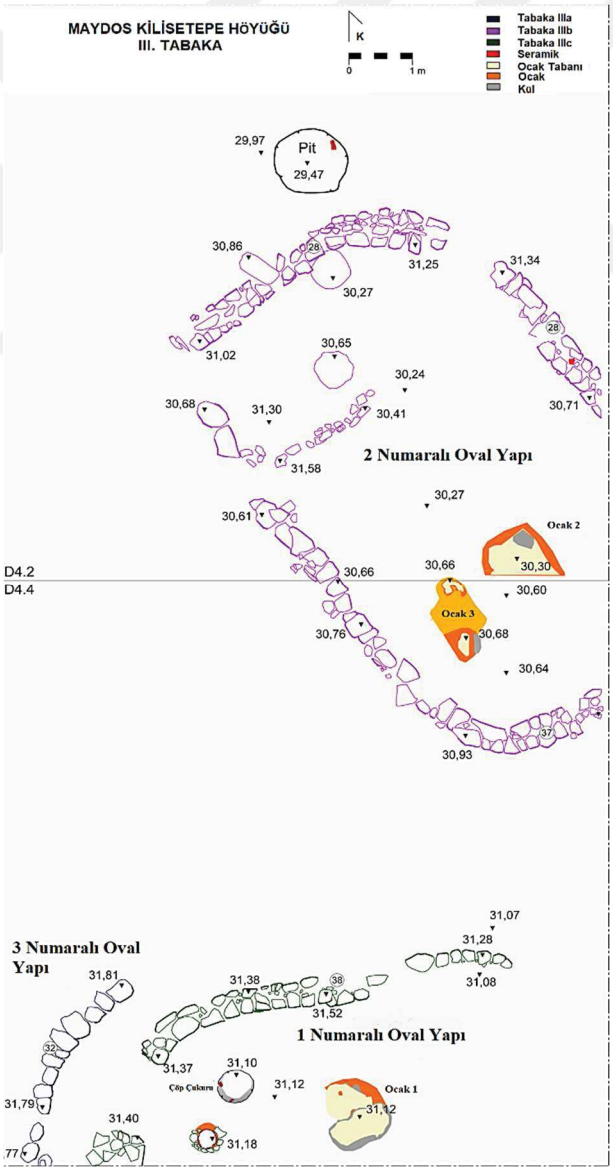

Kaynak: *Aslan ve Sazcı, 2016: 124*

Höyük üzerinde yer alan oval planlı yapılar, daha geç dönemlerde yapılan mimari ve tarımsal faaliyetler nedeni ile tahribata uğramışlardır.

Yerleşimde araştırılan yapılardan daha erken döneme tarihlendirilen Oval Planlı Yapı 1 (Plan 3.1), M.Ö. 8.yy. ortasından M.Ö. 7.yy. ortasına, 2, 3, 4, 5 ve 6 numaralı oval planlı yapılar ise M.Ö. 7.yy.'ın ikinci yarısından M.Ö. 6.yy.'ın başlarına tarihlendirilmektedir[8] (Aslan ve Sazcı, 2016: 125-137).

3.1. Oval Planlı Yapı 1 (M.Ö. 750-650)

Yapı, höyük üzerinde yer alan D4/4 açmasının güneyinde yer almaktadır. Yapıya ait uzun yan duvarı, kavisli kısmının bir bölümü ve doğusundaki duvarın küçük bir kısmı korunmuştur (Plan 3.2). Oval planlı yapının yönü doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. Alanda yapılan bilimsel kazılar sırasında oval planlı yapının korunan uzunluğunun yaklaşık 5,00 m., genişliğinin ise yaklaşık 2,50 m. olduğu görülmüştür; fakat yapının gerçek genişliğinin 4,00-5,00 m. arasında değiştiği tahmin edilmektedir[9] (Resim 3.1) (Aslan ve Sazcı, 2016: 125).

Plan 3.2: Oval Planlı Yapı 1'e ait muhtemel mimari plan.

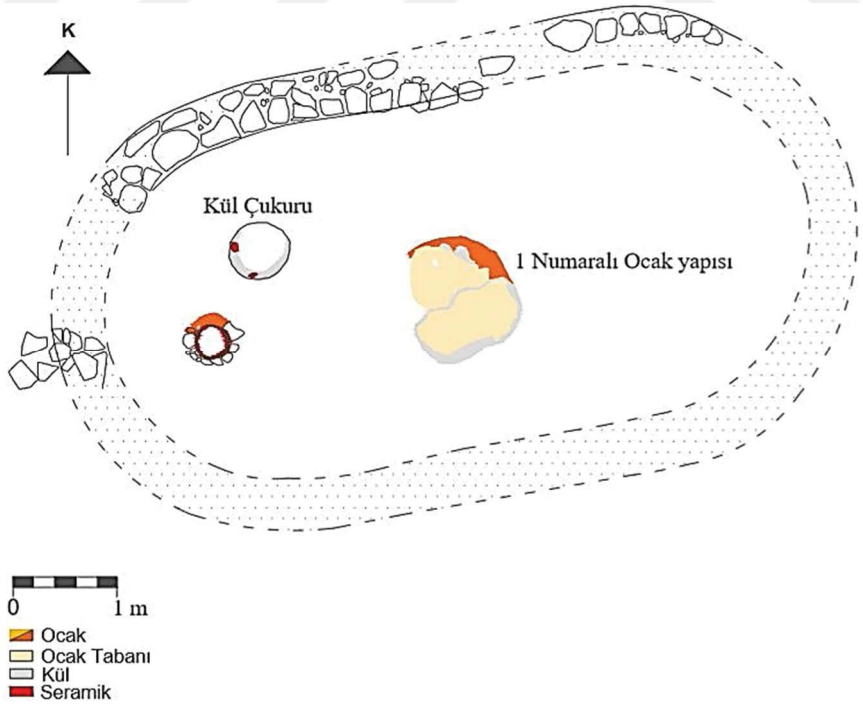

[8] Oval Planlı mimari içerisinde yer alan 1-2-3 numaralı yapıların tarihlendirmeleri seramik buluntularına göre belirlenmiştir (Aslan ve Sazcı, 2016: 125-137). 4, 5 ve 6 numaralı oval yapıların tarihlendirmeleri ise mimari bulgulara göre yapılmış olup kesin tarihlemeler değildir.

[9] Yapıya ait tahmini genişlik Oval Planlı Yapı 2 ile mimari açıdan karşılaştırmaya dayanarak belirlenmiştir.

Yapıya ait tespit edilen temeller, birbirinden farklı boyutlarda irili ufaklı, özensiz taşlardan yapılmıştır ve en alt sırası günümüze ulaşabilmiştir (Resim 3.1) (Aslan ve Sazcı, 2016: 125). Bu temellere ait yükseklik 0,20 m. ile 0,65 m. arasında değişmektedir. Yapının çevresinde yapılan kazılar sonucunda, yapıya ait bir giriş yeri tespit edilememiştir.

Yapının iç kısmında, ortasına yakın bir bölgede ocak yapısı (Ocak 1) yer almaktadır. Ayrıca batı duvarına yakın alanda, etrafı küçük taşlar ile çevrelenmiş bir pota ele geçmiştir (Resim 3.2) (Aslan ve Sazcı, 2016: 125).

Ocak yapısının batısında, ocak ile aynı seviyede yer alan bir kül çukuru tespit edilmiştir. Yapının içerisinde yer alan ocak etrafındaki küçük bir bölümde, taban olarak nitelendirilebilecek sert-sıkıştırılmış toprak zemin yer almaktadır. Bu zemin, yapıya ait taş temeller ile aynı seviyede başlamaktadır (Aslan ve Sazcı, 2016: 125-126).

Oval Planlı Yapı 1, içerisinde ele geçen G2/3 seramikleri ve Gri Mallar doğrultusunda, Maydos IIIc tabakasına (M.Ö. 8.yy.'ın ortalarından M.Ö. 7.yy.'ın ortaları) tarihlendirilmiştir (Aslan ve Sazcı, 2016: 126-130).

Resim 3.1: Oval Planlı Yapı 1'e ait fotoğraf.

Kaynak: *Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi*

Resim 3.2: Oval Planlı Yapı 1'in batısında yer alan etrafı taşlar ile çevrili potaya ait fotoğraf.

Kaynak: *Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi*

3.2. Oval Planlı Yapı 2 (M.Ö. 650-575)

Yapı D4/4 açmasının kuzeydoğusu ve D4/2 açmasının güneydoğusunda, iki açmanın birleştiği alanda yer almaktadır.

Oval planlı yapıya ait temellerin büyük bir kısmı, kesin bir mimari plan verecek şekilde tespit edilmiştir. Yapının uzunluğu 8,00 m., genişliği ise 4,50 m. dir (Aslan ve Sazcı, 2016: 132). Taş temel üzeri kerpiç duvarlı bir mimari ile yapıldığı düşünülmektedir. Yapıya ait temellerin yükseklikleri 0,38-0,50 m., kalınlıkları ise 0,50-0,65 m. arasında değişmektedir (Plan 3.3, Resim 3.3).

Yapının temelleri biçimsiz, farklı boyutlara sahip taşlardan oluşmaktadır. Yapılan bilimsel kazılar neticesinde, yapının kerpiç duvarlarına ve ahşap üst çatı unsurlarına ait herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

Plan 3.3: Oval Planlı Yapı 2'ye ait mimari plan.

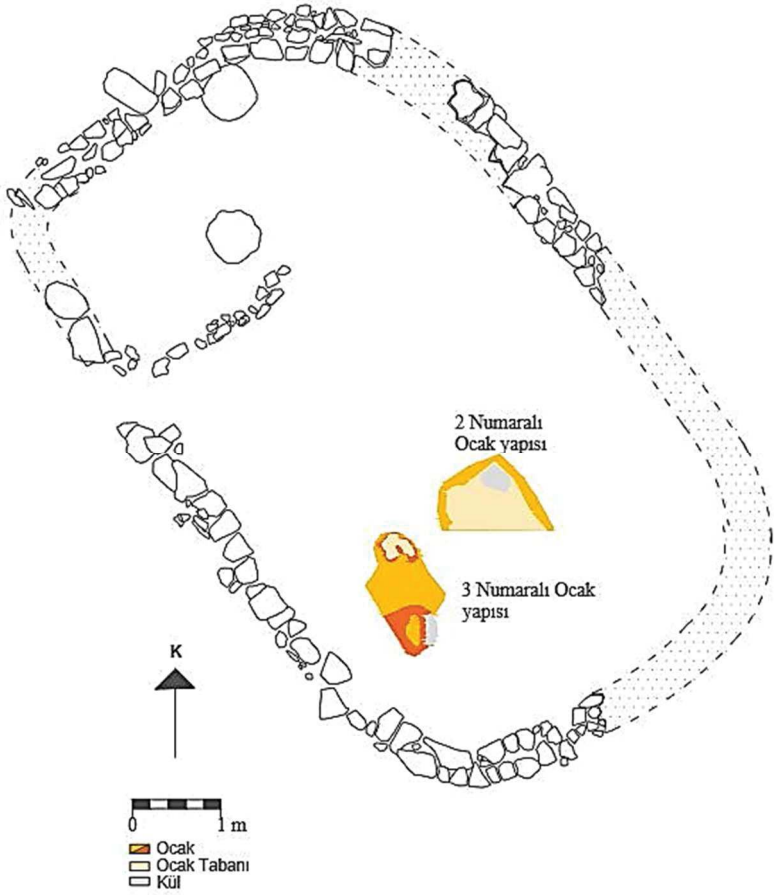

Yapının kuzey apsisinde, yaklaşık 1.50 m.'lik bir giriş kısmı tespit edilmiştir. Fakat bu giriş, yapı kullanılırken kapatılmıştır[10]. Yapıya ait kuzey apsisinin batı kısmında yer alan temel, bir onarım geçirerek ortostat benzeri dik taşlar ile desteklenmiştir (Resim 3.4). Bununla birlikte yapının onarım işlemi sırasında apsisinin iç kısmına, semerdam çatıyı taşıyacak ahşap bir sütun daha eklenerek yapının güçlendirildiği tahmin edilmektedir. Oval planlı yapıya ait batı duvarında bulunan boşluk alan, kuzey apsisteki kapı açıklığı kapatıldıktan sonra giriş olarak kullanılmış olabilir.

Oval Planlı Yapı 2, mimari özelliklerine bakılarak iki evreye ayrılmıştır. Yapıya ait ilk evrede kuzeybatı duvarına çapraz bir biçimde inşa edilmiş ince bir bölme duvarı, apsis kısmını yapının diğer alanlarından ayırarak ayrı bir bölüm haline getirmiştir. Yapının merkez ekseni üzerinde, güney apsisine doğru bir ocak yapısı tespit edilmiştir (Ocak 2) ve yaklaşık 1,12 m.'lik bir çapa sahiptir. Yapının içerisinde kuzey apsisine yaslanmış, ocak yapısı ile

[10] Yapıya ait giriş yönünün değiştirilmesi; yerleşim alanı içerisinde sürekli olarak esen kuzey rüzgarlarının bir sonucu olabilir.

aynı seviyede bulunan, yuvarlak bir taş kaide yer almaktadır (Resim 3.4). Yaklaşık 0,58 m. çapındadır (Aslan ve Sazcı, 2016: 132). Muhtemelen semerdam çatıya ait ahşap sütunları taşımak için kullanılmıştır.

Yapının ilk evresine ait zemin, kuzey ve güney apsisine yakın alanlarda, ayrıca ocak yapısının etrafında tespit edilmiştir. Sert-dolgulu topraktan yapılmıştır. Yapının zemini ile iç mekân özellikleri göz önüne alındığında, yapıya ait temellerin bir hendek açılarak zemin seviyesinin altından başlatıldığı düşünülmektedir (Aslan ve Sazcı, 2016: 132-133).

Resim 3.3: Oval Planlı Yapı 2'ye ait fotoğraf.

Kaynak: *Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi*

Yapının içerisinden ilk evreye ait yeterli sayıda seramik buluntu ele geçmemiştir. Genel olarak gri Mallar tespit edilmiştir. Ele geçen seramiklerden boyalı, bant bezemeli seramiklerin bazıları M.Ö. 7.yy.'a kadar tarihlendirilebilmektedir (Aslan ve Sazcı, 2016: 133-134).

Yapıya ait ikinci evre, güneybatı bölümünde ortaya çıkarılan bir ocak yapısı ile karakterize edilebilir (Ocak 3, yaklaşık 0,70 m. çapında) (Aslan ve Sazcı, 2016: 134).

Tespit edilen ikinci evrede, yapının kuzeyine, 3 numaralı ocak yapısı ile aynı seviyeye konulmuş, semerdam çatıyı güçlendirmek için sütun kaidesi olarak nitelendirilebilecek ikinci bir yassı taş eklenmiştir (Aslan ve Sazcı, 2016: 134).

Resim 3.4: Oval Planlı Yapı 2'ye ait kuzey apsiste kapatılan giriş kısmını ve taş kaideyi gösteren fotoğraf.

Kaynak: *Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi*

Yapının güneyinde, beyaz ve kireçli bir zemin sıvası yer almaktadır. Bununla birlikte, yapının güney ucunda, zemin seviyesinden yaklaşık 0,25 m. üst bir konumda, üzeri taşlar ile döşenmiş bir alan tespit edilmiştir (Resim 3.5). Bu alanın işlevi tam olarak belirlenememiştir; bir yürüme yolu ya da yapının duvarlarına ait döküntü taşlar olabileceği düşünülmektedir (Aslan ve Sazcı, 2016: 135-136).

Genel olarak, Oval Planlı Yapı 2 içerisinde ele geçen bant bezemeli seramikler, kuşlu kaseler ve Ionia seramiklerine ait parçalar incelendiğinde, Maydos IIIb (M.Ö. 650-575) tabakasına tarihlendirilmektedir (Aslan ve Sazcı, 2016: 137).

Resim 3.5: Oval Planlı Yapı 2'nin güney apsisinin dış kısmında yer alan yassı taşlar ile döşenmiş alanı ve ikinci evreye ait zemin seviyesini gösteren fotoğraf.

Kaynak: *Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi*

3.3. Oval Planlı Yapı 3 (M.Ö. 650-575)

Yapı D4/4 açmasının güneybatısında yer almaktadır. Uzunluğu yaklaşık 2,10 m. olan ve hafif kavis veren bir duvar ile temsil edilmektedir (Plan 3.4). Bu duvar sadece bir sıra taş hattı olarak ele geçmiş; çok zayıf bir şekilde korunmuştur (Resim 3.6). Yapının içerisinde zemine ait taban seviyesi, ocak yapısı gibi mimari buluntular tespit edilememiştir (Aslan ve Sazcı, 2016: 137).

Yapı içerisinden ele geçen seramiklerin büyük çoğunluğunu Gri Mallar oluşturmaktadır. Çoğunlukla sürahiler ve masa amphoraları ele geçmiştir. Bu seramik buluntulara bakılarak, yapı Maydos IIIa (M.Ö. 7.yy.'ın sonları ile M.Ö. 6.yy.'ın başları) tabakasına tarihlendirilmiştir (Aslan ve Sazcı, 2016: 137).

Plan 3.4: Oval Planlı Yapı 3'e ait muhtemel mimari plan.

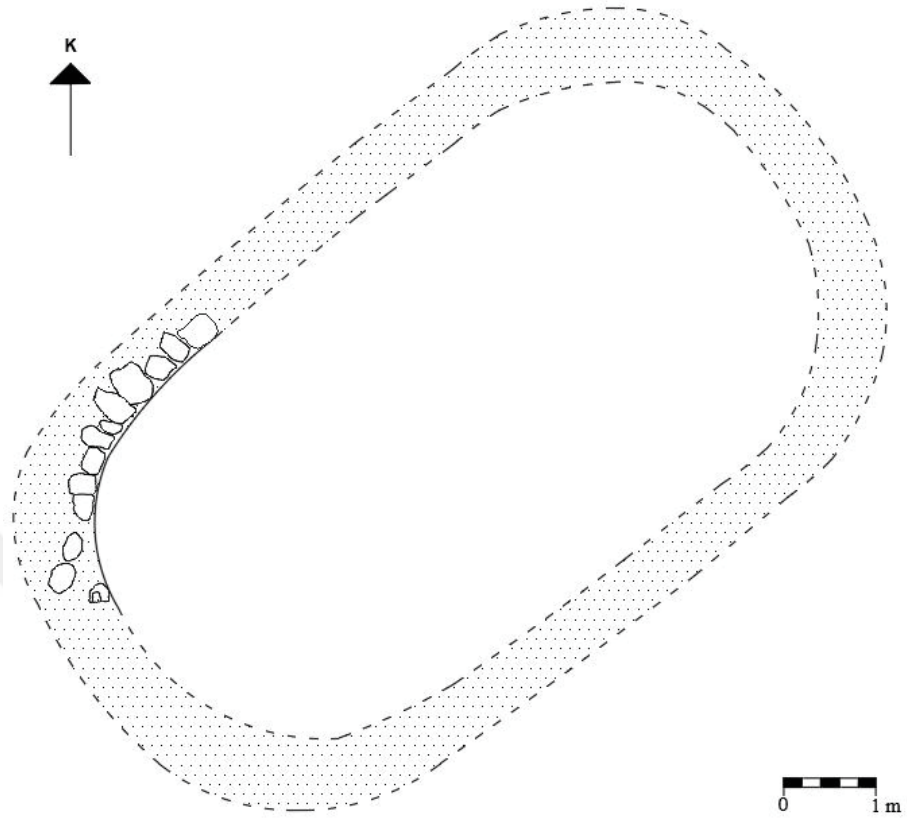

Resim 3.6: Oval Planlı Yapı 3'e ait korunabilen taş sırasını gösteren fotoğraf.

Kaynak: *Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi*

3.4. Oval Planlı Yapı 4

Yapı, höyük üzerinde yer alan E4/3 açmasının doğusunda yer almaktadır. Uzun kuzey duvarı, batı apsisinin bir bölümü ile güneybatısında yer alan küçük bir taş topluluğu korunarak günümüze ulaşmıştır (Plan 3.5).

Yapının yönü doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. Taş temel üzeri kerpiç duvarlı bir mimari ile yapıldığı düşünülmektedir. Oval planlı yapıya ait genel uzunluk ve genişlik kesin olarak bilinmemektedir. Yapılan arkeolojik kazılar sonucunda ortaya çıkarılan kuzey duvarının uzunluğu 4,00 m., genişliği ise ortalama 0,55 m. dir.

Plan 3.5: Oval Planlı Yapı 4'e ait muhtemel mimari plan.

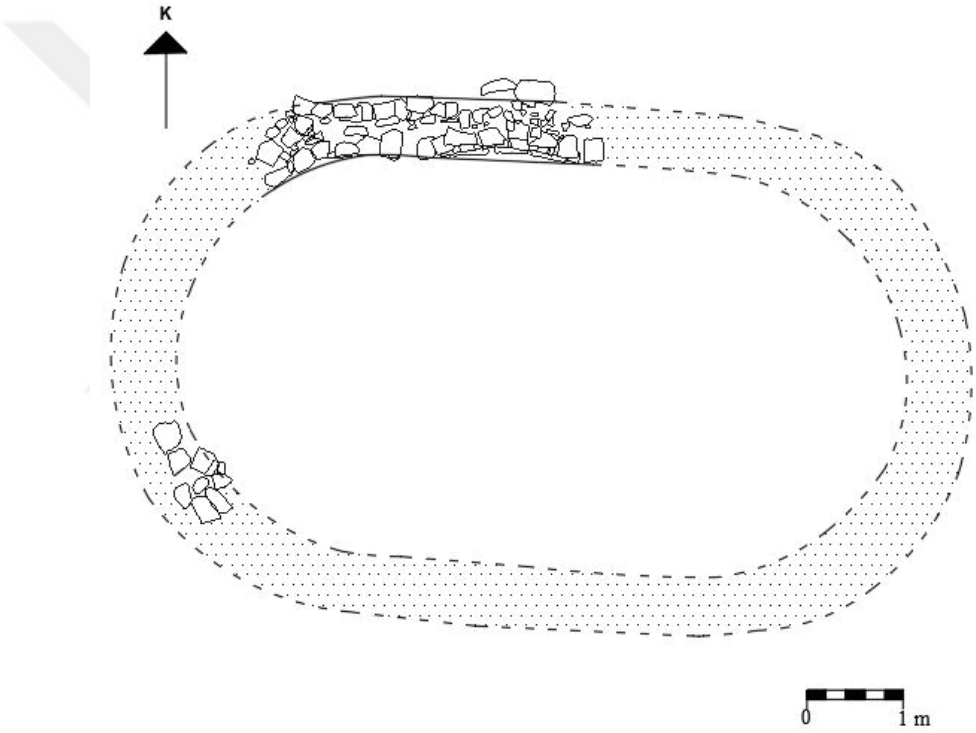

Yapıya ait kuzey duvarının temelleri farklı boyutlarda, özensiz taşlardan, toprak harç kullanılarak yapılmıştır. Yapının tespit edilen duvarına ait yükseklik 0,20 m. ile 0,55 m. arasında değişmektedir.

Oval planlı Yapı 4'e ait herhangi bir giriş yeri saptanamamıştır. Yapının etrafında yapılan çalışmalar sırasında üst duvar yapısına ait olabilecek yanmış kerpiç parçaları tespit edilmiştir.

Mimari yapının iç kısmında, taban olarak nitelendirilebilecek herhangi bir unsur yer almamaktadır. Bunun yanı sıra temele ait en alt sıra taşlarının bulunduğu bölümde karbonlu, bazı bölümleri turuncu ve koyu kahverengi bir toprak yapısı görülmüştür (Resim 3.7).

Resim 3.7: Oval Planlı Yapı 4'e ait korunabilen taş sırasını ve yapının iç kısmında yer alan karbonlu toprağı gösteren hava fotoğrafı.

Kaynak: *Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi*

Yapı içerisinde gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalar sırasında, çatı elemanı olarak sınıflandırılabilecek herhangi bir buluntu ya da bir çukur tespit edilememiştir.

Oval Planlı Yapı 4, temel taşlarının en alt seviyesi, alan içerisindeki toprak yapısı duvar yükseklikleri, kullanılan yapı unsurları gibi özellikler dikkate alındığında Oval Planlı Yapı 2 ile benzer özelliklere sahiptir[11]. Bunun sonucunda kesin olmamakla birlikte Maydos IIIb (M.Ö. 650-575) tabakasına tarihlendirilebilir.

[11] Oval Planlı Yapı 2'ye ait taban seviyesi ilk evrede: 30,24/30,30 m., ikinci evrede: 30,60/30,64 m. dir. Oval Planlı Yapı 4'e ait temel taşlarının taban seviyesi: 30,47/30,52 m. dir.

3.5. Oval Planlı Yapı 5

Yapı, E4/3 açmasının güneybatısında tespit edilmiştir ve güney profilinin içerisinde yer almaktadır. Oval bir plana sahip olan yapı, güney duvarına ait olduğu düşünülen bir taş sırası ve kuzeybatı yönüne doğru kıvrılan bir apsis ile temsil edilmektedir. Yapının yönü doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır.

Yapı, temelsiz olarak inşa edilmiş, kerpiç yerine taş duvarlar kullanılarak yükseltilmiştir (Plan 3.6).

Plan 3.6: Oval Planlı Yapı 5'e ait güney duvarının profilde görünümü.

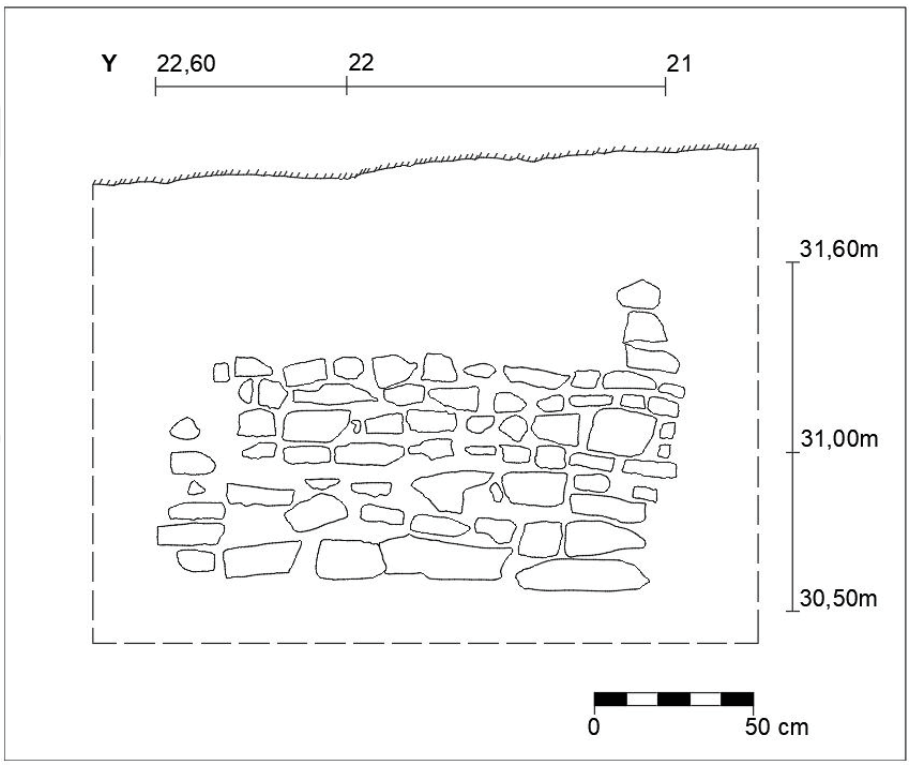

Oval Planlı Yapı 5'e ait duvarın günümüze ulaşabilen uzunluğu yaklaşık 1,66 m. ve yüksekliği batıda 0,98 m., diğer bölümlerde ortalama 0,70 m. dir. Yapıya ait bir giriş yeri tespit edilememiştir.

Yapının duvarını oluşturan taşlar ortalama büyüklüktedir; genellikle kare ya da dikdörtgen taşlar kullanılmıştır (Plan 3.7). Bu taşlar birbirine tutturulurken toprak harç kullanılmıştır (Resim 3.8). Duvarın en alt sıra taşları üst bölümden farklı olarak daha büyük ve uzun taşlardan yapılmıştır.

Plan 3.7: Oval Planlı Yapı 5'in güneybatı apsisine ait muhtemel plan.

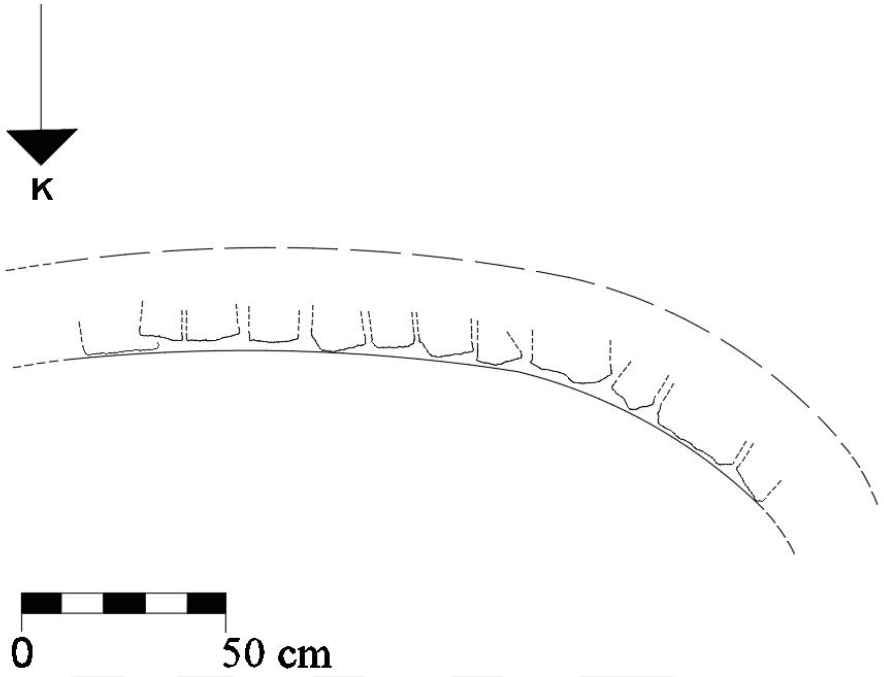

Resim 3.8: Oval Planlı Yapı 5'e ait güney duvarını ve apsisi gösteren fotoğraf.

Kaynak: *Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi*

Yapıya ait iç kısım olarak nitelendirilebilecek kuzey bölümünde yapılan bilimsel kazılarda, alan içerisinde yapının tabanına ve çatı unsurlarına ait herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

Oval Planlı Yapı 5, duvara ait taşlarının en alt seviyesi, bu seviyeye ait iç alanın toprak yapısı, kullanılan duvar taşlarının büyüklükleri, biçim özellikleri dikkate alındığında Oval Planlı Yapı 2 ile benzer özelliklere sahiptir[12]. Bunun sonucunda kesin olmamakla birlikte Maydos IIIb (M.Ö. 650-575) tabakasına tarihlendirilebilir.

3.6. Oval Planlı Yapı 6

Yapı, C5/4 açmasının kuzeydoğusunda yer alan doğu apsisinin güney bölümü, güney yan duvarına ait taş sırası ve yapıya ait olduğu düşünülen bir istinat duvarı ile temsil edilmektedir. Yapının yönü doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır (Plan 3.8). Yapıya ait duvarın günümüze ulaşabilen uzunluğu 2,50 m., genişliği yaklaşık 0,51 m. yüksekliği ise ortalama 0,74 m. dir. Yapının içerisinde yer aldığı alan, muhtemelen korunma amacı ile bir hendek gibi kazılmış ve yapı bu alanın içerisine yapılmıştır.

Yapının duvarlarına ait taşlar, küçük sayılabilecek dikdörtgen biçimli, düzgün bir yapıya sahiptir. Arasına toprak harç kullanılarak birbirlerine tutturulmuşlardır (Resim 3.9).

Plan 3.8: Oval Planlı Yapı 6'ya ait muhtemel mimari plan.

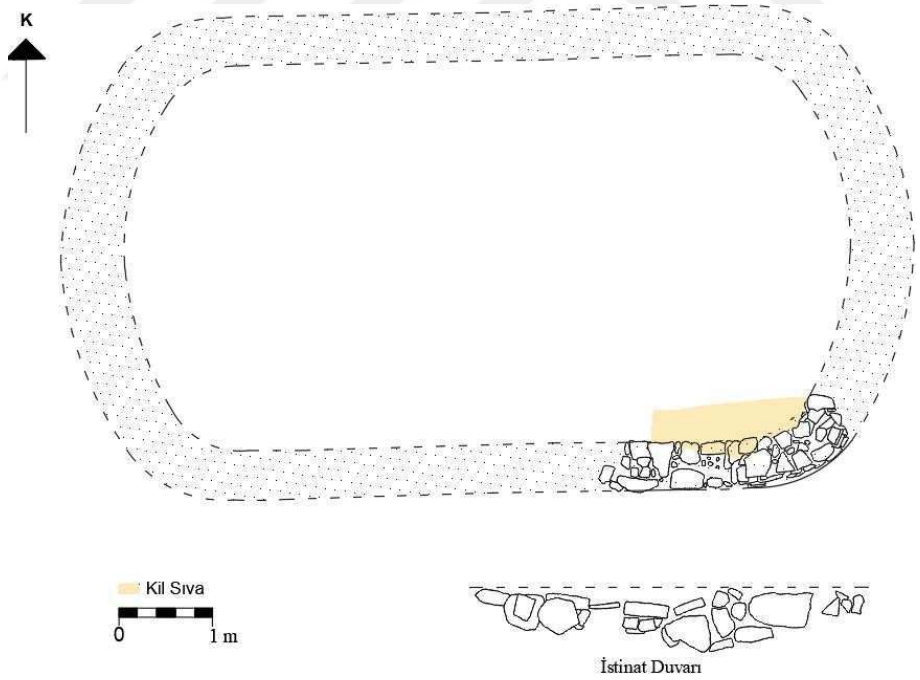

Oval planlı yapının temelleri yoktur, sadece taş duvarlar kullanılarak yükseltildiği düşünülmektedir. Duvarların arasında kalan boşluklar küçük taşlar ile doldurularak yapı

[12] Oval Planlı Yapı 2'ye ait taban seviyesi ilk evrede: 30,24/30,30 m., ikinci evrede: 30,60/30,64 m. dir. Oval Planlı Yapı 5'e ait temel taşlarının taban seviyesi: 30,56/30,60 m. dir.

sağlamlaştırılmıştır. Yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda, yapıya ait bir giriş yeri ve çatı unsurları ile ilişkisi olabilecek herhangi bir buluntu saptanamamıştır.

Resim 3.9: Oval Planlı Yapı 6'ya ait güney duvarı ve apsisi cepheden gösteren bir fotoğraf.

Kaynak: *Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi*

Resim 3.10: Oval Planlı Yapı 6'nın güney bölümü ile istinat duvarını gösteren bir fotoğraf.

Kaynak: *Maydos Kilisetepe Höyüğü Projesi*

Yapıya ait taban kesin olarak belirlenememiş, fakat duvarın iç kısmında, en alt sıra taşlara yakın seviyede tabana ait olabilecek bir kil sıva tespit edilmiştir.

Oval planlı yapının güneydoğusunda yer alan istinat duvarı, ortostat benzeri dik taşlar ile arazi yapısına uygun olarak eğimli bir biçimde yapılmıştır (Plan 3.8) (Resim 3.10). Yerleşim içerisinde Geometrik-Arkaik Dönem'e tarihlendirilebilecek ve istinat amacı ile yapılmış tek yapı bu duvardır. Duvarın korunabilen uzunluğu yaklaşık 3,50 m., genişliği ortalama 0,70 m., yüksekliği ise 0,40-0,70 m. arasında değişmektedir. Duvara ait iç kısım daha küçük taşlar ile doldurularak sağlamlaştırılmıştır. Duvar muhtemelen, daha erken dönemlere ait mimari kalıntıların oval planlı yapı üzerine yıkılmasını önlemek amacı ile yapılmıştır. Duvara ait sıra taşların en alt seviyesi, Oval Planlı Yapı 6'nın temel seviyesi ile benzer yüksekliğe sahiptir. Bu durum göz önüne alınarak, iki yapının aynı döneme ait olduğu söylenebilir[13].

Oval Planlı Yapı 6, kullanılan duvar taşlarının büyüklükleri, biçim özellikleri, duvar işçiliğindeki farklılıklar ve güneyinde yer alan istinat duvarı dikkate alındığında, Maydos Kilisetepe Höyüğü içerisinde araştırılan diğer oval planlı yapılardan farklıdır. Duvarların daha düzenli yapıda, sağlam bir şekilde inşa edilmiş olduğu görülmektedir. Bu gibi etkenler sonucunda yapı, kesin olmamakla birlikte Geometrik-Arkaik Dönem'e ait Maydos III tabakasının en geç evresi olan Maydos IIIa (M.Ö. 7.yy.'ın sonları ile M.Ö. 6.yy.'ın başları)'ya tarihlendirilebilir[14].

[13] Oval Planlı Yapı 6'ya ait temel taşlarının taban seviyesi: 30,67/30,73 m., İstinat duvarına ait temel taşlarının taban seviyesi 30,62/30,74 m. dir.

[14] Oval planlı yapılar içerisinde en geç evreye sahip olan Oval Planlı Yapı 3'e ait taban seviyesi: 31,10/31,15 m. dir. Oval Planlı Yapı 6'ya ait temel taşlarının taban seviyesi: 30,67/30,73 m. dir. Tarihlendirme yapılırken höyük üzerindeki eğim göz önünde bulundurulmuştur.

SONUÇ

Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde 2010 yılından günümüze kadar yapılan arkeolojik araştırmalar sırasında birçok önemli sonuca ulaşılmıştır. Kazılar sırasında ortaya çıkarılan Geometrik-Arkaik Dönem'e ait yapılar, Gelibolu Yarımadası'nda tespit edilen tek oval planlı yapılar olma özelliğine sahiptir. Elde edilen bulgular sonucunda bu yapılar; M.Ö. 750-575 yılları arasına tarihlendirilmiştir.

Yerleşim alanı içerisinde yapılan arkeolojik kazılar sonucunda tespit edilmiş oval planlı yapıların mimari özelliklerinin belirlenip anlaşılabilmesi için kültürel, coğrafi, antropolojik olarak sınıflandırılıp, incelenmesi ve bu şekilde yorumlanması gerekmektedir.

Höyükte yer alan yapılar kültürel açıdan incelendiğinde, Hellen dünyasına ait diğer yerleşimlerde de görülen oval-apsidal planlı yapıların, daha önceki dönemlere ait bir mimari gelenek olarak devam ettiği düşünülebilir. Geç Tunç Çağı'nda, Batı Anadolu ve Anakara Yunanistan'da da görülen apsidal planlı yapılar, Karanlık Çağ ve sonrasında miras olarak görülmüş, Protogeometrik-Arkaik Dönem'de de kullanılmaya devam edilmiştir. Bu durum göz önüne alındığında, Hellen dünyasında kültürel birlik ve geleneğin devam ettiği, ancak kültürel bir gerilemenin var olduğu söylenebilir. Geometrik-Arkaik Dönem içerisinde Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde ikamet eden halk, koloni faaliyetleri için bu bölgeye geldiğinde; muhtemelen kültürel açıdan bağlı oldukları geleneği de yerleşimde uygulamışlardır.

Yerleşim coğrafi açıdan incelendiğinde denize çok yakın, hakim bir tepe üzerinde, ayrıca orman yönünden zengin bir bölgede yer almaktadır. İklim koşulları bakımından yağışlı ve Çanakkale Boğazı'nın da etkisiyle oluşan kuvvetli rüzgarların bulunduğu bir alandadır. Maydos Kilisetepe Höyüğü üzerinde yer alan oval planlı yapılara ait temellerde ve duvarlarda ahşap unsurların dayanıksız ve bozulabilir yapıları nedeniyle kullanılmadığı, taş temel üzeri kerpiç duvarlar ya da temelsiz taş duvarların tercih edildiği söylenebilir.

Yine coğrafi olarak bakıldığında, yerleşimin yer aldığı konum sürekli rüzgarlara sahip bir alandadır. Oval planlı yapılar apsisli olmalarından dolayı, dikdörtgen planlı yapılara göre rüzgarlara daha dayanıklıdır. Maydos Kilisetepe Höyüğü'nün konumu rüzgarlara karşı dayanıklı bir mimariyi gerekli kılmaktadır. Bu durum, yerleşim içerisinde yer alan yapıların oval planlı olarak yapılmasında bir etken olabilir.

Protogeometrik-Arkaik Dönem içerisinde yer alan yapıların çatı tipleri seçilirken yine coğrafi özellikler göz ardı edilmemiştir. Güney Yunanistan ve Güney Ege Adalarının iklim koşulları, su tasarrufu için önlemler almayı gerekli kılmaktadır. Düz çatı tipinin evsel su toplayıcı olarak kullanılması ve su temin sistemine dahil edilmesi bu bölgelerde görülmektedir.

Kuzey Yunanistan, Kuzey Ege Adaları ve Batı Anadolu'da görülen iklim koşullarına bağlı olarak, bu bölgelerdeki yerleşimlerde eğimli çatıların kullanıldığı görülmektedir. Eğimli çatılar karın ağırlığını hafifletmeye yardımcı olmakta ve çatının çökmesini engellemektedir. Maydos Kilisetepe Höyüğü'nün konumu göz önüne alındığında bölgede sert rüzgarların da yardımı ile kış aylarında kar yağışının etkili olduğu düşünülebilir. Yerleşimde kullanılan eğimli çatılar muhtemelen bu oval planlı yapıları iklim koşullarına daha dayanıklı bir hale getirmiştir.

İklimsel bir özellik olarak yağışın ve ormanların bol olduğu bölgelerde yer alan yapılarda ahşap kullanımı yaygın olarak görülür. Yapı malzemesi olarak oval-apsidal planlı yapılarda, çatı elemanı ve destek elemanı olarak genellikle ahşap malzemeler kullanıldığı bilinmektedir. Ahşap bir çatının, binanın dış kısımlarına doğru çıkan uzantıları, kerpiç ve kilden yapılmış duvarlarını yağmurdan korumaya yardımcı olur. Maydos Kilisetepe Höyüğü'nün yer aldığı Gelibolu Yarımadası, orman bakımından zengin bir bölgedir. Yerleşimde içerisinde araştırılan yapıların ahşap hatıllar ile desteklenmesi ve çatıların semerdam biçimli olarak ahşaptan yapılması, bölgeye ait coğrafi özelliklerin bir sonucu olarak görülebilir. Bunun yanısıra yerleşimin bol yağış alan bir konumda olması ve kil yataklarına yakınlığı, oval planlı yapıların üst duvarlarının kerpiçten yapılmasına neden olmuş olabilir.

Yerleşim topografik açıdan değerlendirildiğinde ise, Maydos Kilisetepe Höyüğü'ne ait yerleşim alanının bir tepe üzerinde yer alması, yapıların inşa edilebileceği alanları önemli ölçüde sınırlamıştır. Bu durum, yerleşim içerisinde yer alan oval planlı yapıların boyutlarında muhtemelen bir küçülmeye yol açmıştır.

Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde yer alan oval planlı yapıların antropolojik açıdan incelenmesi için yapı içerisindeki ısınma ihtiyacı, konut içerisindeki aile ilişkilerine göre faaliyetler ve kültürel miras gibi özelliklerine bakılması gerekmektedir.

Yapı içerisinde yer alan sabit bir ocak yapısı, dumanı dışarı atmak için çeşitli konstrüksiyonlar gerektirmektedir. Bunlardan birisi; evin dikey olarak şeklini etkileyen, iç

baca olarak üstte daralan eğimli semerdam biçimli bir çatıdır. Ayrıca sabit bir ocak yapısı, sürekli olarak ısınma ihtiyacının var olduğunu gösterebilir. Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde yapıların içerisinde yer alan sabit ocak yapıları, hem mimari açıdan semerdam biçimli çatı kullanımını gerekli kılmış, hem de yapının soğuk ve rüzgârlı iklim koşullarında ısınmasını sağlamış olabilir.

Aile ilişkilerine bakıldığında, Hellen dünyasında yapıların boyutlarının değişiklik gösterdiği görülmektedir. Yapılara ait mimari büyüklük, aile bireylerinin sayıları ve yapının işlevi ile doğru orantılı olarak değişmektedir. Bunun sonuçlarından biri olarak, yapıların içerisine yapılan ayırma duvarları ile farklı odaların oluşturulması söylenebilir. Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde yer alan oval planlı yapıların boyutlarına bakıldığında, yerleşimde yaşayan hanelerin çekirdek aile yapısında oldukları ve büyük topluluklar halinde bulunmadıkları sonucu çıkarılabilir.

Mimari alanda antropolojik olarak eğrisel ve dikdörtgen planlı yapıların kullanıcıları Hellenler'dir. Eğrisel planlı yapıların ve eğimli çatı kullanımının kuzey bölgelerde ortaya çıktığı daha sonra güney yönüne göç eden göçebe topluluklar sayesinde yayıldığı düşünülmektedir. Protogeometrik-Geometrik Dönem'de eğrisel planlı yapıların yaygın olarak kullanılması, bu dönemde Hellen dünyasında göçebe toplulukların egemen olduğunu düşündürmektedir. Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde yer alan oval planlı yapıların özelliklerine bakıldığında, bölgeye gelen kolonistlerin göçebe yapıda bir kabile olduğu, kişisel deneyime ve atalarından miras aldıkları bilgi birikimine göre barınma ihtiyaçlarını karşıladıkları söylenebilir.

Bölgesel bazlı bir inceleme yapıldığında; Kuzey Yunanistan'da yer alan Assiros Toumba yerleşimi içerisinde mimari unsur olarak ahşabın sıkça kullanıldığı, yapıların taş temel üzeri kerpiç duvarlı mimariden ya da taş duvarlı mimariden farklı olarak dal-örgü tekniği ile, kil sıvalı duvarlardan ve zayıf temelli yapılardan oluştuğu, bu yapı tekniğinin de bölgeye ait tipik mimari özellik olduğu tahmin edilmektedir. Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde yer alan yapıların temelleri daha sağlam yapıdadır. Üst kısımları kerpiç bloklar ya da taş duvarlar ile inşa edilmiş; çatılarının taşınması için ahşap direkler kullanılmıştır.

Anakara Yunanistan'a ait Attika Bölgesi'nde incelenen Oropos yerleşiminin Ana-Doğu Bölgesi'nde yer alan yapılara bakıldığında daha kompleks bir yapıda olduğu, yerleşim alanı içerisinde atölye ve dini işleve sahip yapıların bulunduğu, büyük ölçekli bir yerleşim olduğu; ayrıca bu yerleşimin etrafının bir koruma duvarı ile çevrili olduğu görülmektedir.

Yapıların iç kısımlarının bölme duvarları ile ayrılarak farklı işlevler için kullanıldığı, bir mesleki uzmanlaşmanın olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, yerleşim içerisinde yer alan yapılar belli bir plan dahilinde işlevlerine göre sınıflandırılarak inşa edilmiştir. Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde araştırılan oval planlı yapıların iç mekanları incelendiğinde, yapıların atölye ya da işlik olarak kullanıldığına dair herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır. Yapıların bir yerleşim planı oluşturulmadan, daha çok barınma ihtiyacını karşılamak için, arazi üzerinde engebenin az olduğu bölümlere yapıldıkları söylenebilir.

Kuzey Ege Adaları kapsamında incelenen Antissa, Mytilene ve Myrina yerleşimlerinde yer alan mimari yapılar; dini işlevinin olduğunu düşündürebilecek şekilde anıtsal boyutlardadır. Yapıların içerisinde ayırma duvarları kullanılarak yapılar çok fonksiyonlu olarak inşa edilmişlerdir. Temellerinde kullanılan taşlar büyük boyutludur ve yapılara ait duvarlar ''polygonal'' duvar tekniği ile yapılmışlardır. Ayrıca, Mytilene yerleşiminde yer alan oval planlı yapı içerisinde gerçekleştirilen kazılar sırasında, üzerinde dini işlevi olduğunu gösterebilecek yazı bulunan bir vazo, bunun yanısıra Kybele'yi temsil eden iki heykelcik ele geçmiş olması bu yapıların özel bir işlevi olduğunu desteklemektedir. Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde araştırılan oval planlı yapıların içerisinde, dini işleve sahip olduğunu gösterebilecek herhangi bir buluntu tespit edilememiştir. Yapılar, Kuzey Ege Adaları'nda yer alan yerleşimlerden daha küçük boyutlu, büyük bölme duvarları kullanılmadan sade bir yapıda inşa edilmiştir.

Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde yer alan oval planlı yapılar, genel olarak bakıldığında, yapıların boyutları, kullanılan mimari unsurlar, yapı işlevleri ve taş işçiliği bakımından Batı Anadolu ile benzer özellikler göstermektedir. Smyrna, Phokaia ve Klazomenai yerleşimlerinde yer alan oval planlı yapıların incelenmesi sonucu, Batı Anadolu oval ev geleneği ile yapılan bu yapılara ait iç tabanların zemin seviyesinden aşağı bir konumda olduğu görülmektedir. Ayrıca yapıların herhangi bir plan dahilinde inşa edilmeden, barınma ihtiyacını karşılamak için engebenin az olduğu alanlara yapıldığı anlaşılmaktadır. Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde yer alan Geometrik-Arkaik Dönem yapılarının incelenmesi sonucu, yapılara ait iç tabanların, Smyrna, Phokaia ve Klazomenai'deki gibi yüzeyden aşağı bir konuma yapıldıkları görülmüştür.

Höyük içerisinde yer alan Oval Planlı Yapı 2'nin kuzeybatısında kullanılan ortostat benzeri dikili taşlar, muhtemelen eğimden veya tahribattan dolayı temeli desteklemek için eklenilmiştir. Bu uygulama, Orta Batı Anadolu'da yer alan Klazomenai yerleşiminde yer

alan 1 Numaralı eğrisel planlı yapıda da görülmektedir. Kullanılan taşların boyutları ve temel özellikleri yine aynı yerleşim ile benzer özellikler barındırmaktadır.

Maydos Kilisetepe Höyüğü'nde yer alan 5 ve 6 numaralı oval planlı yapılar mimari olarak incelendiğinde, temel kullanılmadan taş duvarlar ile inşa edildikleri görülmüştür. Özellikle Oval Planlı Yapı 6'nın duvar işçiliği ve yapı unsurlarının boyutları göz önüne alındığında Klazomenai yerleşiminde yer alan F ve J yapıları ile benzer olduğu ortadadır. Ayrıca kesin olmamakla birlikte[15] bu dört yapının tarihlendirmelerine bakıldığında çağdaş yapılar oldukları söylenebilir.

Maydos Kilisetepe Höyüğü içerisinde tespit edilen oval planlı yapıların, ahşap çatı unsurlarını taşımak için kullanılan taş kaideler, her ne kadar belirleyici bir unsur olmasa da Smyrna, Phokaia ve Klazomenai yerleşiminde de tespit edilmiştir.

Antik yazarlardan Pseudo-Skymnos ve Strabo, Antik Madytos yerleşimini Lesbos (Midilli) halkının koloni faaliyetleri sonucu kurduğunu söylemektedir. Ayrıca yerleşimin daha sonra Miletoslular ve Klazomenaili kolonistler tarafından tekrar iskana uğradığı bilinmektedir (Hansen ve Nielsen, 2004: 900).

Orta Batı Anadolu'da yer alan yerleşimlerin M.Ö. 8-7. yy.'daki büyüklükleri ve nüfus yoğunlukları göz önüne alındığında, kolonistlerin, yeni hammadde ihtiyaçları ve daha iyi yaşam şartları sağlamak amacıyla Maydos Kilisetepe Höyüğü'ne göç ederek burada yaşamsal faaliyetlerine devam etmeleri muhtemeldir.

Her ne kadar Çanakkale Boğazı akıntı yönünden kuvvetli olsa da, Phokaia yerleşiminin sahip olduğu, 50 kürekçisi bulunan ve akıntıya karşı gidebilen kayıklara bölgedeki diğer yerleşimlerin de sahip olduğu, coğrafi yakınlık ve kültürel etkileşimleri göz önüne alınarak söylenebilir.

Sonuç olarak, yerleşim içerisinde yapılan arkeolojik kazılar sonucunda elde edilen bilimsel veriler ve antik kaynaklar göz önüne alındığında, Maydos Kilisetepe Höyüğü üzerinde yer alan Geometrik-Arkaik Dönem'e tarihlendirilmiş oval planlı yapıların Orta Batı Anadolu'dan, özellikle Klazomenai yerleşiminden göç ederek yeni bölgeler ve yeni hammadde arayışı içerisinde bulunan, düşük ekonomik sınıfa dahil, göçebe kolonistler tarafından inşa edilmesi ve kullanılması muhtemel görünmektedir.

[15] Bkz., 2. Bölüm, s.23-24, 3. Bölüm, s.72

KAYNAKÇA

Akşit, İ. (2008). Anadolu Uygarlıkları ve Türkiye'nin Antik Kentleri. TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. İstanbul.

Aktüre, S. (2003). Anadolu'da Demir Çağı Kentleri. Tarih Vakfı Yurt Yayınları. İstanbul.

Akurgal, E. (1983). Alt-Smyrna I, Wohnschicten und Athena Tempel. Ankara.

Akurgal, E. (1988). Anadolu Uygarlıkları. Net Turistik Yayınları. İstanbul.

Akurgal, E. (1993). Eski Çağ'da Ege ve İzmir. Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı. İzmir.

Akurgal, E. (1996). "Batı Anadolu'da Konut, Yerleşme ve Kent Planlaması (M.Ö. 3000-30) ". Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme. Türk Tarih Vakfı Yayınları. İstanbul

Akurgal, E. (1997). Eski İzmir I Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı. Türk Tarih Kurumu Yayınları. Ankara.

Akurgal, M. (2002). "Smyrna –Devlet Kent". İzmir Kent Kültür Dergisi Sayı: 5. İzmir. s. 208-220.

Akurgal, M. (2010). Smyrna Bayraklı Höyüğü. Bayraklı Belediyesi Kültür, Sanat ve Tarih Yayınları-1. İzmir.

Amigues, S. (2013) 'Pyrrha de Lesbos dans les textes et dans les faits'. Journal des Savants. s. 71-109.

Aslan, C. (2009). "New evidence for a destruction at Troia in the mid 7th century BC.". Studia Troica 18. s. 36-38

Aslan, C. (2011). " A place of burning: Hero or ancestor cult at Troy ". HESPERIA 80. s. 381-429

Aslan, C. (2018). ''The West Sanctuary at Troy in the Protogeometric, Geometric, and Archaic Periods''. Troy Excavation Project Final Reports I.1: The West Sanctuary I. Iron Age-Classical. Studia Troica Monograph 12. s. 28-279.

Aslan, C. ve Sazcı, G. (2016). Across the Hellespont: Maydos (ancient Madytos), Troy and the north-eastern Aegean in the late eighth to early sixth century BC. Annual of the British School at Athens. Cambridge University Press. s. 121-162.

Aslan, R. (2017). '' Troia Ören Yeri 2015 Yılı Çalışmaları ''. 38. KST2. Ankara.

Aytaçlar, N. (2004). "The Early Iron Age at Klazomenai". A. Moustaka, E. Skarlatidou, M. –C. Tzannes, Y. Ersoy (ed.) Klazomenai. Teos and Abdera: Metropoleis and Colony, Poceedings of the Int. Sym. held at the Archaeological Museum of Abdera. Abdera, 20-21 October 2001. Thessaloniki. s. 17-41.

Bakır, G. vd. (1980). "1979 Yılı Klazomenai Kazısı". 2. KST. Ankara.

Bakır, G. vd. (2001). "1999 Yılı Klazomenai Çalışmaları". 22. KST2. Ankara.

Bakır, G. vd. (2002). "2000 Yılı Klazomenai Çalışmaları". 23. KST1. Ankara.

Bakır, G. vd. (2003). "2001 Yılı Klazomenai Çalışmaları". 24. KST1. Ankara.

Baran, M. (1965). Milet Kılavuzu. Ankara Üniversitesi Basımevi. Ankara.

Burr, D. (1933). A Geometric House and a Proto-Attic Votive Deposit. Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens, 2(4). s. 542-640.

Coockson, B. C. (2010). "Living in Mud". Ege Yayınları. İstanbul. s. 26.

Dimitriadou, E.M. (2019). Early Athens: Settlements and Cemeteries in the Submycenaean, Geometric and Archaic Periods. Cotsen Institute of Archaeology Press at UCLA. s. 302-319.

Dönmez, Ş. (2010). "Yeni Arkeolojik Gelişmeler Işığında Orta Karadeniz Bölgesi Demir Çağı Kültürüne Genel Bir Bakış". Anadolu Araştırmaları 19/1. s. 137-196.

Ersoy, Y.E. (2004). "Klazomenai: 900-500 BC. History and Settlement Evidence". A. Moustaka, E. Skarlatidou, M. –C. Tzannes, Y. Ersoy (ed.) Klazomenai. Teos and Abdera: Metropoleis and Colony, Poceedings of the Int. Sym. held at the Archaeological Museum of Abdera. Abdera, 20-21 October 2001. Thessaloniki. s. 43-76

Ertüzün, B. ve Akar Tanrıver D. (2017). "Eski Smyrna (Bayraklı) Eğrisel Planlı Yapıları". Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10/52. s. 518-523.

Evgenikou, V. vd. (2019). REASSEMBLY of ROCK SEGMENTS, the CASE of AREOPAGUS HILL. In ISPRS Annals of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences. Vol. 42. Copernicus GmbH. s. 325.

Ficuciello, L. (2013). ‘’ Lemnos. Cultura, storia, archeologia, topografia di un'isola del Nord-Egeo ‘’ (Monografie della Scuola Archeologica Italiana di Atene e delle Missioni Italiane in Oriente XX, 1/1- Lemno 1,1). Scuola archeologica italiana di Atene. s. 185-188.

Gounaris A. (2007). ‘‘Curvilinear versus rectangular? A contribution to the interpretation of the evolution in architectural forms in Greece during the protogeometric–Geometric–Archaic periods based on a study of the constructions in Oropos’’. İn: A. Mazarakis Ainian (ed.), Oropos and Euboea in the Early Iron Age. Acts of an Int. round Table,univ. of Thessaly, June 18–20, 2004. s. 77-122.

Greaves, A. M. (2002). Miletos: A History. London: Routledge.

Hansen, M. H. & Nielsen, T. H. (2004). An inventory of archaic and classical poleis. Oxford: Oxford University Press. s. 900.

Herodotos (1983). Historia, Herodot Tarihi. (Çeviren: Müntekim Ökmen, Azra Erhat). Remzi Kitabevi. İstanbul.

Hill, I. T. (1953). The Ancient City of Athens, its Topography and Monuments. London: Methuen & Co.

Immendörfer, M. (2017). Ephesians and Artemis: the cult of the great goddess of Ephesus as the Epistle's context. Tübingen: Mohr Siebeck. s. 86-99

Jablonka, P. (2007). "2005 Yılı Troia Kazı Sonuçları". 28. KST2. Ankara.

Jones, H. L. (1924). Strabo. Geography, Books 6 and 7. Cambidge, MA. London.

Kalaitzi, M. (2019). A. SHAPLAND and E. STEFANI (eds) Archaeology Behind the Battle Lines: The Macedonian Campaign (1915–19) and its Legacy (British School at Athens, Modern Greek and Byzantine Studies 4). London and New York: Routledge, 2017.

Karwiese, S. vd. (1997). Türkei/Ephesos. ÖJh 66. Grabungen 1996. s. 4–48.

Kerschner, M. (2017). “The Spatial Development of Ephesos from ca. 1000 -ca. 670 BC against the Background of other Early Iron Age Settlements in Ionia”. Eds. A. M. Ainian, A. Alexandridou. Charalambidou, Regıonal Stories Towards A New Perceptıon Of The Early Greek World. s. 487-512.

Koldewey, R. (1890). Die Antiken Baureste der Insel Lesbos. Berlin.

Korfmann, M. (2003). Denizsel Troia Kültürü. ArkeoAtlas, 2. RCG, Groningen. s. 132-137

Korfmann, M. (2004). Troia in light of new research, trans J. Clough. Keynote lecture at Dies academicus 2003, 12. November 2003. Universität Trier.

Kryzhitskij, S. D. vd. (2003). Olbia – Berezan. In: Grammenos, D. V. – Petropoulos, E. K. (eds). Ancient Greek colonies in the Black Sea, vol. I, Thessaloniki: Publications of the Archaeological Institute of Northern Greece. Nr. 4. s. 490

Kuznetsov, V. D. (2001). "Archaeological Investigations in the Taman Peninsula ". In North Pontic archaeology: recent discoveries and studies, by Gocha R. Tsetskhladze. Leiden; Boston; Koln: Brill. s. 319-344.

Lamb, W. (1934). "Antissa". The Annual of the British School at Athens, Vol. 32 (1931/1932). s. 41-67

Langmann, G. (1990). Türkei/Ephesos. ÖJh 60. Grabungen, 1989. s. 26–31

Langmann, G. (1991/1992). Türkei/Ephesos 1990–1991. ÖJh 61. Grabungen, 1990/91. s. 4-15

Mansel, A. M. (2004). Ege ve Yunan Tarihi. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara.

Mason, H. (1995). The End of Antissa. The American Journal of Philology, 116(3). s.399-410

Mazarakis Ainian, A. (1998b). ‘’Ανασκαφή Σκάλας Ωρωπού’’. Πρακτικά της Αρχαιολογικής Εταιρείας 1996. s. 21-124.

Mazarakis Ainian, A. (1999). ‘’Ανασκαφή Σκάλας Ωρωπού’’. Πρακτικά της Αρχαιολογικής Εταιρείας 1997. s. 47-77.

Mazarakis Ainian, A. (2000). ‘’Ανασκαφή Σκάλας Ωρωπού’’. Πρακτικά της Αρχαιολογικής Εταιρείας 1998. s. 51-81.

Mazarakis Ainian, A. (2002a). Recent Excavations at Oropos (Northern Attica). In M. Stamatopoulou, and M. Yeroulanou (eds.), Excavating Classical Culture: Recent Archaeological Discoveries in Greece, Oxford, Somerville College, 23-27 March 2001, (BAR-IS 1031). Oxford: The Beazley Archive and Archaeopress. s. 149-178.

Mazarakis Ainian, A. (2002b). ‘’Ανασκαφή Σκάλας Ωρωπού’’, *Πρακτικά της Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1999. s. 47-64.

Mazarakis Ainian, A. (2003). ‘’Ανασκαφή Σκάλας Ωρωπού’’, *Πρακτικά της Αρχαιολογικής Εταιρείας* 2000. s. 41-61.

Mazarakis Ainian, A. (2004). ‘’Ανασκαφή Σκάλας Ωρωπού’’, *Πρακτικά της Αρχαιολογικής Εταιρείας 2001*. s. 27-47.

Mazarakis Ainian, A. (2010). ‘’Ανασκαφή Σκάλας Ωρωπού’’, *Πρακτικά της Αρχαιολογικής Εταιρείας* 2008. s. 7-22.

Mazarakis Ainian, A. (2012). ‘’Ανασκαφή Σκάλας Ωρωπού’’, *Πρακτικά της Αρχαιολογικής Εταιρείας* 2009. s. 29-40.

Mazarakis Anian, A. (1998a). ‘’ Oropos in the Early Iron Age ‘’. In Eubotica. L’Eubea e la Presenza Euboica in Calcidica e in Occidente, Atti del convegno Internazionale di Napoli 13-16 november 1996. Eds. M. Bats and B. d’Agostino. Naples: Centre Jean Berrard. s. 179-215.

Mazarakis, Ainian, A. (1997). “From Rulers’ Dwellings to Temples: Architecture, Religion and Societyin Early Iron Age Greece (1100-700 B.C.)”. Jonsered: Paul Aströms. Förlag.

Mazarakis, Ainian, A. (2007). “Architecture and Social Structure in Early Iron Age Greece”. R. Westgate, N. Fisher, J. Whitley (eds), Building Communities: House, Settlement and Society in the Aegean and Beyond. Proceeding of a Conference held at Cardiff University, 17-21 April 2001. British School at Athens Studies 15. London. s. 157-169.

Moore, S. M. (2005). Assessment of Protogeometric Apsidal Buildings From Greece. University of Tennessee Honors Thesis Projects: Knoxville.

Niewöhner, P. (2016). Die byzantinischen Basiliken von Milet (Milet 1, 11). Berlin

Özdoğan, M. (1984). Doğu Marmara ve Trakya Araştırmaları. 1. Araştırma Sonuçları Toplantısı. s. 63-68.

Özdoğan, M. (1986). Prehistoric Sites in the Gelibolu Peninsula. Anadolu Araştırmaları X. s. 51-66.

Özyiğit, Ö. (1991). "1989 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları". 12. Kazı Sonuçları Toplantısı Cilt 1. Ankara. s. 127-153.

Özyiğit, Ö. (2002). "2001 Yılı Phokaia Kazı, Restorasyon ve Çevre Düzenleme Çalışmaları". İzmir Kent Kültür Dergisi Sayı: 5. s. 181-187.

Özyiğit, Ö. (2003). "2000-2001 Yılları Phokaia Kazı Çalışmaları". 24. Kazı Sonuçları Toplantısı Cilt 2. Ankara. s. 333-350.

Özyiğit, Ö. (2004). "2002 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları." Kazı Sonuçları Toplantısı 25.1. s. 441-453.

Özyiğit, Ö. (2005). "2003 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları." Kazı Sonuçları Toplantısı 26.2. s. 43-51.

Özyiğit, S. (1998). Foça-Phokaia. Arkadaş Matbaacılık. İzmir.

Sacks, D. vd. (2005). Encyclopedia of the ancient Greek world. New York: Facts On File.

Sazcı, G. (2007). Troia hazineleri. Aygaz Yayınları.

Sazcı, G. (2008). Tarih Öncesi Dönemler'den Antik Çağ Sonuna kadar Eceabat/Maydos. Eceabat Değerleri Sempozyumu. Çanakkale. s. 1-12.

Sazcı, G. (2011). Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazıları-2010. Türk Eskiçağ Bilimleri, Haberler, 31. s. 21-23

Sazcı, G. (2013). Maydos Kilisetepe Höyüğü- Eine Bronzezeitliche Hafensiedlung An Der Dardanellen. Archäologisches Korrespondenzblatt (40). s. 29-40

Sazcı, G. (2016). Trakya – Anadolu sınırında bir Tunç Çağı yerleşmesi: Maydos Kilisetepe Höyüğü. Arkeoloji ve Sanat, 152. s. 55-70.

Scherrer, P. (2000). Efes Rehberi. Ege Yayınları ve Avusturya Arkeoloji Enstitüsü. İstanbul.

Sevin, V. (2001). Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara.

Shapiro, H. (Ed.). (2007). The Cambridge Companion to Archaic Greece (Cambridge Companions to the Ancient World). Cambridge University Press. Cambridge; New York. s. 1-2

Shear, T. (1933). The Progress of the First Campaign of Excavation in 1931. Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens, 2(2). s. 96-109.

Smithson, E. (1974). A Geometric Cemetery on the Areopagus: 1897, 1932, 1947. Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens, 43(3). s. 325-390.

Spencer, N. (1995a). ‘’ Early Lesbos between East and West: A ‘Grey Area’ of Aegean Archaeology ‘’. The Annual of the British School at Athens, Vol. 90, Centenary Volume. British School at Athens. s. 269-306

Spencer, N. (1995b). A gazetteer of archaeological sites in Lesbos. Oxford: Tempus reparatum. s. 53-64.

Stillwell, R. (2017). ‘’The Princeton Encyclopedia of Classical Sites’’. Princeton University Press.

Tekin, O. (2008). Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş. İletişim Yayınları. İstanbul. s. 40-48

Theodoropoulou, T. (2008). From sea to land: the exploitation of molluscs in the Geometric artisan site of Skala Oropou, Attica. dans Y. Facorellis, N. Zaharias & K. Polikreti (éds). Proceedings of the 4th Symposium of the Hellenic Society for Archaeometry, National Hellenic Research Foundation. Athens, 28-31 May 2003. BAR International Series 1746. Archaeopress. Oxford. s. 205-214.

Texier, C. (2002). Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi Cilt II. Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı. Ankara.

Tsetskhladze, G. R. (2004). "On the Earliest Greek colonial Architecture in the Pontus". In Pontus and the outside world: studies in Black Sea history, historiography, and archaeology, by Christopher Tuplin. Leiden; Boston: Brill. s. 225-278.

Tsiafakis, D. (2013). "Architectural Similarities (?) between the Black Sea and North Aegean Settlements.". In The Bosporus: gateway between the ancient west and east (1st millennium BC-5th century AD) : proceedings of the Fourth International Congress on Black Sea Antiquities. Istanbul, 14th-18th September 2009, by S. Atasoy, A. Avram, S. Donmez, J. Hargrare G.. Tsetskhladze G. R.. Oxford: Archaeopress. s. 61-68.

Tuğcu, İ. (2019). "Limantepe Örnekleri Işığında Oval Planlı Yapılar". Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi. 59.1. s. 428-452

Tuna, C. (2002). Kentten İmparatorluğa Anadolu'nun Eski Yerleşim Yerleri. İletişim Yayınları. İstanbul.

Umar, B. (2001). İonia. İnkılap Kitabevi. İstanbul.

Van den Eijnde, F. ve Laughy, M. (2017). "The Areopagus Oval Building Reconsidered.". In Regional Stories: Towards a New Perception of the Early Greek World. Edited by A. Mazarakis Ainian. Volos: University of Thessaly.

Wardle K.A. ve Wardle D. (2000). 'Assiros Toumba: Remains of the Later Iron Age'. In ed. P. Adam-Veleni: Myrtos: Meletes stin mnimis tis Ioulias Vokotopoulou. s. 653-673.

Wardle, K.A. ve Wardle D. (2007). Assiros Toumba: A Brief History of the Settlement. In H. Todorova, M. Stefanovichan d G. Ivanov (eds.), The Struma/Strymon River Valley in Prehistory. Proceedings of the International Symposium " Strymon Prehistoricus," 27.09-01.10.2004. Kjustendil-Blagoevgrad-Serres-Amphipolis. Sofia: Gerda Henkel Stiftung. s. 451-480.

Wright, G.R.H. (2009). Ancient Building Technology, Volume 3: Construction (2 vols). Leiden, The Netherlands: Brill. s. 154-155.

Williams, H. (1993). ''Archaic Architectural Fragments from Ancient Mytilene''. In: Les Grands Ateliers d'architecture dans le monde égéen du VIe siècle av. J.-C. Actes du colloque d'Istanbul. 23-25 mai 1991. éd. J. des Courtils et J.-Ch. Moretti. Istanbul: Institut Français d'Études Anatoliennes-Georges Dumézil. Varia Anatolica, 3.

Young, R. (1951). An Industrial District of Ancient Athens. Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens, 20(3). s. 135-288.

Yayınlanmamış Tezler

Başaran Mutlu, M. (2018). M.Ö. 2. Binyıl Kuzey Ege Kültürel İletişim Ağı İçinde Maydos Kilisetepe Höyüğü. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale.

Aslan, A. (2019). Miletos Nekropolisi'nde DT2012.2M Mezarı Seramik Buluntuları. Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli.

İnternet Kaynakları

https://www.cekulvakfi.org.tr/files/images/haber/herodotostan-bugune-foca_10.jpg

(Erişim Tarihi: 18/12/2019)

http://www.izmirkulturturizm.gov.tr/Eklenti/9474,klazomenai-kazisipdf.pdf?0

(Erişim Tarihi: 22/12/2019)

EK 1. TEZ KAPSAMINDA İNCELENEN YERLEŞİMLERİN GENEL VE YÜZYILLARA GÖRE HARİTALARI

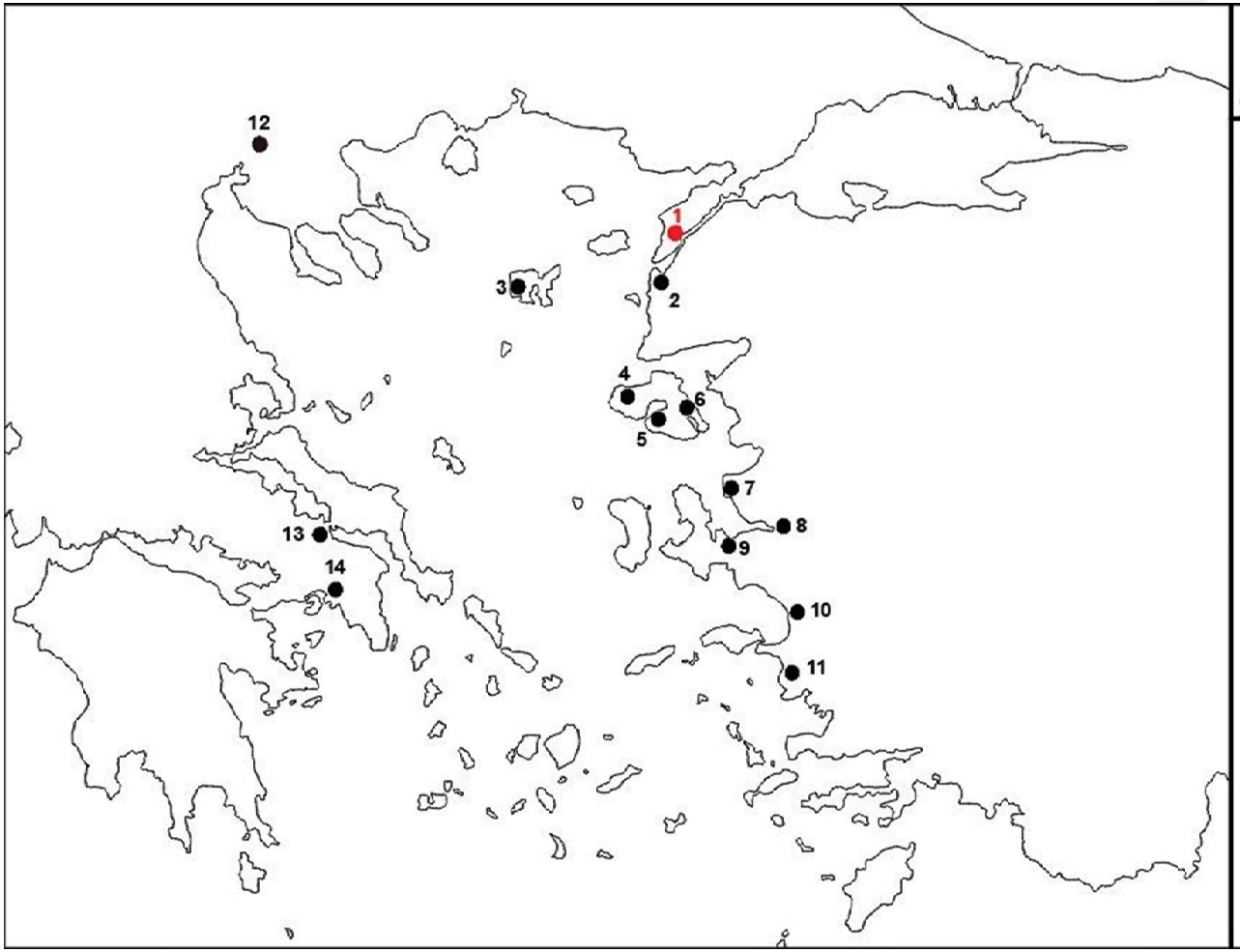

OVAL-APSİDAL PLANLI YAPILAR

1. Maydos Kilisetepe Höyüğü (MÖ. 8.yy. / MÖ. 6.yy.)

2. Troia	(MÖ. 7.yy.)
3. Myrina	(MÖ. 8.yy. / MÖ. 7-6.yy.)
4. Antissa	(MÖ. 8.yy. / MÖ. 7.yy.)
5. Pyrrha	(MÖ. 8.yy. / MÖ. 6.yy.)
6. Mytilene	(MÖ. 8.yy. / MÖ. 6-5.yy.)
7. Phokaia	(MÖ. 11.yy. / MÖ. 11-10.yy.)
8. Smyrna	(MÖ. 10.yy. / MÖ. 7-6.yy.)
9. Klazomenai	(MÖ. 11-10.yy. / MÖ. 7-6.yy.)
10. Ephesos	(MÖ. 8-7.yy.)
11. Miletos	(MÖ. 9.yy. / MÖ. 7.yy.)
12. Assiros Toumba	(MÖ. 8-7.yy.)
13. Oropos	(MÖ. 8.yy. / MÖ. 6.yy.)
14. Areopagus	(MÖ. 9.yy. / MÖ. 8.yy.)

0 50 100 150 200 KM

EK 2. TEZ KAPSAMINDA İNCELENEN OVAL-APSİDAL PLANLI YAPILARIN YÜZYILLARA GÖRE DAĞILIMLARINI GÖSTEREN HARİTALAR

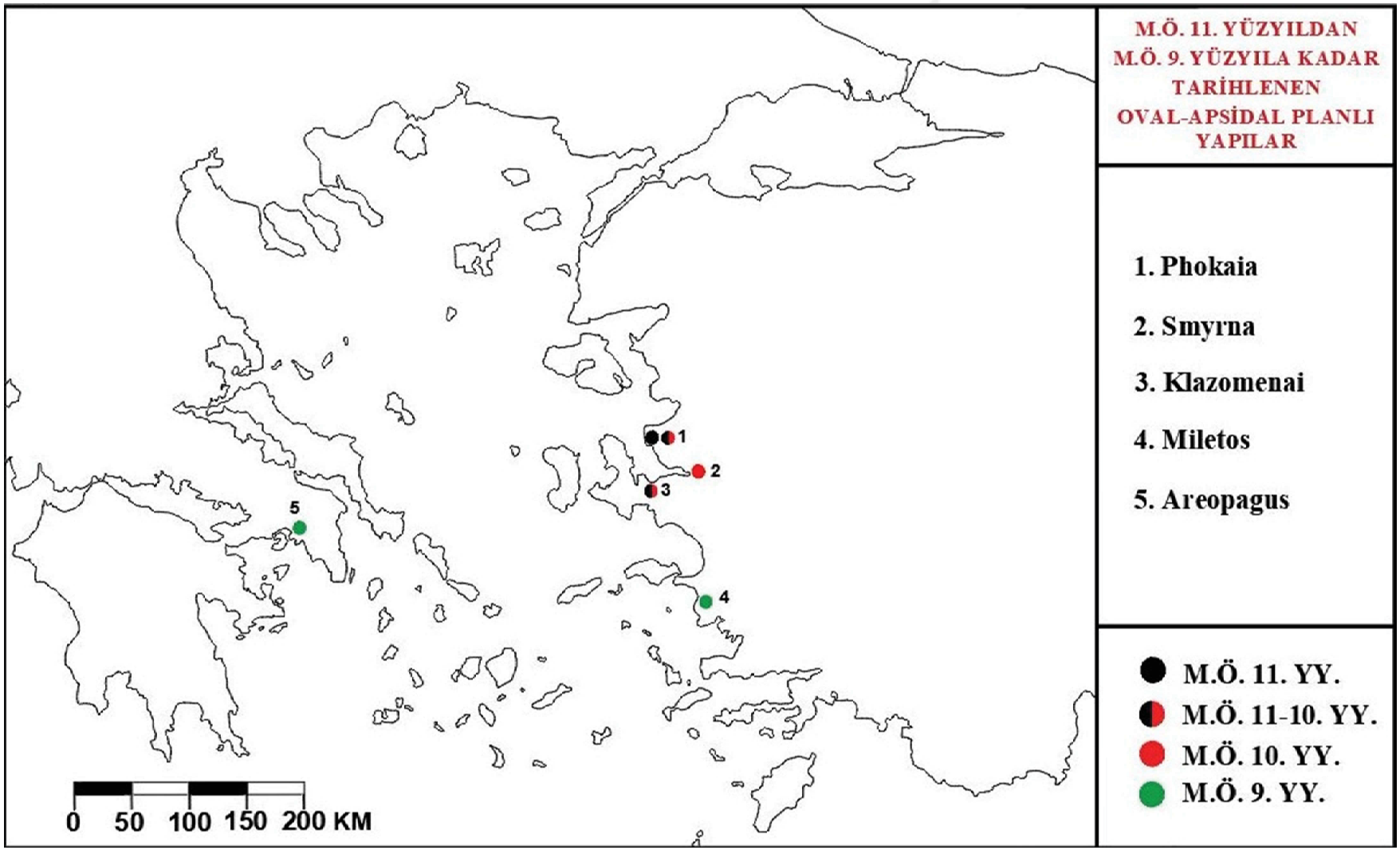
M.Ö. 11. YÜZYILDAN
M.Ö. 9. YÜZYILA KADAR
TARİHLENEN
OVAL-APSİDAL PLANLI
YAPILAR
1. Phokaia
2. Smyrna
3. Klazomenai
4. Miletos
5. Areopagus
M.Ö. 11. YY.
M.Ö. 11-10. YY.
M.Ö. 10. YY.
M.Ö. 9. YY.
0 50 100 150 200 KM

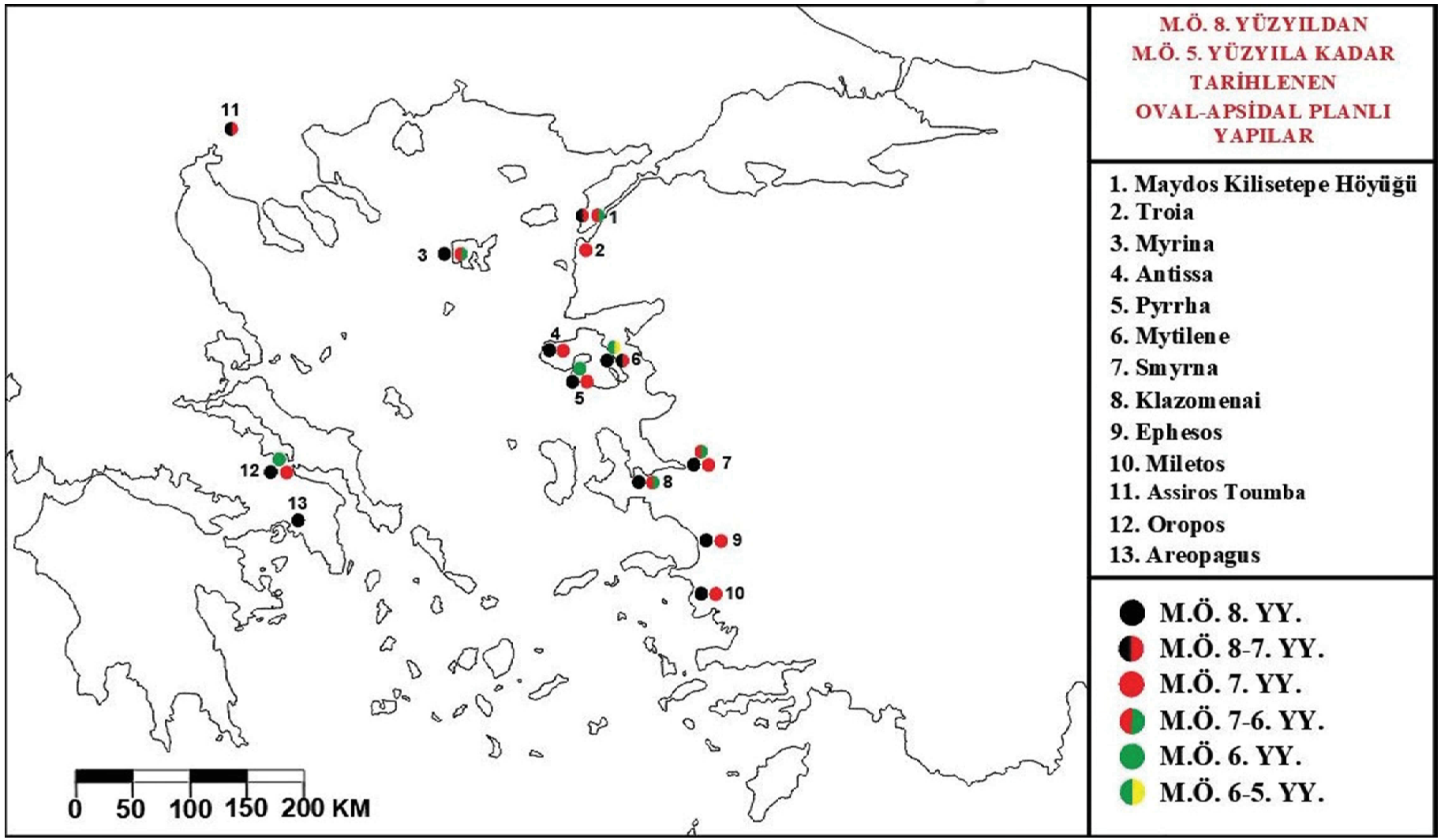
M.Ö. 8. YÜZYILDAN
M.Ö. 5. YÜZYILA KADAR
TARİHLENEN
OVAL-APSİDAL PLANLI
YAPILAR
1. Maydos Kilisetepe Höyüğü
2. Troia
3. Myrina
4. Antissa
5. Pyrrha
6. Mytilene
7. Smyrna
8. Klazomenai
9. Ephesos
10. Miletos
11. Assiros Toumba
12. Oropos
13. Areopagus
M.Ö. 8. YY.
M.Ö. 8-7. YY.
M.Ö. 7. YY.
M.Ö. 7-6. YY.
M.Ö. 6. YY.
M.Ö. 6-5. YY.
0 50 100 150 200 KM

EK 3. AÇMA VE TABAKALARA GÖRE MAYDOS III ALAN NUMARALARI

Açma	Tabaka	Evre	Alan No	Buluntu Adı
C 5/4	IV-III		23.1	seramik kovası
C 5/4	IV-III		65.1	seramik kovası
C 5/4	IV-III		67.1	seramik kovası
C 5/4	IV-III		69.1	seramik kovası
C 5/4	IV-III ?		82.1	seramik kovası
C 5/4	IV-III		106.1	seramik kovası
D 4/2	IV-III ?	IIIb	139.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		156.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		159.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		167.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		169.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		171.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		173.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		176.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III ?		181.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III ?		182.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		186.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		187.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III ?		188.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		191.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		192.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III ?		194.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		195.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		201.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		202.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III ?		203.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III ?		204.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		212.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		213.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		215.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		217.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III		218.1	seramik kovası
E 4/3	IV-III ?		220.1	Seramik kovası
E 4/3	IV-III ?		223.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		24.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		25.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		26.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		27.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		31.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		34.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		35.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		39.1	seramik kovası
C 5/4	III		40.1	seramik kovası
C 5/4	III		41.1	seramik kovası
C 5/4	III		42.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		45.1	seramik kovası
C 5/4	III		46.1	seramik kovası
C 5/4	III		50.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		60.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		61.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		62.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		63.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		64.1	seramik kovası
C 5/4	III		66.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		70.1	Seramik kovası
C 5/4	III		74.1	seramik kovası
C 5/4	III		76.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		78.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		80.1	seramik kovası

Açma	Tabaka	Evre	Alan No	Buluntu Adı
C 5/4	III		81.1	seramik kovası
C 5/4	III		83.1	seramik kovası
C 5/4	III		89.1	seramik kovası
C 5/4	III		91.1	seramik kovası
C 5/4	III		92.1	seramik kovası
C 5/4	III		94.1	seramik kovası
C 5/4	III		96.1	seramik kovası
C 5/4	III		105.1	seramik kovası
C 5/4	III		109.1	seramik kovası
C 5/4	III		110.1	seramik kovası
C 5/4	III		112.1	seramik kovası
C 5/4	III		114.1	seramik kovası
C 5/4	III		115.1	seramik kovası
C 5/4	III		116.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		117.1	seramik kovası
C 5/4	III		118.1	seramik kovası
C 5/4	III		120.1	seramik kovası
C 5/4	III		121.1	seramik kovası
C 5/4	III		122.1	seramik kovası
C 5/4	III		123.1	seramik kovası
C 5/4	III		124.1	seramik kovası
C 5/4	III		125.1	seramik kovası
C 5/4	III		126.1	seramik kovası
C 5/4	III		127.1	seramik kovası
C 5/4	III		128.1	seramik kovası
C 5/4	III		129.1	seramik kovası
C 5/4	III		130.1	seramik kovası
C 5/4	III		131.1	seramik kovası
C 5/4	III		132.1	seramik kovası
C 5/4	III		133.1	seramik kovası
C 5/4	III		134.1	seramik kovası
C 5/4	III		135.1	seramik kovası
C 5/4	III ?		138.1	seramik kovası
C 5/4	III		140.1	seramik kovası
C 5/4	III		142.1	seramik kovası
D 4/4	III	a	29.1	seramik kovası
D 4/4	III ?	a	36.1	seramik kovası
D 4/4	III ?	a	40.1	seramik kovası
D 4/4	III ?	a	44.1	seramik kovası
D 4/4	III	a	46.1	seramik kovası
D 4/4	III	a	47.1	seramik kovası
D 4/4	III	a	49.1	seramik kovası
D 4/4	III	a	66.1	seramik kovası
D 4/4	**III ?**	**b**	**56.1**	**seramik kovası**
D 4/4	III ?	b	63.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	70.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	71.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	72.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	74.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	75.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	77.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	141.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	142.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	144.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	145.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	149.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	150.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	151.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	152.1	seramik kovası

Açma	Tabaka	Evre	Alan No	Buluntu Adı
D 4/4	III	b	153.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	154.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	155.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	156.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	157.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	158.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	159.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	161.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	162.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	163.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	166.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	171.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	172.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	173.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	174.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	175.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	191.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	192.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	193.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	194.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	195.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	196.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	197.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	198.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	199.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	200.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	201.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	202.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	203.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	204.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	205.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	213.1	seramik kovası
D 4/4	III	b	214.1	seramik kovası
D 4/2	III ?	b	9.1	seramik kovası
D 4/2	III ?	b	10.1	seramik kovası
D 4/2	III ?	b	11.1	seramik kovası
D 4/2	III ?	b	12.1	seramik kovası
D 4/2	III ?	b	13.1	seramik kovası
D 4/2	III ?	b	14.1	seramik kovası
D 4/2	III ?	b	15.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	16.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	17.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	18.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	19.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	20.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	21.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	22.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	23.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	24.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	25.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	27.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	28.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	29.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	30.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	31.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	32.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	34.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	35.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	36.1	seramik kovası

Açma	Tabaka	Evre	Alan No	Buluntu Adı
D 4/2	III	b	37.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	38.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	39.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	40.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	41.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	42.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	43.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	44.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	45.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	46.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	47.1	seramik kovası
D 4/2	III ?	b	48.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	49.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	61.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	64.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	68.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	71.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	72.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	73.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	74.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	78.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	79.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	80.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	81.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	82.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	83.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	84.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	85.1	seramik kovası
D 4/2	III ?	b	86.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	90.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	91.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	92.1	seramik kovası
D 4/2	III ?	b	93.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	133.1	seramik kovası
D 4/2	III ?	b	136.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	143.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	226.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	227.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	228.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	231.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	232.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	233.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	234.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	235.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	236.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	237.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	239.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	240.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	241.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	243.1	seramik kovası
D 4/2	III	b	244.1	seramik kovası
D 4/4	III	a-c	34.1	seramik kovası
D 4/4	III	a-c	35.1	seramik kovası
D 4/4	III	a-c	48.1	seramik kovası
D 4/4	III	a-c	67.1	Seramik kovası
D 4/4	III	a-c	68.1	seramik kovası
D 4/4	III	a-c	114.1	seramik kovası
D 4/4	III	a-c	167.1	seramik kovası
D 4/4	III ?	c	44.1	seramik kovası

Açma	Tabaka	Evre	Alan No	Buluntu Adı
D 4/4	III	c	46.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	47.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	49.1	seramik kovası
D 4/4	III ?	c	57.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	58.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	59.1	seramik kovası
D 4/4	III ?	c	60.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	61.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	62.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	66.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	82.1	seramik kovası
D 4/4	III ?	c	115.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	116.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	117.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	118.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	119.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	120.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	121.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	122.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	123.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	124.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	125.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	126.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	127.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	128.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	129.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	130.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	131.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	132.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	133.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	134.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	135.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	136.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	137.1	seramik kovası
D 4/4	III ?	c	138.1	seramik kovası
D 4/4	III ?	c	139.1	seramik kovası
D 4/4	III ?	c	140.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	147.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	148.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	168.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	169.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	176.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	178.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	179.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	180.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	185.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	186.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	189.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	206.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	207.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	208.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	209.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	239.1	Seramik kovası
D 4/4	III	c	240.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	241.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	242.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	243.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	244.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	245.1	seramik kovası

Açma	Tabaka	Evre	Alan No	Buluntu Adı
D 4/4	III	c	246.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	247.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	248.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	249.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	250.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	252.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	259.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	263.1	seramik kovası
D 4/4	III	c	264.1	seramik kovası
D 4/2	III	c	154.1	seramik kovası
D 4/2	III	c	157.1	seramik kovası
D 4/2	III	c	158.1	seramik kovası
D 4/2	III	c	161.1	seramik kovası
D 4/2	III	c	162.1	seramik kovası
E 4/3	III		73.1	seramik kovası
E 4/3	III ?		105.1	seramik kovası
E 4/3	III		110.1	seramik kovası
E 4/3	III		111.1	seramik kovası
E 4/3	III		112.1	seramik kovası
E 4/3	III		113.1	seramik kovası
E 4/3	III		115.1	seramik kovası
E 4/3	III		116.1	seramik kovası
E 4/3	III		118.1	seramik kovası
E 4/3	III		119.1	seramik kovası
E 4/3	III		120.1	seramik kovası
E 4/3	III		121.1	seramik kovası
E 4/3	III		122.1	seramik kovası
E 4/3	III		126.1	seramik kovası
E 4/3	III		127.1	seramik kovası
E 4/3	III		129.1	seramik kovası
E 4/3	III		130.1	seramik kovası
E 4/3	III ?		133.1	seramik kovası
E 4/3	III		134.1	seramik kovası
E 4/3	III		136.1	seramik kovası
E 4/3	III		137.1	seramik kovası
E 4/3	III		140.1	seramik kovası
E 4/3	III		149.1	seramik kovası
E 4/3	III		154.1	seramik kovası
E 4/3	III		158.1	seramik kovası
E 4/3	III		163.1	seramik kovası
E 4/3	III		164.1	seramik kovası
E 4/3	III		168.1	seramik kovası
E 4/3	III		170.1	seramik kovası
E 4/3	III		172.1	seramik kovası
E 4/3	III		175.1	seramik kovası
E 4/3	III		189.1	seramik kovası
E 4/3	III		190.1	seramik kovası
E 4/3	III		193.1	seramik kovası
E 4/3	III		211.1	seramik kovası
E 4/3	III ?		219.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		16.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		18.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		22.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		28.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		32.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		33.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		44.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		47.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		48.1	seramik kovası

Açma	Tabaka	Evre	Alan No	Buluntu Adı
C 5/4	III-I		49.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		51.1	seramik kovası
C 5/4	III-I		52.1	seramik kovası
C 5/4	III-I		54.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		56.1	seramik kovası
C 5/4	III-I		57.1	seramik kovası
C 5/4	III-I		58.1	Seramik kovası
C 5/4	III-I ?		71.1	seramik kovası
C 5/4	III-I		72.1	seramik kovası
C 5/4	III-I		73.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		84.1	seramik kovası
C 5/4	III-I		85.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		88.1	seramik kovası
C 5/4	III-I		90.1	seramik kovası
C 5/4	III-I		93.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		100.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		101.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		102.1	seramik kovası
C 5/4	III-I		104.1	seramik kovası
C 5/4	III-I		137.1	seramik kovası
C 5/4	III-I		139.1	seramik kovası
C 5/4	III-I ?		141.1	seramik kovası
D 4/4	III-I	IIIa-Ib	32.1	seramik kovası
D 4/2	III-I	IIIb-Ib	140.1	seramik kovası
D 4/4	III-I	IIIc-Ib	177.1	seramik kovası
E 4/3	III-I ?		24.1	seramik kovası
E 4/3	III-I ?		25.1	seramik kovası
E 4/3	III-I ?		26.1	seramik kovası
E 4/3	III-I ?		31.1	seramik kovası
E 4/3	III-I ?		32.1	seramik kovası
E 4/3	III-I ?		34.1	seramik kovası
E 4/3	III-I ?		35.1	seramik kovası
E 4/3	III-I ?		39.1	seramik kovası
E 4/3	III-I ?		40.1	seramik kovası
E 4/3	III-I ?		41.1	seramik kovası
E 4/3	III-I ?		42.1	seramik kovası
E 4/3	III-I ?		43.1	seramik kovası
E 4/3	III-I ?		44.1	seramik kovası
E 4/3	III-I ?		45.1	seramik kovası
E 4/3	III-I ?		46.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		48.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		49.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		50.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		51.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		52.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		53.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		54.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		55.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		56.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		57.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		58.1	Seramik kovası
E 4/3	III-I		59.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		60.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		61.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		63.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		64.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		66.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		67.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		68.1	seramik kovası

Açma	Tabaka	Evre	Alan No	Buluntu Adı
E 4/3	III-I		69.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		71.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		72.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		74.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		75.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		76.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		77.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		78.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		79.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		80.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		81.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		82.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		83.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		84.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		85.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		86.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		87.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		88.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		89.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		90.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		91.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		92.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		93.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		94.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		95.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		96.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		97.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		98.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		99.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		100.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		101.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		102.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		103.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		104.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		106.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		109.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		114.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		117.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		123.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		125.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		128.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		131.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		132.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		135.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		141.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		161.1	seramik kovası
E 4/3	III-I		208.1	seramik kovası

EK 4. AÇMA PROFİLLERİNDE ALAN NUMARALARI İLE MAYDOS III TABAKASI

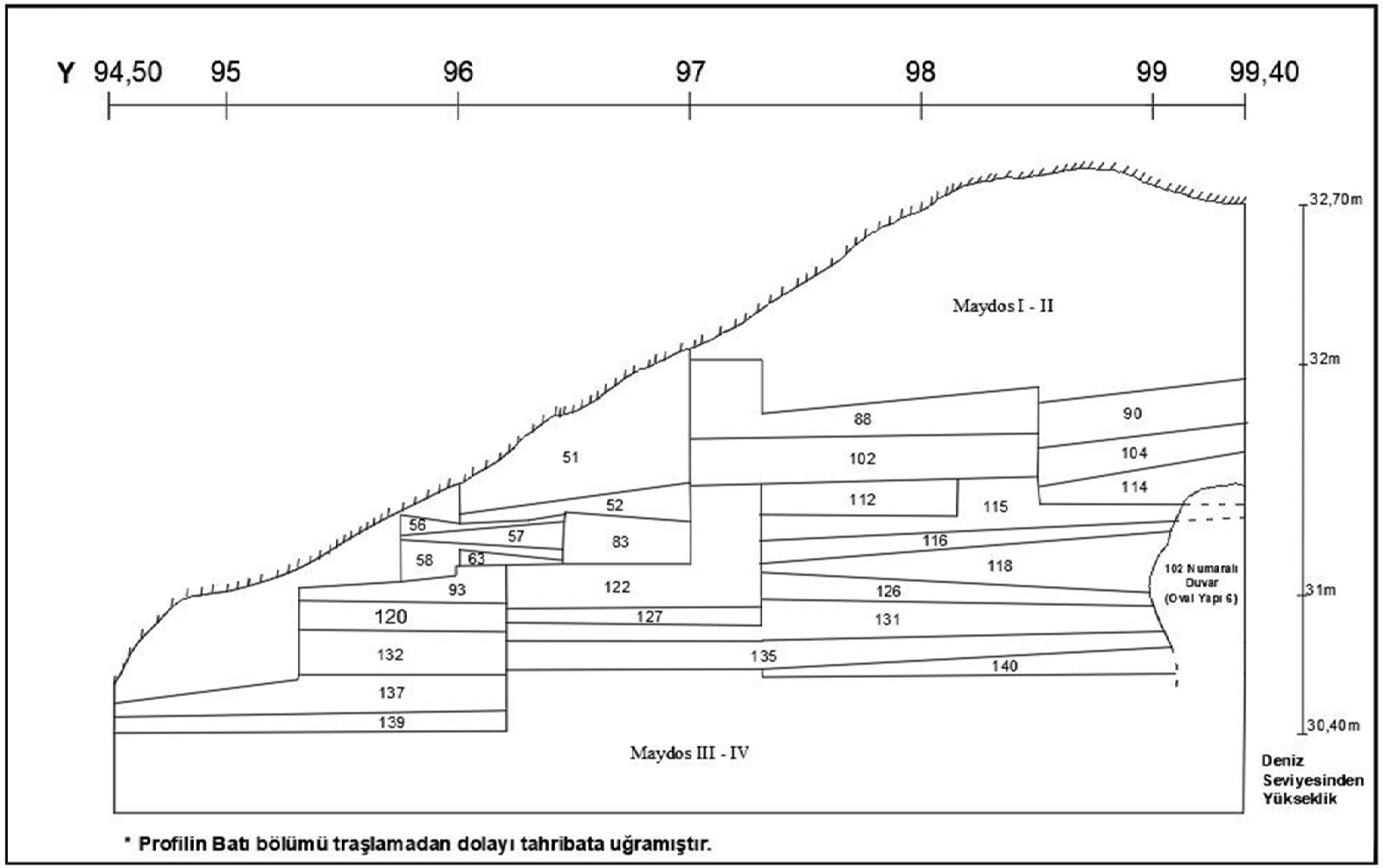

C 5/4 Açması Kuzey Profili

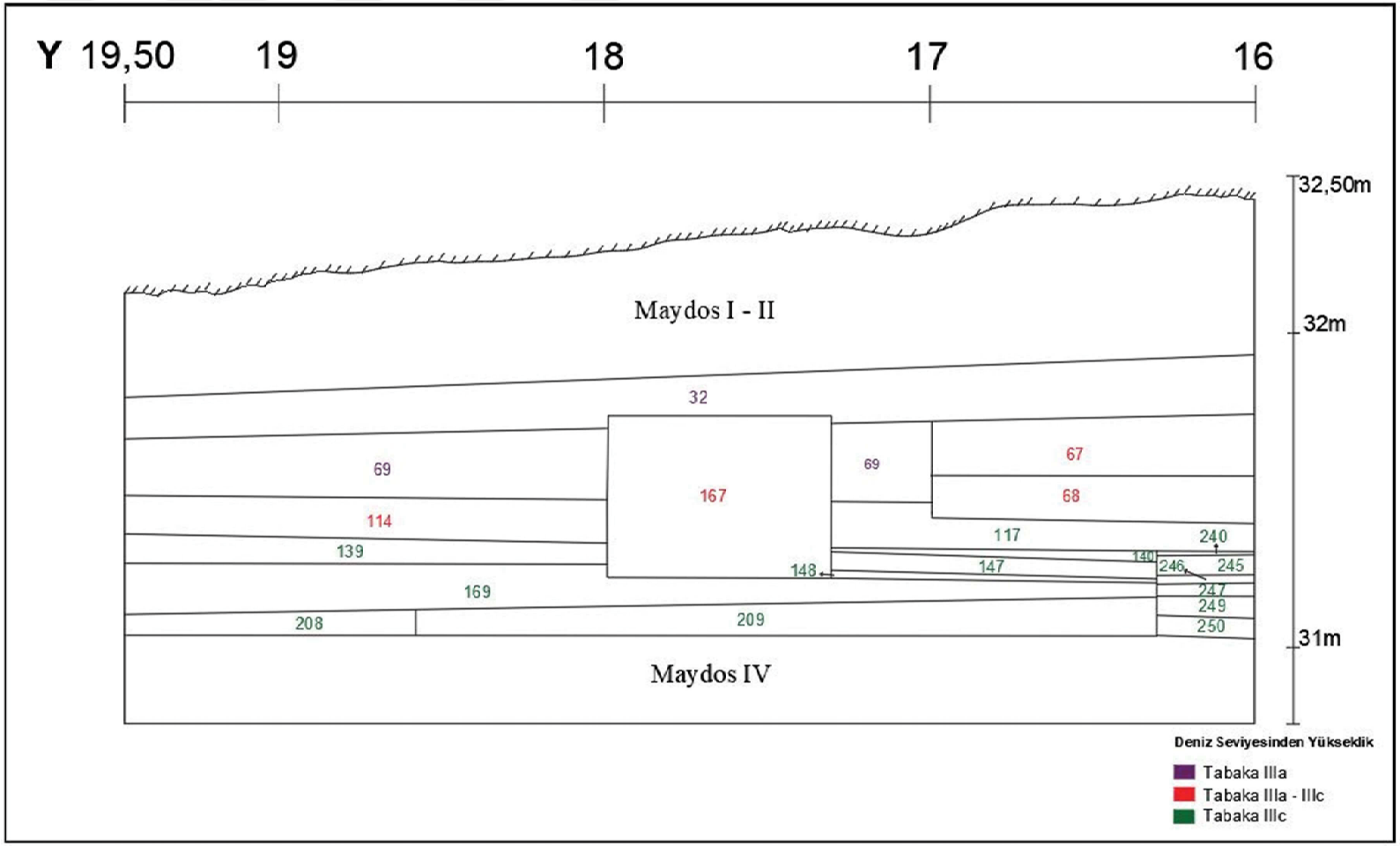

D 4/4 Güney Profili (Kısım 1)

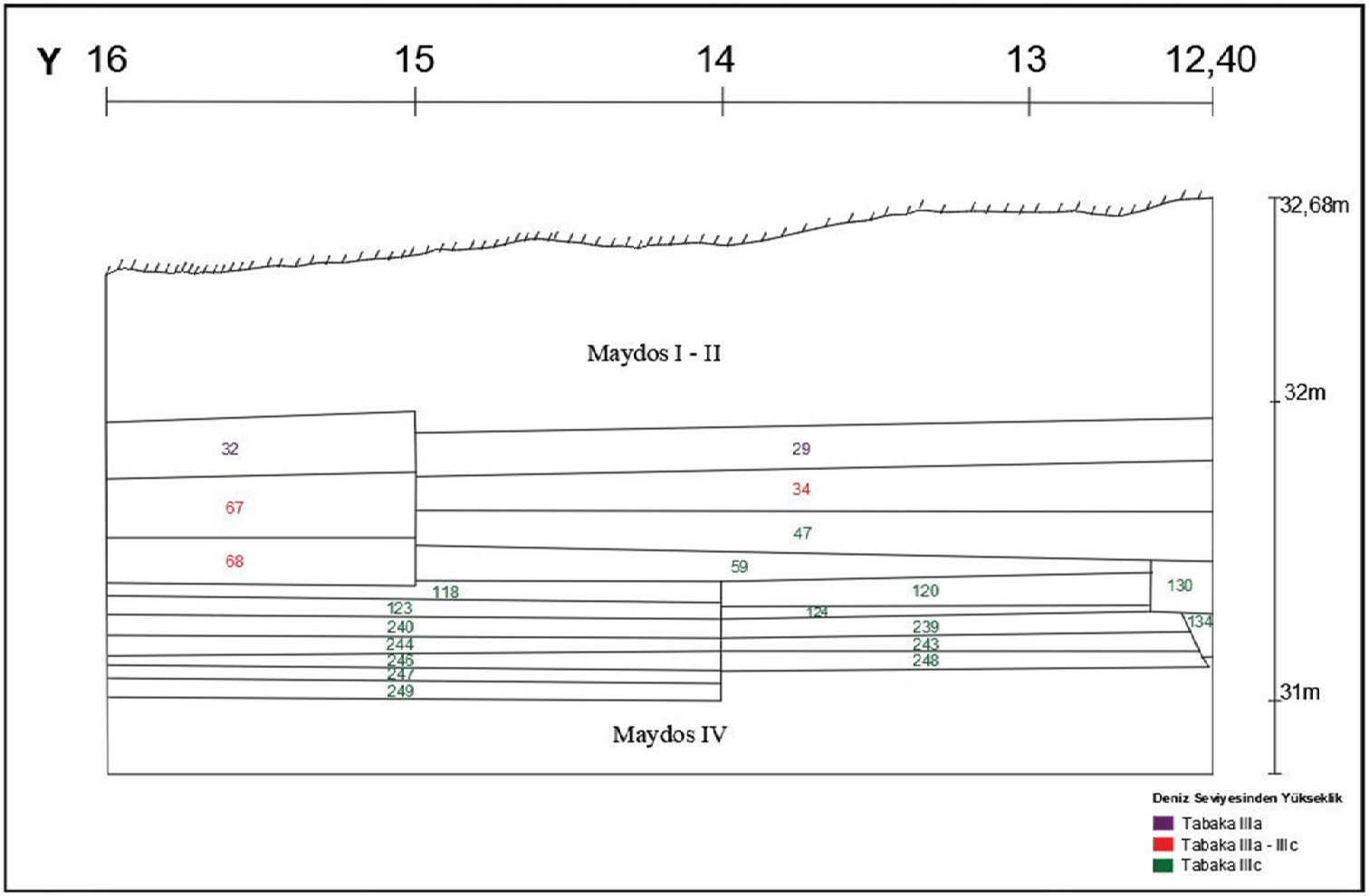

D 4/4 Güney Profili (Kısım 2)

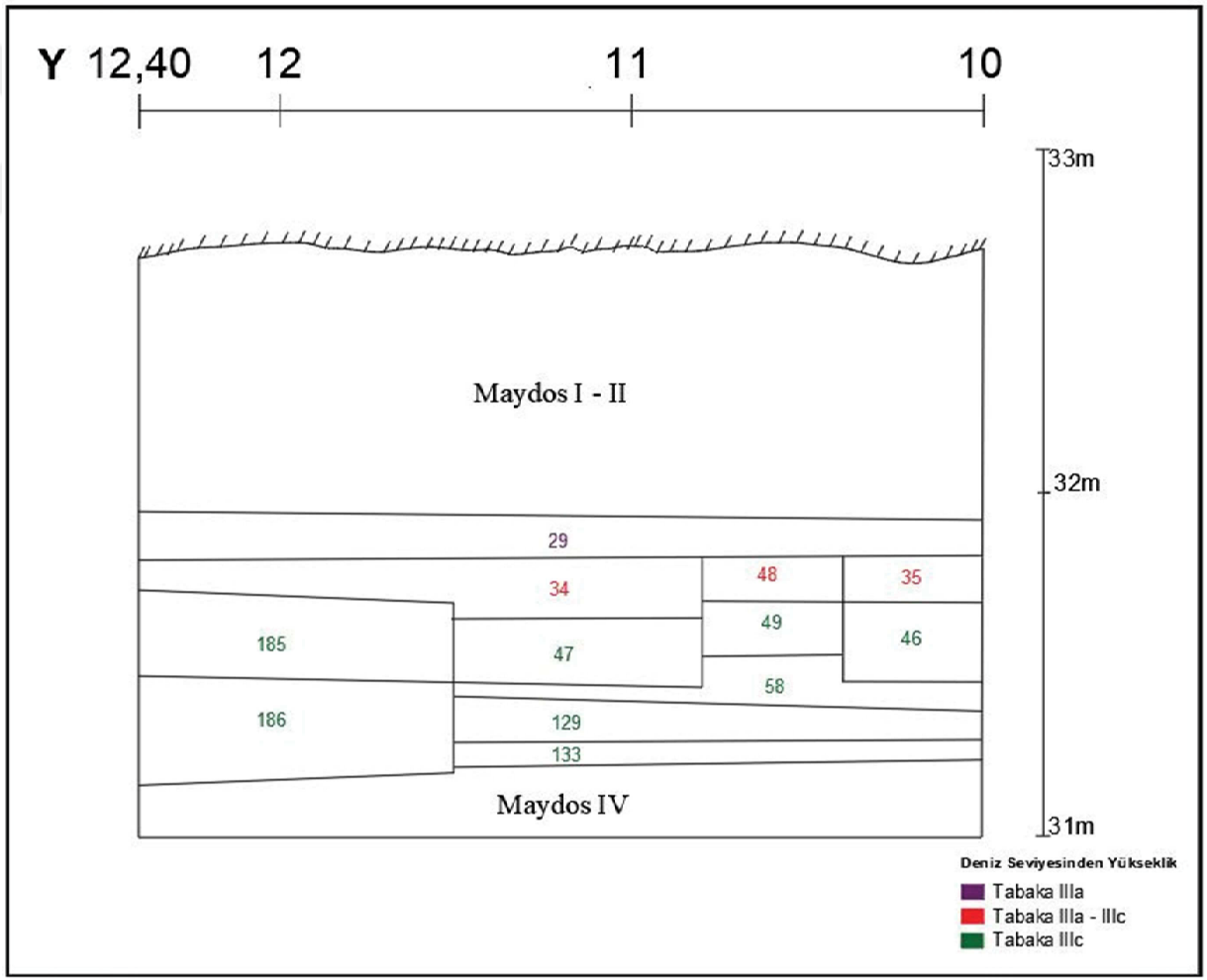

D 4/4 Güney Profili (Kısım 3)

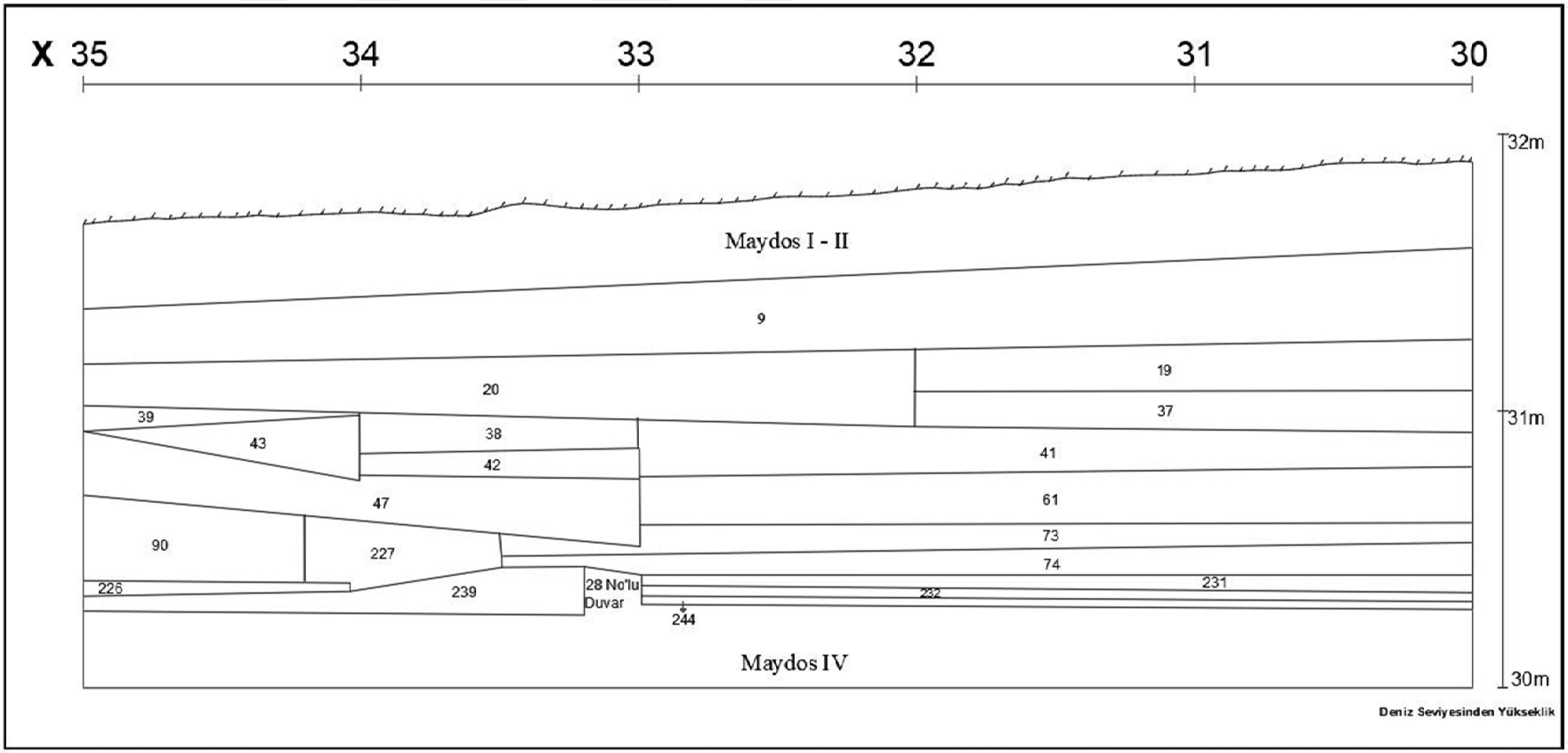

D 4/2 Doğu Profili. Maydos IIIb (Kısım 1)

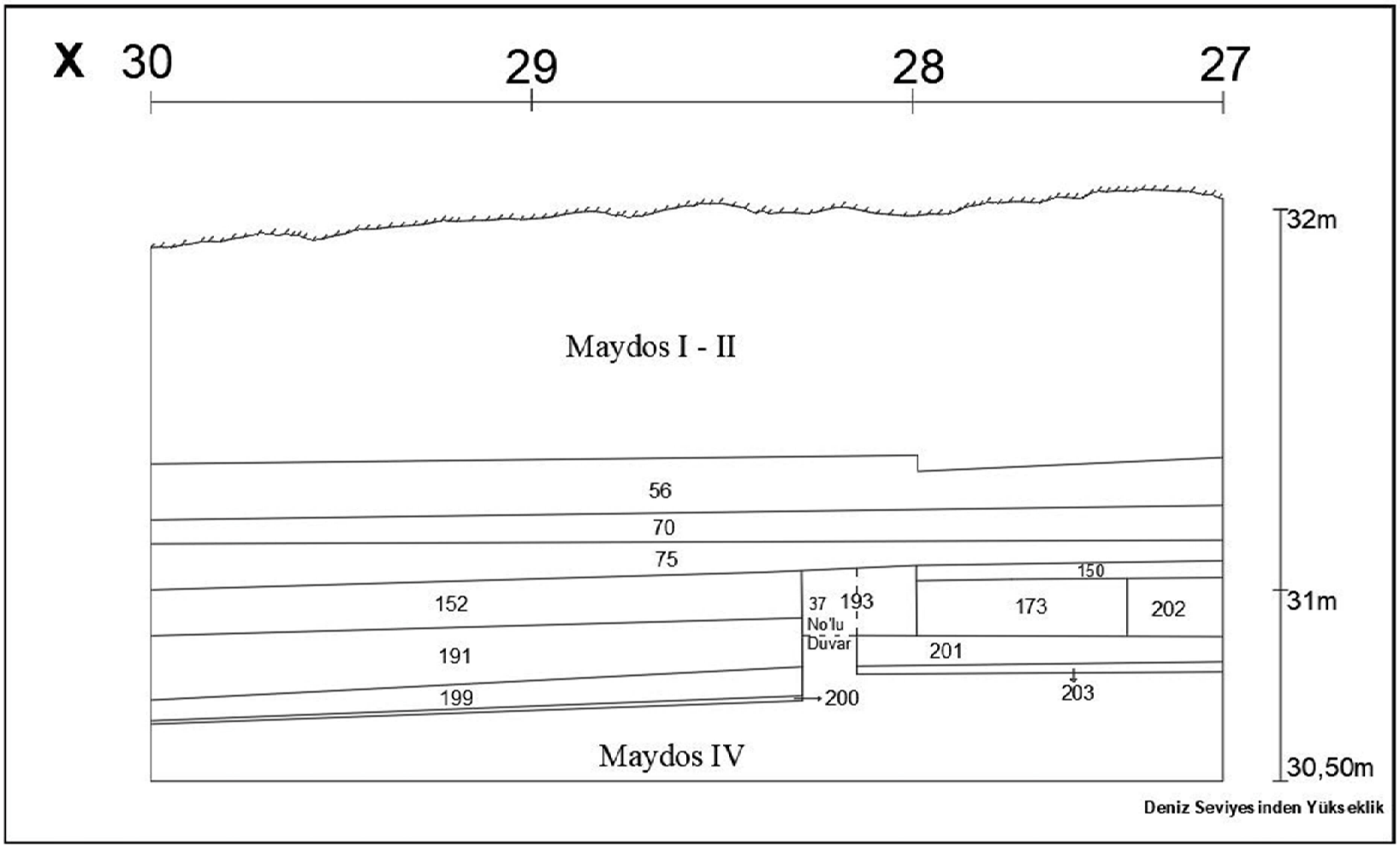

D 4/2 Doğu Profili. Maydos IIIb (Kısım 2)

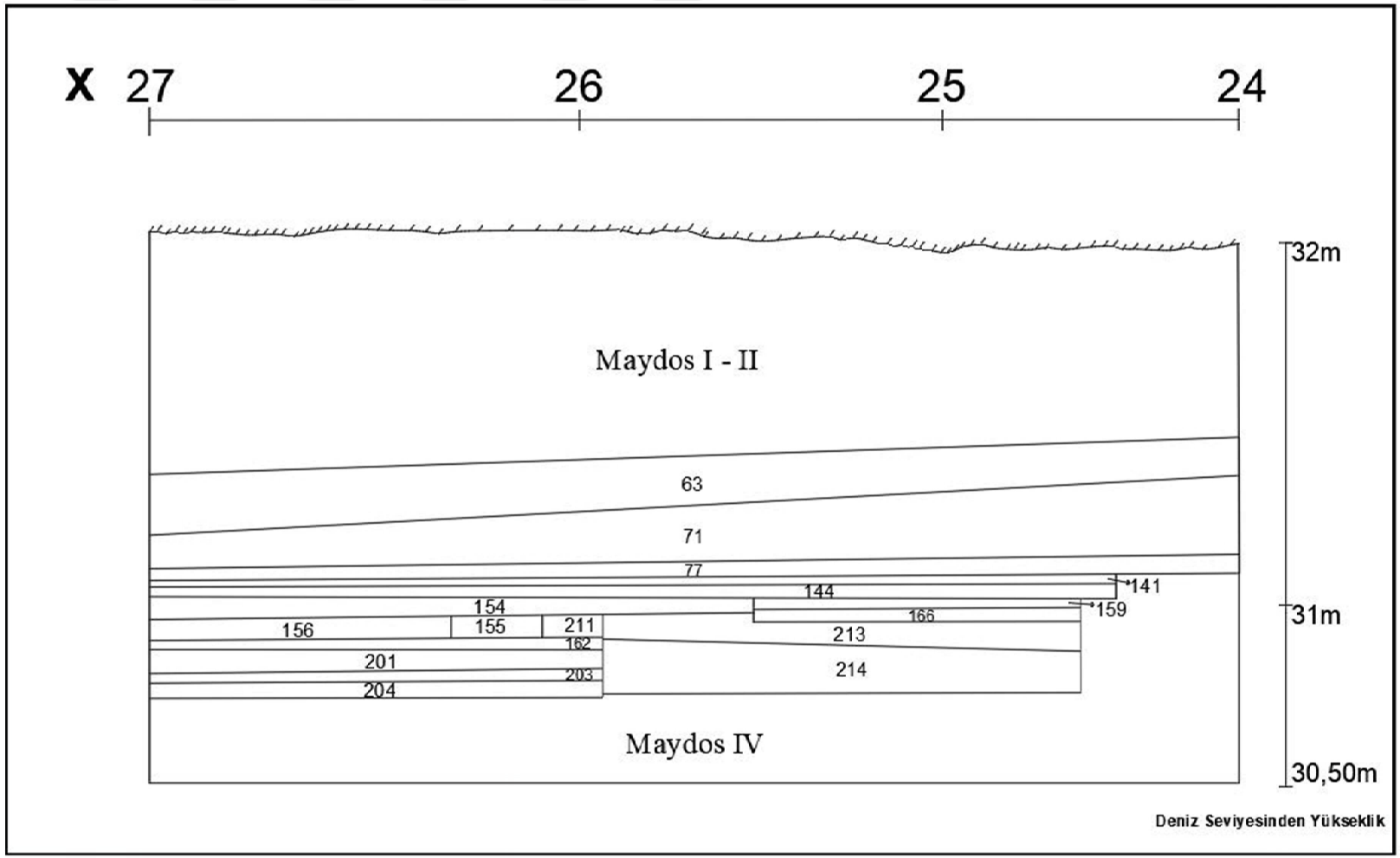

D 4/2 Doğu Profili. Maydos IIIb (Kısım 3)

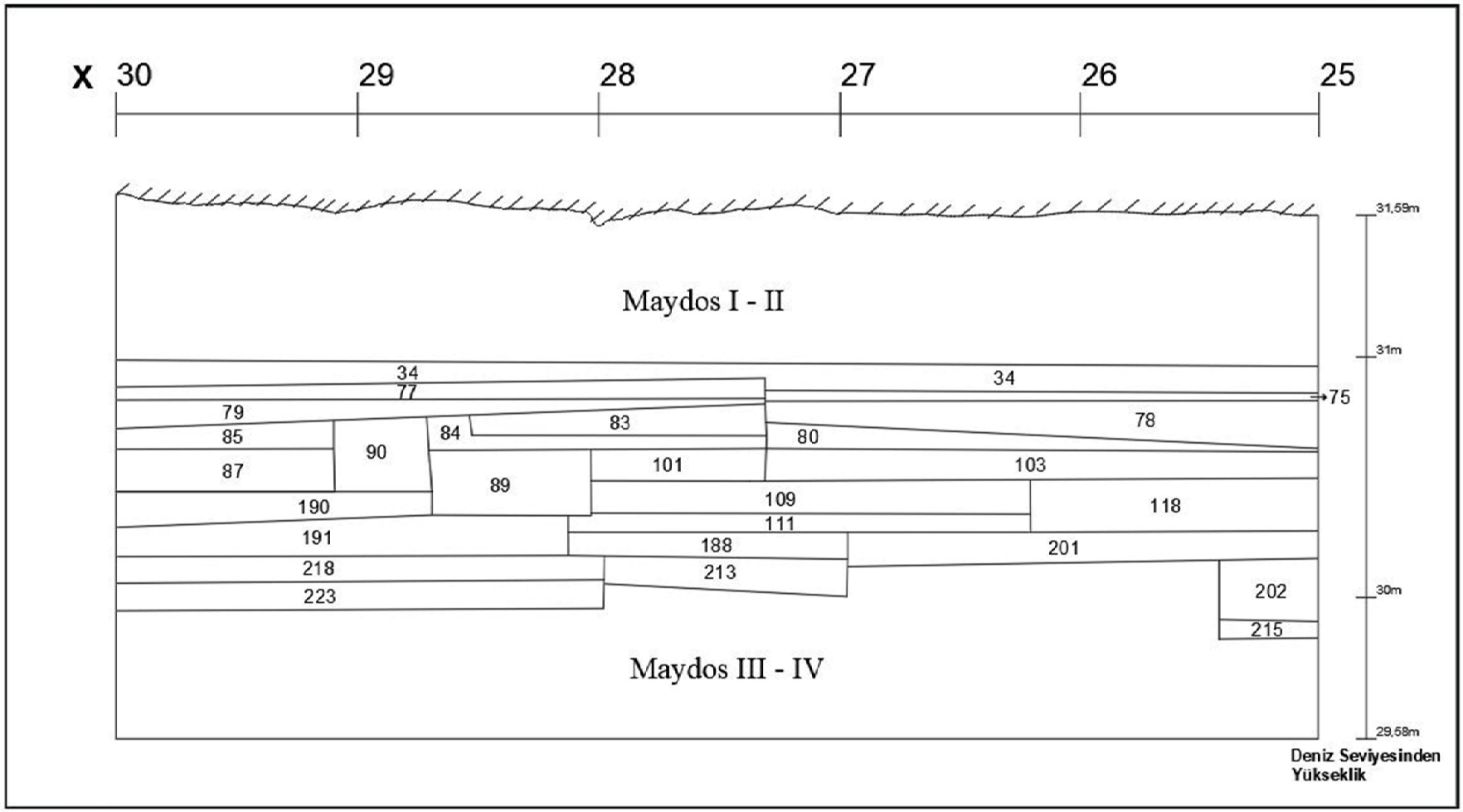

E 4/3 Doğu Profili (Kısım 1)

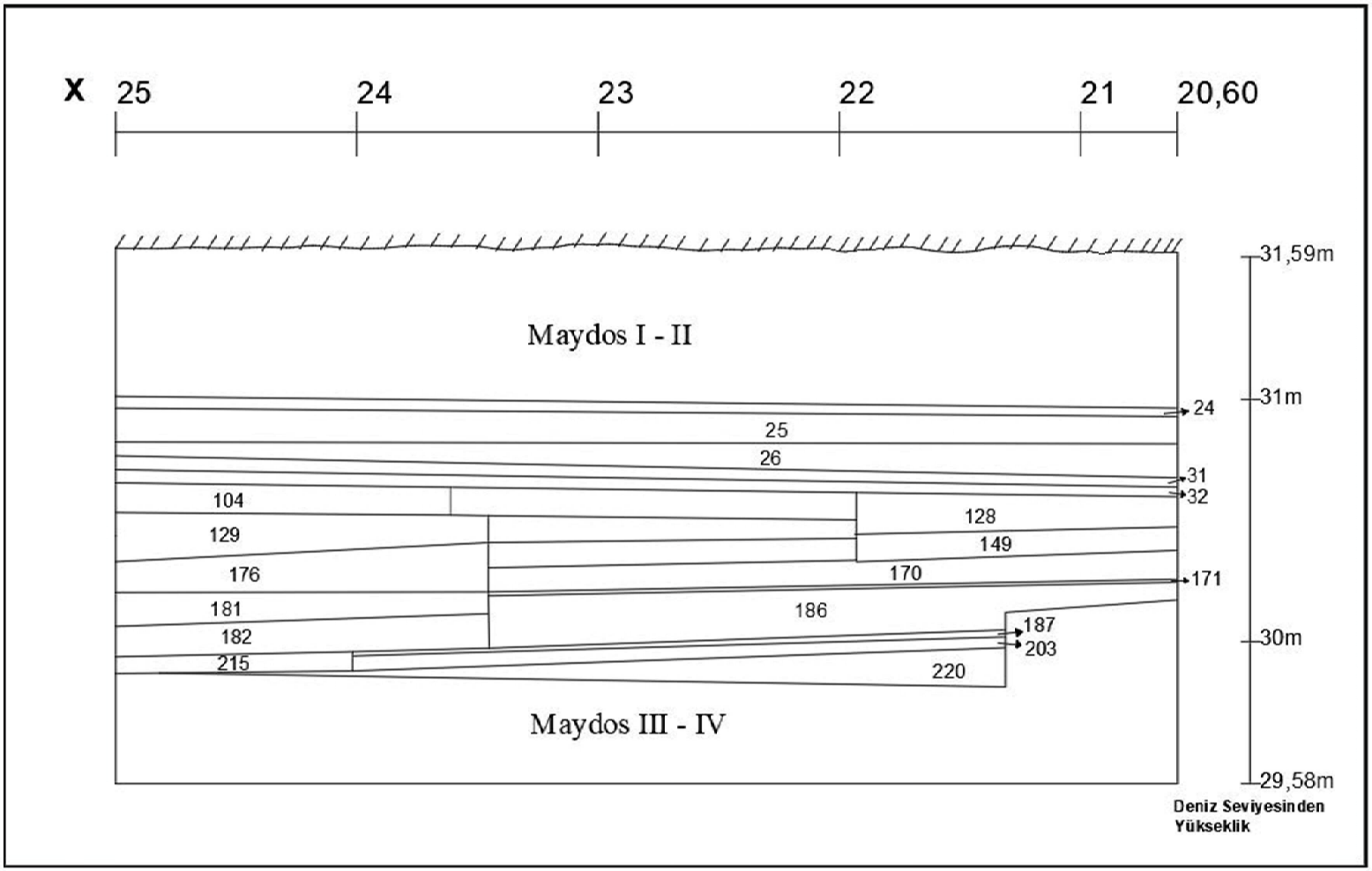

E 4/3 Doğu Profili (Kısım 2)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	: DİRİK, Engin
Uyruğu	:
Doğum Tarihi ve Yeri	:
Telefon	:
E-mail	:

Eğitim Bilgileri

Derece	*Eğitim Birimi*	*Mezuniyet Tarihi*
Lisans	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	2014
Lise	Bayraklı Lisesi	2007

İş Deneyimi

Yıl	*Yer*	*Görev*
2010	Smyrna (Bayraklı Höyüğü) Kazısı	Öğrenci
2011	Smyrna (Bayraklı Höyüğü) Kazısı	Öğrenci
2012	Assos Antik Kent Kazısı	Öğrenci
2015	Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı	Arkeolog
2016	Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı	Arkeolog
2017	Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı	Arkeolog
2020	Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı	Arkeolog

Yabancı Dil: İngilizce